KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANABİLİM DALI
MÜZİK BİLİMLERİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ULUSLARARASI MÜZİK YAZISININ İNCELENMESİ

HAZIRLAYAN
KAMER GÜNGÖR

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. SALİH AKKAŞ

KIRIKKALE - 2012

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Kamer GÜNGÖR tarafından hazırlanan "Uluslararası Müzik Yazısının İncelenmesi" adlı tez çalışması, …./…./ 2012 tarihinde jürimiz tarafından Müzik Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı İmza

Başkan: Prof. Dr. Salih AKKAŞ

Üye: Doç. Burak TÜZÜN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Öznur ÖZTOSUN ÇAYDERE

TEZ ÖZETİ

ULUSLARARASI MÜZİK YAZISININ İNCELENMESİ

GÜNGÖR, Kamer
Yüksek Lisans, Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Salih AKKAŞ
HAZİRAN - 2012

Bu çalışmada; müzik yazısını oluşturan işaret, şekil ve terimlerin ortak kullanımıyla oluşan uluslararası müzik yazım sisteminin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla; müzik yazım sistemini oluşturan ve müzik yazısında kullanılan işaret, şekil ve terimlerin doğru kullanım ve yazımları belirlenerek tespit edilmiştir. Müzik eserlerinin; müzik yazım kurallarına uygun, doğru ve hatasız yazılmış notaların müziği öğrenme ve öğretme sürecinde etkisi, müzik eserlerinin seslendirilmesinde başarısı, dinleme ve takip aşamasında rahatlık ve kolay algılama, basılmış olması ile de kalıcılığı ile müzik yazısı tüm yönleriyle araştırılarak ne denli önemli olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Uluslararası müzik yazısının kulanımında senfonik orkestrayı oluşturan çalgıların partitür içinde yazımları ve ses aktarımları (transpozeleri) belirtilmiştir. Bu çalışmada bugün kullanılan ve genel kabul görmüş uluslararası müzik yazısı ve standartları belirlenerek ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Müzik yazısı

ABSRACT

THE EXAMINATION OF INTERNATIONAL MUSIC STORY

GÜNGÖR, Kamer
MSC, Department of Music
Thesis Advisor: Prof. Dr. Salih AKKAŞ
JUNE - 2012

In this study; point to make music, text, shapes, and an international music notation system to investigate the use of common terms. For this purpose; make music notation system and music used in his article indicates, the shape and the correct use of terms and spellings were determined. Musical works; music notation according to the rules, correct and accurate written notes, the effect of music learning and teaching process, the success of musical works for playing and listening comfort, and easy detection and follow-up stage, to be published by the persistence with investigating all aspects of writing music is to determine how important. International instruments that make up the international music shows, and spellings in the kulanımında Symphonic Orchestra with audio transfers This study used today, and by the generally accepted international standards, and introduced music post.

Key Words: Music, Music text

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanan **"Uluslararası Müzik Yazısının İncelenmesi"** adlı çalışmamı; ilmi, ahlaki ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

... /… / 2012

Kamer Güngör

ÖNSÖZ

"Uluslararası Müzik Yazısının İncelenmesi" adlı çalışmada müzik yazısını oluşturan işaret, şekil ve terimlerin ortak kullanımıyla oluşan uluslararası müzik yazım sisteminin incelenmesi amacıyla çeşitli müzik eserleri incelendi, farklı kaynaklardan müzik teori kitapları tarandı. Akademisyenler, orkestra şefleri ve kompozitörlerle görüşülerek müzik yazısını oluşturan işaret, şekil ve terimlerin kullanım biçimleri ve müzik yazımlarında yapılan eksiklikler ile hatalar tespit edilerek, sorunun çözümüne katkı sağlayabilecek öneriler sunuldu. Müzik sanatının alt disiplinlerinden teori ve müzik yazısının birbirini tamamlayarak müzik yazısının müzik eserlerini ileriki nesillere en doğru şekilde aktarılmasında gerekliliği tespit edildi.

Bu araştırmada müzik yazısını oluşturan işaret, şekil ve terimlerin kullanım eksikliklerinin tespiti yapılarak müzik eserlerinin yazımında yapılan hataları gidermeye yönelik bir çalışma yapılması amaçlanmıştır. Müziğin bütün alanlarında uğraşı gösteren herkesin faydalanacağı ve başvuracağı kaynak bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

Uzun yıllardır her konuda desteğini esirgemeyen ve tezimin tüm aşamalarında büyük desteğini gördüğüm değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Salih AKKAŞ'a, teşekkürlerimi borç bilirim.

Kamer GÜNGÖR

KISALTMALAR

Çev.	Çeviren
MÖ	Milattan Önce
No	Numara
s	sayfa
Üniv.	Üniversite
yy	yüzyıl
vb.	ve benzerleri

ŞEKİLLER

Şekil 5. 1. Nota değerleri ……14
Şekil 5. 2. Nota başlarının dizek üzerinde gösterimi ……15
Şekil 5. 3. Farklı nota değerleri …… 15
Şekil 5. 4. Dizek …… 15
Şekil 5. 5. Çift birlik nota örneği …… 16
Şekil 5. 6. Nota şekilleri ve nota sapları ……17
Şekil 5. 7. Nota değerleri mesafeleri …… 18
Şekil 5. 8. Noktalı notalarda mesafeler …… 19
Şekil 5. 9. Nota şekillerinin oransal değeri ve birleştirilmesi …… 19
Şekil 5. 10. Değer çizgi birleştirmeleri …… 20
Şekil 5. 11. Vokal müzik örneği …… 20
Şekil 5. 12. Sekizlik nota birleşimi …… 21
Şekil 5. 13. On altılık nota birleşimi …… 21
Şekil 5. 14. Otuz ikilik nota birleşimi …… 21
Şekil 5. 15. Altmış dörtlük nota birleşimi …… 21
Şekil 5. 16. Değer çizgileri birleştirme örneği …… 22
Şekil 5. 17. Farklı nota değerlerinin birleştirilmesi 1 …… 23
Şekil 5. 18. Nota saplarının aşağı ve yukarı yönde birleştirilmeleri …… 23
Şekil 5. 19. Farklı nota değerlerinin birleştirilmesi 2 ……24
Şekil 5. 20. Ek çizgiler …… 25
Şekil 5. 21. Ek çizgi ve nota kuyrukları …… 25
Şekil 5. 22. Ek çizgiler ve 8va …… 26
Şekil 5. 23. Ek çizgile 8vb …… 26
Şekil 5. 24. Anahtarlar …… 26
Şekil 5. 25. Anahtarların ikili dizek üzerinde ortak gösterimi …… 27
Şekil 5. 26. Orta kalınlıkta sesleri yazmakta kullanılan anahtar..…… 27
Şekil 5. 27. Tenor anahtarı …… 27
Şekil 5. 28. Küçük flüt (piccolo) anahtarı …… 27
Şekil 5. 29. Ritimsel çalgı anahtar ve dizeği …… 28
Şekil 5. 30. Dizek içerisinde anahtar büyüklükleri …… 28

Şekil 5. 31. Sus işaretleri 1 29
Şekil 5. 32. Sus işaretleri 2 29
Şekil 5. 33. Susların toplu gösterimi 29
Şekil 5. 34. Dörtlük sus gösterimi 30
Şekil 5. 35. Ses değiştirici işaretler 31
Şekil 5. 36. Ses değiştirici işaretlerin değişimi 31
Şekil 5. 37. Ses değiştiricilerin dizek sonunda gösterimi 32
Şekil 5. 38. Ses değiştiricilerin farklı kullanım şekilleri 32
Şekil 5. 39. Ses değiştirici işaretlerin a tonal yapıda kullanımı 33
Şekil 5. 40. Ses değiştiricilerin a tonal yapıda kullanım örneği 33
Şekil 5. 41. Uzatma bağlı ses değiştirici işaretler 33
Şekil 5. 42. Ses değiştirici işaretlerin parantez içinde kullanımı 34
Şekil 5. 43. Ses değiştiricilerde dönüşümler 34
Şekil 5. 44. Nefes yerleri 35
Şekil 5. 45. Nefes yerleri örnek şarkı 35
Şekil 5. 46. Nota yazmanın temeli 36
Şekil 5. 47. Nota ve ölçü çizgisi mesafesi 36
Şekil 5. 48. Örnek eser künyesi 1 37
Şekil 5. 49. Örnek eser künyesi 2 37
Şekil 5. 50. Örnek eser künyesi 3 38
Şekil 5. 51. Örnek eser künyesi 4 39
Şekil 5. 52. Örnek eser künyesi 5 40
Şekil 5. 53. Ölçü ve ölçü çizgisi gösterimi 41
Şekil 5. 54. Ölçü çeşitleri 41
Şekil 5. 55. Ölçü ritim değişikliği 42
Şekil 5. 56. Donanım değişikliği 42
Şekil 5. 57. Hız değişikliği 42
Şekil 5. 58. Ölçü değişkenleri 43
Şekil 5. 59. Ölçü gruplandırmaları 1 43
Şekil 5. 60. Ölçü gruplandırmaları 2 44
Şekil 5. 61. Kesik ölçü çizgisi 44
Şekil 5. 62. Ölçü tekrarı 45

Şekil 5. 63. Bir ölçü tekrarı ……..…….. 45
Şekil 5. 64. İki ölçü tekrarı …… 46
Şekil 5. 65. Ses gruplarının tekrarı 1 …… 46
Şekil 5. 66. Ses gruplarının tekrarı 2 …… 46
Şekil 5. 67. Ses gruplarının tekrarı 3 …… 47
Şekil 5. 68. Ses gruplarının tekrarı 4 …… 47
Şekil 5. 69. Ses gruplarının tekrarı 5 …… 47
Şekil 5. 70. Ritim tekrarları ……..… 47
Şekil 5. 71. Simile kullanımı …… 48
Şekil 5. 72. Dolap kullanımı ……..49
Şekil 5. 73. Da capo kullanımı ……...……... 49
Şekil 5. 74. Dolap örneği ……...…… 49
Şekil 5. 75. Dal segno kullanımı ……...…… 50
Şekil 5. 76. Coda kullanımı ……...…… 50
Şekil 5. 77. Parti dizeği ……...…….. 51
Şekil 5. 78. Piyano dizeği ……...….. 51
Şekil 5. 79. Sağ el sol el piyano gösterimi ……..……..…… 52
Şekil 5. 80. Piyano sağ el sol el örnek nota ……..……..…… 52
Şekil 5. 81. Üçlü piyano dizeği ……..……..…….. 53
Şekil 5. 82. İki piyano yazımı için dörtlü dizek ……..……..……. 53
Şekil 5. 83. Piyanolu solo dizek ……..…… 54
Şekil 5. 84. Sayfa içerisinde birden fazla dizek gösterimi ……..…….. 54
Şekil 5. 85. Koro dizeği ……..…….. 55
Şekil 5. 86. Piyano ve yaylı çalgılar için dizek örneği …….……..…… 56
Şekil 5. 87. Tahta üflemeli çalgılar için dizek örneği …….…….. 57
Şekil 5. 88. Solo çalgı ve bakır üflemeli çalgılar için dizek örneği ……..…. 58
Şekil 5. 89. Orkestra dizeği 1. ve 2. Sayfalar ……..……. 59
Şekil 5. 90. Konçerto künye sayfa örneği …….…… 61
Şekil 5. 91. Dizek ölçüleri …….…… 62
Şekil 5. 92. Uzatma bağı …….…….. 63
Şekil 5. 93. Cümle bağı …….…… 64
Şekil 5. 94. Sözlü tremolo bağ şarkı örneği …… 65

Şekil 5. 95. Çalgı tremolo örneği 1 ……. 65
Şekil 5. 96. Çalgı tremolo örneği 2 ……. 65
Şekil 5. 97. Açık bağ ……. 65
Şekil 5. 98. Akor uzatma bağları ……. 66
Şekil 5. 99 Akor bağları ……. 66
Şekil 5. 100. İki katmanlı yazımlarda akor bağları ……. 66
Şekil 5. 101. Akor yazımlarında farklı seslerin bağlanışları ……. 66
Şekil 5. 102. Bağlı yazımlara örnek eser …….. 67
Şekil 5. 103. Noktalı notalar 1 …….. 68
Şekil 5. 104. Noktalı notalar 2 ……. 68
Şekil 5. 105. Noktalı yazıma örnek notalar …….. 69
Şekil 5. 106. Çift nokta ……. 69
Şekil 5. 107. Nokta ve uzatma bağ yazımları …… 70
Şekil 5. 108. Noktalı yazım ve bağ ……. 70
Şekil 5. 109. İkinci katman yazımlar ……. 71
Şekil 5. 110. İkinci katman yazımın ayrılmış şekli ……. 72
Şekil 5. 111. İkinci katman a2 örneği …… 72
Şekil 5. 112. İki katmanlı yazım örnekleri …… 72
Şekil 5. 113. Divisi tek dizek ve ikili dizek örneği …… 73
Şekil 5. 114. Divisi orkestra örneği ……. 73
Şekil 5. 115. Büyük satır kuyruk mizanpajı …… 75
Şekil 5. 116. Büyük satır ve ses değiştirici işaretler …… 75
Şekil 5. 117. Büyük satır örnek nota …… 76
Şekil 5. 118. Piyano yazım örnek nota 1 …… 76
Şekil 5. 119. Piyano yazım örnek nota 2 …… 77
Şekil 5. 120. Kısaltma yazım örneği 1 …….. 78
Şekil 5. 121. Kısaltma yazım örneği 2 …….. 79
Şekil 5. 122. Kısaltma yazım örneği 3 …… 80
Şekil 5. 123. Kısaltma yazım örneği 4 …… 81
Şekil 5. 124. Akor yazımı …… 81
Şekil 5. 125. Akor yazım örnekleri …….. 82
Şekil 5. 126. Çift birlik akor yazımı …… 82

Şekil 5. 127. Akorlarda ses değiştirici işaretlerin yazımı ……..…83
Şekil 5. 128. Alt alta gelişler 1 ……..…… 84
Şekil 5. 129. Alt alta gelişler 2 ……..…… 84
Şekil 5. 130. İkili dizekte alt alta gelişler 1 ……..…… 85
Şekil 5. 131. İkili dizekte alt alta gelişler 2 ……..…… 86
Şekil 5. 132. İkili dizekte alt alta gelişler 3 ……..…… 87
Şekil 5. 133. Kuyruk mizanpajı 1 ……..…… 87
Şekil 5. 134. Kuyruk mizanpajı 2 ……..…… 88
Şekil 5. 135. Kuyruk mizanpajı 3 ……..…… 88
Şekil 5. 136. Piyano yazımında kuyruk mizanpajı ……..….. 89
Şekil 5. 137. Kuyruk mizanpajı iki dizekli ……..….. 90
Şekil 5. 138. Üçleme kalıbı ……..…. 91
Şekil 5. 139. Üçleme örnek notalar ……..…. 91
Şekil 5. 140. Farklı değerlerde üçlemeler ……..…… 92
Şekil 5. 141. Üçlemeye örnek nota ……..…….. 92
Şekil 5. 142. Beşleme kalıbı ……..……93
Şekil 5. 143. Beşlemeye örnek nota …….. 93
Şekil 5. 144. Altılama kalıbı ……..……..….. 94
Şekil 5. 145. Altılamaya örnek nota ……..……94
Şekil 5. 146. Yedileme kalıbı ……..…… 95
Şekil 5. 147. Yedilemeye örnek nota ……..…….. 95
Şekil 5. 148. Dokuzlama kalıbı ……..…… 96
Şekil 5. 149. Alt alta gelişler ……..…… 96
Şekil 5. 150. İkileme kalıbı ……... 97
Şekil 5. 151. İkileme örnekleri …… 97
Şekil 5. 152. Farklı değerde ikilemeler ……..… 98
Şekil 5. 153. İkilemeye örnek nota ……98
Şekil 5. 154. Dörtleme kalıbı ……99
Şekil 5. 155. Alt alta gelişler ……. 99
Şekil 5. 156. Beşleme kalıbı ……..100
Şekil 5. 157. Alt alta gelişler ……..…..… 100
Şekil 5. 158. Beşlemeden büyük değerlerin alt alta gelişleri ……..……. 101

Şekil 5. 159. Alt alta gelişlere örnek nota ……. 102
Şekil 5. 160. Hız terimi 1 ……..103
Şekil 5. 161. Hız terimi 2 …….. 103
Şekil 5. 162. Hız terimi örnek nota ……104
Şekil 5. 163. Değişen hız terimlerin gösterimi ……...….. 105
Şekil 5. 164. Hız terimleri örnek şarkı 1 ……..…… 106
Şekil 5. 165. Hız terimleri örnek şarkı 2 ……..…… 107
Şekil 5. 166. Gürlük örnek nota ……108
Şekil 5. 167. Gürlük crescendo ……...….. 109
Şekil 5. 168. Gürlük crescendo örnek nota ……110
Şekil 5. 169. Gürlük decrescendo ……..……110
Şekil 5. 170. Gürlük decrescendo örnek nota …….….. 111
Şekil 5. 171. Gürlük örnek şarkı …….…….. 112
Şekil 5. 172. Nokta …….……... 115
Şekil 5. 173. Çizgi ……..……... 115
Şekil 5. 174. Spiccato ……..…….. 115
Şekil 5. 175. Noktalı çizgi …….…… 116
Şekil 5. 176. Aksan …….…….. 116
Şekil 5. 177. Noktalı aksan …….…….. 116
Şekil 5. 178. Portato ……..…… 117
Şekil 5. 179. Örnek şarkı …….. 117
Şekil 5. 180. Vuruş öncesi çarpma notalar …… 120
Şekil 5. 181. Vuruş sonrası çarpma notalar …… 121
Şekil 5. 182. Çarpma notalara örnek …….…… 121
Şekil 5. 183. Basit tril örneği ……..……..122
Şekil 5. 184. Kromatik tril örneği ……..……123
Şekil 5. 185. Yukarı mordan ……..……123
Şekil 5. 186. Aşağı mordan ……..…. 124
Şekil 5. 187. Kromatik mordan örnekleri ……..… 124
Şekil 5. 188. Üst grupetto …….…. 125
Şekil 5. 189. Alt grupetto ……...…125
Şekil 5. 190. Grupetto örneği 1 ……..…125

Şekil 5. 191. Grupetto örneği 2 …… 126
Şekil 5. 192. Grupetto örneği 3 …… 126
Şekil 5. 193. Arpej …… 127
Şekil 5. 194. Arpej örnekleri 1 …… 127
Şekil 5. 195. Arpej örnekleri 2 …… 128
Şekil 5. 196. Arpej örnekleri 3 …… 128
Şekil 5. 197. Glisando …… 129
Şekil 5. 198. Glisando örneği …… 129
Şekil 5. 199. Glisando örnek nota …… 129
Şekil 5. 200. Puandorg …… 130
Şekil 5. 201. Puandorg örnek nota …… 131
Şekil 5. 202. Puandorg ve yardımcı işaretlerin birlikte gösterimi …… 131
Şekil 5. 203. Örnek nota …… 132
Şekil 5. 204. Replik örneği …… 133
Şekil 5. 205. Tacet örneği …… 134
Şekil 5. 206. Ölçü numaraları örneği …… 135
Şekil 5. 207. Ölçü numaraları ve sayfa ayırma örnek nota …… 135
Şekil 5. 208. Kadans örneği …… 136
Şekil 5. 209. Ölçü numarası örnek nota …… 137
Şekil 5. 210. Sayfa ayırma işareti …… 138
Şekil 5. 211. Çalgı isimlerinin partitürde gösterimi …… 140

RESİMLER

Resim 1. Guido'nun Eli …… 8

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI…….……..…….. I
TEZ ÖZETİ ……..…….…….…. II
ABSTRACT ……..……... III
KİŞİSEL KABUL…….……..…..… IV
ÖNSÖZ ……..…….……..……....… V
KISALTMALAR…….……..……...… VI
ŞEKİLLER …….……... VII
İÇİNDEKİLER ……..……...…… XIV

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ…….…..... 1
1. 1. Problem …….…….…… 2
1. 1. 1. Alt problemler …… 2
1. 2. Araştırmanın Amacı ……... 2
1. 3. Araştırmanın Önemi ……..…… 2
1. 4. Sayıltılar …….…… 3
1. 5. Sınırlılıklar …….…..…….. 3

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE……...…….……..….... 4
2. 1. MÜZİK YAZISINA GENEL BİR BAKIŞ …….……..…..…….. 4
2. 1. 1. Müzik Yazısının Tarihi Gelişimi ve Müzik Yazısının Önemi ...…… 4
2. 1. 2. Müzik Yazıları ……..…..…….. 6
2. 1. 2. 1. Nota Yazıları …….…….…… 7

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR ……. 11
3. 1. Yüksek Lisans Tezleri ……. 11
3. 2. Kitap ……..... 11

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YÖNTEM …….. 12
4. 1. Araştırmanın Yöntemi ve Modeli ……. 12
4. 2. Evren ve Örneklem …… 12
4. 3. Verilerin Toplanması ve Çözümlenmesi …… 13

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BULGULAR VE YORUM……..…..…. 14
5. 1. MÜZİK YAZISINDA KULLANILAN İŞARET, ŞEKİL VE TERİMLER… 14
5. 1. 1. Nota Yazmanın Kuralları……..…….…… 14
Nota Şekilleri……...…… 14
Dizek (Porte)……...…….15
Nota Şekillerinin Dizek Üzerinde Yazılışları ve Nota Sapları…..…….. 17
Müzik Yazısında Süre ve Değer Ölçüsü……..…….….. 17
Nota Şekillerinin Oransal Değerleri ve Nota Saplarının Birleştirilmesi.....19
Nota Sapları ve Değer Çizgilerinin Birleştirilmesi……..…….. 21
Farklı Değer Çizgilerinin Birleştirilmesi…….……..…… 23
Ek Çizgiler…….……...……. 24
Anahtarlar……..……. 26
Anahtarların Yazım Şekilleri ve Büyüklük Oranları……..…..... 28
Suslar…….……..…… 28
Toplu Gösterilen Suslar……...……..……. 29
Ses Değiştirici (Altere) İşaretler ve Kullanımları……..…..... 31
Nefes ……. 34

5. 1. 2. Müzik Eserlerinin Yazımında Temel Kurallar …….…… 36
Eser Künyesinin Oluşumu…..……..…….. 36
Ölçü, Ölçü Çizgileri ve Ölçü Rakamları (Tartım)…….…….……41
Ölçü Birim Değerlerine Göre Değer Çizgilerinin Gruplandırmaları…..… 43
Tekrarlar…….. 45
Tekrar İşareti (Röpriz)…….……..……..45
Bir Ölçü Tekrarı……..……..…… 45
İki Ölçü Tekrarı…….……...…….. 46
Ses Gruplarının Tekrarı…….……...…….. 46
Simile……..…… 48
Dolap……..…… 48
Da Capo (D.C.) Başa Dön (B.D.)……..…….…… 49
Dal Segno (D.S.) Senyo……..……..... 50
Coda……...…… 50
5. 1. 3. Dizek Genişlikleri ve Dizek Bağları……..…...... 51
Parti Yazımı İçin Dizek…….……..…..…… 51
Piyano Yazımı İçin Dizek……..…….…… 51
Üç El Piyano Yazımı İçin Dizek…….……... 53
İki Piyano (Dört el) Yazımı İçin Dizek…….…..…… 53
Solo ve Piyano Yazımı İçin Dizek……..……...…… 54
Koro Yazımı İçin Dizek……..……... 55
Farklı Çalgı Grupları İçin Dizek Çeşitleri ……. 56
Orkestra Yazımı İçin Dizek……..…….…. 59
Dizek Genişlikleri……..……..…….. 62
5. 1. 4. Bağlar (Legato)…….…….……..... 63
Uzatma (Legato) Bağı…….…..……..… 63
Cümle (Deyim) Bağı……...…….…….. 64
Tremolo…….…….……. 64
Tremolo (Heceleme, kesik) Bağ……..…….…..……. 64
Açık Bağ…….…….……65
Akor Bağları …….…….……66

5. 1. 5. Noktalar ve Nokta - Bağ İlişkisi……..…….……. 68
Nokta……...…….…….… 68
Çift Nokta……..…….…..….. 69
Nokta ve Uzatma Bağ Arasındaki İlişki…….……...…..……... 70
5. 1. 6. İkili Dizek Yazımları……...……71
İkinci Katmanların Yazımı…….……..……..… 71
Divisi……..…….… 73
Büyük Satır (Gross Staf) …….…….…..... 75
5. 1. 7. Müzik Yazımında Kısaltmalar (Çeşitlilikler)……...…….....78
Müzik Yazısında Kısa Yazımlar ……... 78
Akor Yazımları……..……...……..… 81
Akor Yazımlarında Ses Değiştirici (Altere) İşaretlerin Yazımları…..…. 83
Müzik Yazımında Alt Alta Gelişler…….……..…… 84
Müzik Yazımında Kuyruk Mizanpajı……..…….……..... 87
5. 2. İKİ ZAMANLI NOTA DEĞERLERİNİN DÜZENLİ VE DÜZENSİZ BÖLÜNÜMLERİ ……..……...……... 91
Üçleme…….……..……. 91
Beşleme…….…….…… 93
Altılama…….……..… 94
Yedileme…….…….. 95
Dokuzlama…….……. 96
5. 3. ÜÇ ZAMANLI NOTA DEĞERLERİNİN DÜZENLİ VE DÜZENSİZ BÖLÜNÜMLERİ ……...…… 97
İkileme…….…… 97
Dörtleme…….……...……. 99
Beşleme ve Üstü Değerler……..……..…….. 100
5. 4. HIZ (TEMPO) TERİMLERİ…….…. 103
5. 4. 1. Değişmeyen Bir Hızı Gösteren Terimler……..…..…...…..104
5. 4. 2. Değişen Bir Hızı Gösteren Terimler……..…….…….105
5. 5. GÜRLÜK (NÜANS) TERİMLERİ VE İŞARETLERİ……...…….. 107
5. 5. 1. Sesleri Kademeli Azaltan ve Çoğaltan Gürlük Terimleri……... 109
5. 5. 2. Seslere Aniden Değişim Bildiren Gürlük Terimleri……..…….113

5. 5. 3. Gürlüğün Aşamalı Değişimine Yardımcı Terimler……..…...…..…113
5. 5. 4. Gürlük Derecelerindeki Değişiklikleri Gösteren Terimler……..……...114
5. 5. 5. İfade (Anlam) Bildiren Terimler……...……....…… 114
5. 5. 6. Vurgulama, İfade Bildiren Terimler……..……..... 115
Nokta (Staccato)……...…….…..….. 115
Çizgi (Detache)……...……115
Kopuk Çalış (Spiccato)……..…… 115
Noktalı Çizgi…….……..……..…… 116
Aksan, Vurgu (Marcato)……..……. 116
Noktalı Aksan…….……... 116
Yarı Belirgin (Portato) ……..…….…….…… 117
5. 5. 7. İfade ve Karakter Bildiren Terimler…….……...…… 118
5. 6. SÜSLEMELER …….……..……. 119
5. 6. 1. Vuruş Öncesi Süslemeler (Çarpma ve Basamak Notalar)……..……120
5. 6. 2. Vuruş Sonrası Süslemeler (Çarpma ve Basamak Notalar)…….……121
5. 6. 3. Tril…….……122
5. 6. 4. Mordan…….……... 123
5. 6. 5. Grupetto…….……124
5. 6. 6. Arpej…….……...127
5. 6. 7. Glissando……..…..…… 128
5. 6. 8. Puandorg (Durgu, Fermate)……..…..…… 130
5. 7. PARTİTÜRDE YAZIM TEKNİKLERİ (ŞEKİLLERİ)……...…….……... 133
Replik…….…..…..…… 133
Tacet ……..…..…... 133
Ölçü Numaraları (Şifreler)……...……..…..…….. 134
Kadans (Kadenz)……...……..…… 136
Sayfa Ayırma İşareti ……..…….…..…..... 138
5. 8. PARTİTÜR VE ÇALGILAR……...…....…... 139
5. 8. 1. Tahta Üflemeli Çalgılar……..……141
5. 8. 2. Bakır Üflemeli Çalgılar……..……142
5. 8. 3. Yaylı Çalgılar……...……... 144
5. 8. 4. Transpozeli Çalgılar ve Transpozisyonlar……..… 144

5. 8. 4. 1. Yukarı Transpoze Edilen Çalgılar……..…..…….. 144
İki Oktavlı Do Transpozeli Çalgılar……..…..…. 144
Oktav Re Bemol Transpozeli Çalgılar……..……...….. 144
Oktav Do Transpozeli Çalgılar…….……..… 144
Si Bemol Transpozeli Çalgılar……..……..… 144
La Bemol Transpozeli Çalgılar…….……. 145
Sol Transpozeli Çalgılar…….……...…… 145
Fa Transpozeli Çalgılar…….…… 145
Mi Bemol Transpozeli Çalgılar…….…..……... 145
Re Transpozeli Çalgılar ……..…….…… 145
5. 8. 4. 2. Aşağı Transpoze Edilen Çalgılar…….…….. 146
Si Bemol Transpozeli Çalgılar…….……. 146
La Transpozeli Çalgılar…….…..……... 146
Sol Transpozeli Çalgılar…….…….…… 146
Fa Transpozeli Çalgılar…….……. 146
Mi Bemol Transpozeli Çalgılar…….……..... 147
Oktav Do Transpozeli Çalgılar…….…..... 147
Oktav Si Bemol Transpozeli Çalgılar…….… 147
Oktav La Transpozeli Çalgılar……..…..147
Oktav Sol Transpozeli Çalgılar…….…. 147
Oktav Fa Transpozeli Çalgılar……..…..148
Oktav Mi Bemol Transpozeli Çalgılar……..... 148
İki Oktav Do Transpozeli Çalgılar…….…....148
İki Oktav Si Bemol Transpozeli Çalgılar……..…...…….. 148
İki Oktav Sol Transpozeli Çalgılar……...…..…… 148
İki Oktav Mi Bemol Transpozeli Çalgılar……...…….…….. 148
5. 8. 5. Transpozesiz Çalgılar……..... 149
5. 8. 6. Günümüzde Senfoni Orkestrası Tablosu…… 149
5. 8. 7. Çalgıların Çeşitli Dillerdeki Karşılıkları ve Kısaltmaları…….…….. 151
6. SONUÇ ve ÖNERİLER ……..……..……..…... 154
6. 1. Sonuç ……..…….. 154
6. 2. Öneriler …...…….. 155
KAYNAKÇA……..…..…… 156
Ek1. Özgeçmiş ……..…… 160

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Müzik; insan yaşamında binlerce yıldan beri yer almaktadır. İlk insanların doğadaki sesleri dinsel ayinlerde kullanmasıyla müziğin temel yapı malzemesi olan ses işlenmeye başlanmıştır. İnsanlığın gelişmesiyle oluşan medeniyetlerde müziğin insanın ritimsel ve ezgisel seslerle düşünmesini sağladığı görülmektedir. Müzik ve müziği oluşturan sesler de hayatı algılama ve insanın çevresi ile sosyal ilişkiler kurmasını sağlayan paylaşım aracıdır.

İnsanlığın başlangıcından itibaren müzikal ses ve ritmik düşünceleri bir takım yazılı şifreler ve işaretler aracılığı ile kayıt altına alınmak istenmişse de ilk çağlardan Orta Çağ'a kadar olan dönemden günümüze kayda değer, müzik eseri kalmamıştır. İlk insanlar varoluşundan beri nasıl bedensel ve sözsel anlatımlarını yazımsal sembollere dönüştürüp kalıcılaştırdıysa, müziksel anlatımlarınıda belirledikleri semboller, işaretler ve şekiller aracılığı ile yazıya dökmeye çalışmışlardır. Tarih boyunca çeşitli kültürlerin, müziği bir şekilde yazıya dökerek, ilkel dahî olsa nota yazım sistemleri geliştirdikleri görülmektedir ve gelecek kuşaklara müziği aktarmada nota ve nota yazısı, müziğin kalıcılığıyla ilgili vazgeçilmez bir araçtır. Orta Çağ'da kiliselerde başlayan müziğin iniş ve çıkışlarını gösterir basit işaret ve şekillerin oluşturduğu "neuma"lar bugünkü evrensel (uluslararası) müzik yazısının temelini oluşturmaktadır. Tarihte müzikal sesleri ifade etmek için alfabedeki harfler ya da bir takım özel şekil ve işaretlerin kullanılması ile meydana gelmiş; değişik müzik yazım sistemleri görülmüştür.

Akkaş'ın belirttiği gibi;

> **"Müzik yazısı; bugünkü bilinen ve kullanılan şekline gelinceye kadar pek çok değişiklikler geçirmiştir. Toplumların sosyal, kültürel gelişimleri, beğeni değişimleri ile müzik eserlerinin zaman içinde değişime uğrayarak tür ve çeşitliliğinin artması, çalgı yapımındaki yenilikler, solistlik çalgıların kullanım şekillerindeki teknikler, müzik yazısında da etkisini göstermiş ve yüzyıllardır kullanılan müzik yazısı bugünkü haline gelmiştir. Müzik yazısının ortaya çıkışından bu yana alfabetik, neumatigue (işaret), oransal (kare) ve oval (bugünkü) olmak üzere dört çeşit müzik yazısı kullanılmıştır." (AKKAŞ, 2000 s.67)**

Müziğin olmazsa olmazları ritim ve ezginin belirli kurallar dâhilinde birleşmesi ve işlenmesiyle müzik eseri ortaya çıkar. Müzik eserinin anlaşılır ve hatasız nota yazısı kullanılarak kâğıda aktarılması, aynı zamanda eserin okunabilirliği ve yorumu niteliğini taşımaktadır. Artık iş müzik eserini seslendiren icracının yorumuna bağlıdır.

1. 1. Problem

Müzik yazısı, uzun bir zaman sürecinde değişikliklere ve gelişmelere uğrayarak zamanımızda uluslararası kullanım biçimlerine ulaşmıştır. Bu bağlamda araştırmanın problem cümlesi; "Uluslararası müzik yazısında kullanılan işaret, şekil ve terimlerin kullanım şekilleri nasıldır?" olarak belirlenmiştir.

1. 1. 1. Alt Problemler

1. Müzik yazısında kullanılan işaretler nelerdir ve nasıldır?
2. Müzik yazısında kullanılan şekiller nelerdir ve nasıldır?
3. Müzik yazısında kullanılan terimler nelerdir ve nasıldır?

1. 2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, uluslararası müzik eserlerini inceleyerek, müzik yazımında kullanılan işaret, şekil ve terimlerine ait ortak yazım kurallarını belirlemektir.

1. 3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada, müzik eserlerinin uluslararası müzik yazım kurallarına uygun, yazılmış notaların müziği öğrenme ve öğretme sürecinde ne kadar etkili olduğunun önemi üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu çalışma, farklı teori kitapları ile uluslararası müzik yazısı kurallarına uygun yazılmış çeşitli ölçekteki müzik eserlerinin incelenmesiyle, müzik yazısında kullanılan işaret, şekil ve terimlerin doğru kullanımının tespit edilerek, daha sonra yazılacak olan müzik eserlerinde müzik yazısının doğru, hatasız yazımına, standartların oluşmasına ışık tutması ve gelecekte bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara yardımcı olması bakımından önem taşımaktadır.

1. 4. Sayıltılar

1. Araştırma için belirlenen yöntem ve araştırma modeli araştırma için uygundur.
2. Yazılı kaynaklarda elde edilen veriler, bu araştırma için yeterlidir.
3. Sözlü kaynaklardan olarak notist, orkestra şefi, müzik bilimci, besteci ve akademisyenlerden alınan bilgiler doğru olarak kabul edilmiştir.

1. 5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, uluslararası müzik yazım kurallarıyla,
2. Bu araştırma dünyadaki belli başlı müzik yazım merkezleri tarafından yazılan eserler ile,
3. Araştırma kapsamına giren yazılı ve sözlü kaynaklarla sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2. 1. MÜZİK YAZISINA GENEL BİR BAKIŞ

2. 1. 1. Müzik Yazısının Tarihi Gelişimi ve Müzik Yazısının Önemi

İnsanlık tarihinin kültürel oluşumu yazının icadı ile başlamıştır ve yazı sayesinde bilgi toplanabilir, iletilebilir, arşivlenebilir hale gelmiştir.

Müziğin çalınıp söylenilmesi ve gelecek nesillere aktarılabilmesi için gerekli olan ihtiyaçlar önceleri insan hafızası (belleği) ile karşılanmaya çalışılmış, yaşanılan tecrübeler ve alınan sonuçlar itibarıyle; müziğin unutulmamasını sağlayıp orijinal haliyle yeni nesillere aktarılmasının insanın beyin gücünü aştığı kanıtlanmıştır. Bunun sonunda değişik zaman ve değişik kültürlerde birbirinden farklı yapılarda müziği yazı ile ifade şekilleri ortaya çıkmıştır.

Tüm insanlığın ortak dili olarak kullanılan müzik yazısı; ritim, ezgi, armoni ve tını ögelerinin oluşturduğu nota yazısı diye adlandırılan bir sistemdir. Nota yazısıyla ilgili çeşitli tanım ve açıklamalar yapılmıştır. Bunlarda bazıları aşağıda verilmiştir.

> **"Nota; İtalyanca (no'ta) olarak; bir müzik sesini belirtmeye yarayan işaret. İngilizcede (note) Bir sesin konumunu ve perdesi ile biçimi ve süresini gösteren işaret"** olarak tarif edilmektedir. **(TDK SÖZLÜĞÜ, 2005)**

> **"Nota; bir müzik sesini belirtmeye yarayan işarettir. Müzik yazısında seslerin sürelerini gösteren notalar; porte üzerine yazılırlar. Notalar, ayrıca müzik eserlerinin yazılmasına ve okunmasına yarayan işaretlerdir." (AKKAŞ, 2000, s.68)**

> **"Müziğin yazı ile ifade edilmesinde olması gereken iki ana unsur vardır: işaretlerin meydana getirilmesi, her işaretin diğeri ile ilişkisi ve bu ilişkiler arasındaki tutarlılık. Tutarlılığın oluşumunda, yaşanılan zamandaki bilimsel deneyler ve yine o zamanda ispatları ile saptanmış doğrular esas alınmıştır." (TOHUMCU, 2006, s.1)**

"Medeniyetin beşiği olan Yakın Doğu kavimleri lisanlarını yazılı halde tespit edebildikten sonra, müziklerini de yazı ile tespiti düşünmüş ve başarmışlardır. Daha Fenikeliler alfabe yazısını bulmadan Sümerler yazıyı buldukları gibi, müzik yazısınıda bulmuşlardır.

Sümerler ve Babillerden sonra eski Mısırlılar da mûsıki yazısını kullanmışlardır, buradan İbraniler ve sonraları Habeşler gibi diğer Sami kavimlere de intikal etmiştir. Yakın Doğu medeniyetiyle ilgileri olmayan Çinliler ve Hindular da belki bundan 2000 yıl kadar önce kendi kendilerine mûsıki yazısı bulup kullanmışlardır. Sümer ve Mısır mûsıki yazılarından faydalanan Aramiler ve Süryaniler bu yazıyı geliştirmişler ve bütün bu Yakın Doğu Mezopotamya – Mısır medeniyetinin unsurlarını iktibas eden Yunanlılarla da tabiatıyla nota yazısı mevcuttu. Önce Girit'e ve belki İyonya'ya gelen nota yazısı MÖ VI. yy.dan önce Yunanistan'da kullanılmaya başlandı. Yunan notası da şimdiye kadar değindiğimiz bütün antik notalar gibi alfabe notasıydı. Yani sesler harflerle gösteriliyordu." (AK, 2009, s.28-29)

Müziği orijinal yapısıyla ileri kuşaklara aktarmanın yolu, müziği oluşturan sesleri notalayarak yazıya geçirip kalıcı hale getirilmesidir.

Müziği oluşturan; sesin yüksekliği (frekans), sesin süresi (tartım-ritim), sesin şiddeti (gürlük) nin tümünü gösteren işaret, şekil ve terimler ne kadar iyi anlaşılmış, özümsenmiş ve genel kabul görmüş nota yazısıyla yazılırsa icranın da o oranda başarılı olacağı ve en geniş kitlelere ulaşacağı bir gerçektir.

Tarihte müziğin kâğıda aktarılması, batı müziğinin temelinde yatan bir olgudur. Bu olgudan hareket edilerek kompozisyon yani besteleme kavramı oluşturulmuştur. Nota yazısı ilk olarak kuramsal yönergeler şeklinde ortaya çıkmış ve tarih boyunca sürekli olarak kuram ve icra arasında köprü görevi görmüştür.

Müziği oluşturan sesleri yazmaya yarayan nota yazısı, her şeyden önce karmaşık bir müziği kuran, koruyan ve kalıcılığını sağlayan bir araçtır.

Türk müzik bilimci Gazimihal nota yazımının önemini şöyle açıklamıştır;

"Müzik sanatıyla uğraşan herkesin nota yazım konusunda az ya da çok bilgisi bulunması gerekmektedir. Nota yazısı denilen araç, zaman içinde hareket eden bir sürat dilinin vasıtasıdır; pürüzlü el yazısı üzerinde musiki

icrası yürütmek mümkün değildir. Neticede, güzel nota yazmak işi, bir süs ve zevk meselesi olmaktan çıkarak, teknik zaruret olur; nota hattatlığı sorumlu bir hüner sayılır. Kuyumcu sabrıyla işlenen ve ince prensipleri olan bir sanattır. Nota yazan kişinin musikide bilgili olması gerekir, çünkü güzellikten başka, taksimat incelikleri de bilhassa el yazmasından yapılan istinsahta bahis konusudur.

Güzel ve düzgün nota yazmak, bu sanatın her şubesinde uğraşanlar için pek lüzumludur. Hele henüz müzik matbaacılığı kurulmamış durumdaki memleketlerde, nota yazma işi, daha da mutlak bir zaruret arz eder. Artistler, öğretmenler ve müzik tahsili görenler özel teori ve tekniği dairesinde yazılı notalardan okuma ve öğrenmeyi daha kolaylıkla başarıp kavrarlar. Zevksiz ve okunamayacak kadar kötü notaya geçirilmiş eserler müziğin ruh ve esası olan ifade, nüans ve hareketten icrayı alıkoydururlar. Artist, notaları sökmeye çabalamak yüzünden, yukarda saydığımız mühim hususları ihmal zorunda kalır. Piyano, koro ve çoksesli musiki eserlerinde yazış teknik ve teorisine uymayan notalar icracıya çok defa enikonu yanlışlıklar işletir. Kıymetlerinin portedeki yer ve nispetleri düzgün olmayan deşifreyi ve müziğe nüfuz imkanlarını güçleştirir, göz ve hafızayı yorar, yorum düşer." (GAZİMİHAL, 1961, s.177-178)

Yukarıda belirtilen görüşlerden de anlaşılacağı gibi; söylenmiş kelimelerin uçarak kaybolacağı fakat yazılı tüm bilgilerin kalacağı doğrusuyla müziğinde yazılmaya başlandığı andan itibaren kalıcılığı sağlanmıştır. Yüzyıllar içindeki gelişmelerlede bugün kullanılan ve genel kabul görmüş uluslararası müzik yazısı evrensel dil olarak kullanılmaktadır. Dikkat edilmesi gereken müziğin yazı dili notayı kağıda aktarırken üst düzey dikkat ve özenin gösterilmesidir.

2. 1. 2. Müzik Yazıları

İnsanlık tarihi boyunca farklı şekillerde müzik yazım sistemleri kullanılmıştır. Bunların hepsinin amacı müziğin temel özelliklerini sabitlemeye ve kalıcılığını sağlamaya yöneliktir. Kullanılan müzik yazıları aşağıda tarihsel sınıflandırılarak verilmiştir.

- Mezopotamya Medeniyetleri ve Eski Uygarlıklarda Müzik Yazıları
- Anadolu Uygarlıkları'nda Müzik Yazıları
- Antik Mısır'da Müzik Yazısı

- Antik Yunan'da Müzik Yazısı
- Neuma Harf – Şekil Yazısı
- Bizans Harf – Şekil Yazısı

2. 1. 2. 1. Nota Yazıları

Nota yazıları tarihsel gelişim sırasına göre aşağıda belirtilmiştir.

- Dizekli Neuma Dönemi ve Günümüzdeki Nota Şeklinin Oluşmaya Başlaması
- Süreli Müzik Yazısına Geçiş Dönemi
- Ölçekli Nota Yazısı (Mensural Notasyon) Dönemi
- Koro Kitabı Yazısı
- 17. Yüzyıl Günümüzde Kullanılan Nota Şekline Geçiş Dönemi
- 19. Yüzyıl ve Sonrası Gelişen Uygulamalar
- Grafik ve Resimlerle İfade Edilen Müzik Yazıları
- Elektronik Müzik Yazıları

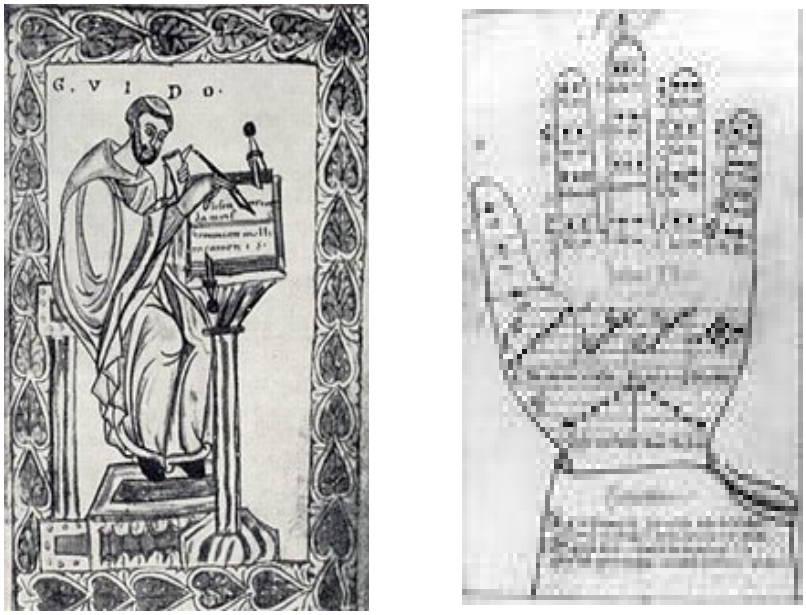
Müzikteki sesleri notaya aktarmak için kullanılan sese farklılık ve özellik katan sesin uzunluk ve kısalık durumunu belirten ritim, sesin tizlik ve peslik konumu olan ezgi, sesin yoğunluğu olan gürlük, ve tınısıdır. Bunlardan ilk ikisi zamanla genel kabul gören birtakım işaretler ve şekiller sayesinde kağıt üzerine dökülebilmiş, gürlük ve tını ise notanın yanında ek terimler, işaretler ve şekillerle belirtilmişler beğenilerin değişiklik göstermesi sebebiyle de kısmen yoruma açık bırakılmışlardır. Çeşitli sesleri belirtmek ve bunların birbirlerine karışmasını önlemek için sesleri temsil eden notalara özel isimler verilmiştir.

Örnek:

Do, re, mi, fa, sol, la, si.

9. yüzyılın ikinci yarısında ilk notalama sistemi ortaya çıkmış olmasına rağmen, 11. yüzyılda rahip Guido Arezzo(995–1050)(*), notalama sisteminin seslerin yüksekliğini kesin olarak belirtmeye başlamasıyla büyük bir ilerleme kaydedilmiştir.

Bu isimlerin ortaya çıkışı İtalya Toskana'da 1030 yılında Arezzo katedralinde rahip Guido, koro çocuklarına duaları ezberletmek için bir yöntem bulmasıyla her yeni sesin bir öncekinden daha yüksek başladığı bir halk ezgisi öğretir. Sonra bunu Latince ile dinsel içerikli bir metne çevirir. Arezzo bu adları Aziz Johannes Battista ilahisindeki mısraların birinci hecelerinden alarak takmıştır. Elinin parmaklarındaki girinti ile çıkıntılara metnin ilk hecelerini yazmış, böylece müzikte bir gam dizisinin sekiz notasını birden sergilemiştir.
Bu yöntem müzik tarihinde Guido'nun Eli olarak anılır.

Resim 1: Guido'nun Eli

(*) Arrezo'lu Guido olarak bilinmesine karşın, Arrezo'da doğmadığı, orada ünlendiği için bu adla anıldığı sanılmaktadır. Pomposa'daki Benedikten manastınnda eğitim gördü. Arrezo piskoposu Theobaid'ın çağrısı üzerine, 1025′te Arrezo katedral okulunda öğretmenliğe başladı. Nota yazımının temeli ile dönüm noktasını oluşturan Do-re-mi-fa-sol-la-si heceleme yönteminin bulan Guido Bu alandaki çalışmalarını Micrologus de disciplina artış muskae adlı yapıtında derledi. Kuramsal çalışmalarından bir bölümünün elyazması halinde, Umbria'da Avellana'daki bir Camaldoli manastırında bulunmasından, son yıllarını o manastırda geçirmiş olduğu sanılır. Ölüm tarihi ile yerine ilişkin kesin bilgi yoktur.

Guido Arrezzo'nun Latince Ses Dizisi

Latince yazılımı	**Türkçeye çevirisi**
Ut queant laxis *(ut sonradan Do olacaktır)*…….	Kullanın
Re sonare fibris ……	Harikulade başarılarını
Mi ra gestorum …….	Bağıra bağıra duyurabilmeleri
Fa muli tourum …….	İçin onların dudaklarında
Sol ve polluti …….	Her türlü pislik
La bii reatum …….	İthamını siliver
Sa ncte lohannes *(sonradan Si olacaktır)* ……	Ey Aziz Yohanna

Ayrıca seslerin birbirine oransal incelik ve kalınlıklarını göstermek için her biri ayrı renkte dizek çizgileri kullanmıştır. Önceki nota benzeri simgeleri, neuma'ları derleyip belli bir dizeğe yerleştiren, böylece nota ile dizek kavramını müzik tarihine getiren kişi Guido Arezzo'dur. Daha sonra üç veya dört çizgili dizeğe beşinci çizgi eklenerek gelişim devam etmiş ve notalara yüksekliklerinin yanı sıra süre değerleri de eklenmiştir. Böylece müzik eserlerini kolayca seslendirmek mümkün olmuştur. Müzikte ilk notalama işaretleri bilinen bir melodinin yorumundan ibaret iken, seslerin yüksekliklerinin ve zamansal değerlerinin yazımında kullanılan işaretler ve terimlerle gösterilmesi müzik yazısının gelişim tarihinde bir dönüm noktası olmuştur.

Bir nota yazısındaki değişiklikler genelde kullanıldığı dönemde gerçekleşen müzikteki ilerleme ve değişimleri de göstermektedir. Bunun yanında nota yazımındaki teknik olanaklar hem bestelemeyi, hem de sanatçıların müziğe bütün yaklaşımlarını, herhangi bir döneme ait bir müzik yapıtının işitsel ve görsel varoluş biçimleri arasında bağlantı kuracak ölçüde etkilemektedir.

Nota yazısında bugüne kadarki gelişmeler nota yazısının bir araç olarak kullanımıdır. Bir nota yazısının müziksel ifadeyi yansıtması o nota yazım sistemi hakkında değerlendirme yapabilmek için tek ölçüt değildir. Nota yazım sisteminin evrensel yazım dili olarak kullanımı, verimliliği, genel kabul görürlüğü ve de içinde bulunan tüm etkenlerin çok yönlü ve ayrıntılı bir biçimde kullanılmasıyla mümkündür.

Araştırmanın konusunu oluşturan gelenekselleşmiş ve bugün dünyada ortak dil olarak yazılan ve çalınan uluslararası nota yazısı ilk olarak 11. yy da kullanılmaya başlanmış 17. yy'a kadar ciddi bir gelişme gösterememiştir. 1730 yıllarından itibaren bugünkü şeklini almaya başlamıştır. Bugün de gelişen bilgisayar teknolojileri kullanılarak dijital ortamda müziğin evrensel dilinin en iyi anlaşılır yazım şekli gelenekselleşmiş olan nota yazım sisteminin bilgisayar sisteminin ortak kullanımıyla gelişim göstermektedir.

Dünyada ilk nota basımı 1501 yılında Venedik'te Giovanni Petrucci tarafından yapılmıştır. Petrucci 25 yıl içinde Önceleri missalar, motetler ve İtalyan frottola şarkılarını basarak toplamda 50 ciltlik vokal ve çalgı müziğinin notalarını bastığı bilinmektedir. Daha sonra şarkı gibi okunan şiirler de basılmaya başlanmıştır . Bunları derin aşk şiirlerini seslendirmek için dini motifleri yetersiz bulan müzisyenlerin çalışmaları din dışı müziklere yönelerek içeriğini dünyevi olgulardan alan genelde madrigal biçimi oluşturmuştur.

Nota basımıyla müzik eserleri, önce Avrupa'ya yayılmış ve daha sonra tüm Dünya'ya yayılarak müziğin evrensel olma niteliğine ve kültürlerarası paylaşımına katkıda bulunan bir süreç başlatılmış olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3. 1. Yüksek Lisans Tezleri

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü "Türk Müziğinde Notalama Sisteminin İncelenmesi" Yüksek Lisans Tezi, Fatih ERGİŞİ

Araştırmada; Türk müziğinde kullanılan nota yazım sistemleri incelenmeye çalışılmıştır. Kullanılan farklı nota yazım sistemlerinin ne kadar müziği yazmada başarılı olduğunun dışında yazım sistemleri arasında benzerlik ve farklılıkların neler olduğu genel olarak ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Genel tanımlar ve anlatımlarla Türk müziği yazım sistemleri hakkında bilgi verilmiştir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü "20. Yüzyıl Müziğinde Grafik Notasyon Kullanımı" Yüksek Lisans Tezi, Melis PEYKOĞLU

Çalışmada, genel kabul görmüş uluslararası nota yazım sisteminin bir adım ötesi olarak gösterilen grafik notasyon çeşitli örneklerle verilmeye ve kullanım şekilleri farklı yönleriyle açıklanmaya çalışılsa da genel kabul görmüş nota yazım sisteminin temel alınmadığı hiçbir müzik yazım sisteminin bugün yaygın bir şekilde kullanılacak müzik yazım sistemi olmaya aday olmadığı tezin sonuç kısmında ortaya konmuştur.

3. 2. Kitap

"Müziği Yazmak" Z. Gonca Girgin TOHUMCU, Nota Yayıncılık,

Yazar; Tarihsel müzikolojinin bir alt disiplini olarak ele aldığı "Müzik Notasyonu Morfolojisi"ni incelerken müziğin yazı ile ifade edilmesinde ana unsur olan işaretlerin birbirleriyle olan ilişkilerini ve ilişkiler arasındaki tutarlılığın oluşmasında tarihsel süreci ele almıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmada izlenecek yolun çizilmesinde kullanılan araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve analizi konularında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Alt başlıklar halinde aşağıda sunulan bu konulara ilişkin yöntem, teknik ve değerlendirmelerin, araştırmanın amaçlarına ulaşması bakımından doğru olduğu varsayılmaktadır.

4. 1. Araştırmanın Yöntemi ve Modeli

Bu araştırma uluslararası müzik yazısında kullanılan işaret, şekil ve terimlerin kullanım biçimini ve gelişimini gösterir tarama ve betimleme modeli kullanılarak yapılan çalışmadır. Buna göre araştırmada, uluslararası müzik yazısında kullanılan işaret, şekil ve terimlerin kullanım biçimini gösterir teori kitapları ve müzik eserleri taranmıştır. Müzik yazımında kullanılan işaret, şekil ve terimlerin kendine özgü ve ortak kullanımları araştırmanın amaçlarına ulaşması bakımından betimlemeye uygun nitelikte doğru bir yaklaşımla uygulanmıştır. Ayrıca günümüzde alanında uzman akademisyenler ile bestecilerin, orkestra şeflerinin ve notistlerin görüşlerine de başvurulmuştur.

4. 2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; Dünya'dan çevirileri yapılmış müzik teori kitapları, müzik yazım kurallarını belirleyen yayınlar ile Türkiye'den, Avrupa'dan ve Dünya'dan belli başlı müzik yazım merkezlerinden yazımı yapılmış ve basılmış çeşitli türdeki müzik eserleri oluşturmaktadır.

Araştırmada; Türkiye'den, Avrupa'dan ve Dünya'dan belli başlı müzik yazım merkezlerinden yazımı yapılmış ve basılmış çeşitli türdeki müzik eserlerinden katkı sağlayacak (parti, piyano, koro, senfoni, konçerto, opera vb.) değişik tür ve biçimde müzik eserlerinin bölümleri ile eğitim amaçlı kullanılan teori ve müzik kitaplarının ilgili bölümleri çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Örneklemi oluşturan on

senfonik eser, sekiz piyano trio ve kuartet, altı şan ve piyano, üç opera, ondan fazla parti yazımı ile sekiz teori, orkestra bilgisi ve nota yazım bilgisi kitabı incelenmiştir. İncelen kitaplar; Samuel Adler'in Orchestration, Jasques Casterede'nin Müzik kuramı, Mehmet Göktepe'nin Müzikte ses-süre-hız- yoğunluk, Otto Karolyi'nin Müziğe giriş, Kurt Stone'un Yirminci yüzyılda müzik notasyonu, Haciev Paraşkev'in Temel müzik teorisi, Stewen Powel'in Günümüz müzik gravürleri, Willy Schneider'in Müzik hakkında bilmeniz gerekenler, dir.

4. 3. Verilerin Toplanması ve Çözümlenmesi

Araştırmanın konusu, enstitü tarafından kabul edilip, onaylandıktan sonra ilk iş olarak kaynak taraması yapılmıştır. Kütüphane, kitapçılar ve internet taranarak bir liste oluşturulmuş ve orijinal veri kaynaklarından yararlanılmıştır. Araştırmanın konusuyla ilgili daha önce yapılmış benzer araştırmalar için YÖK dokümantasyon merkezine ulaşılmıştır. Araştırma ile ilgili olabilecek tez, bildiri, makale, araştırma yazıları, dergi ve kitaplar taranmıştır. Notist, orkestra şefi, müzik bilimci, besteciler konuyla ilgili akademisyenlerin görüşlerine yer verilmiştir. Uzman kişilerin görüşleri ve ellerindeki basılı kaynaklar görev yaptıkları kuruma gidilerek bizzat alınmıştır. Araştırmada verilerin toplanmasında uluslararası müzik yazım merkezlerinden (Edisyon; Peters, Rikordi, Universal vb.) çeşitli ölçekte yazımı ve basımı yapılmış olan notalar ile dünyada kabul görmüş teori kitapları seçilmiştir.

Tarama ve betimleme yöntemleriyle elde edilen tüm bulguların ve yorumların ardından sonuç kısmı ve tez yazım aşamasına geçilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BULGULAR VE YORUM

5. 1. MÜZİK YAZISINDA KULLANILAN İŞARET, ŞEKİL VE TERİMLER

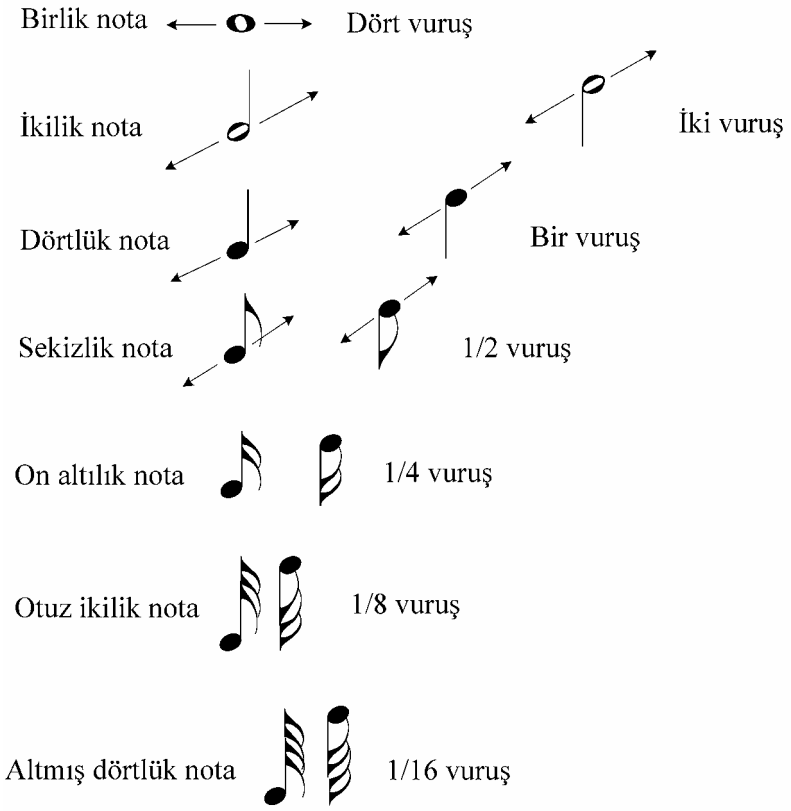
Bu bölümde alt problemlere ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Nota yazım kurallarından işaret, şekil ve terimlerin adlandırılmasında yaşanan iç içe geçmişlik nedeniyle alt problemler bir bütün olarak ele alınmış ve yorumlanmıştır.

5. 1. 1. Nota Yazmanın Kuralları

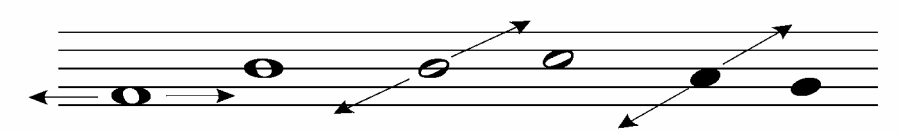
Nota Şekilleri

Dörtlük notadan itibaren altmış dörtlüğe kadar bütün nota başları aynı büyüklükte, elips şeklinde ve içi boyalıdır. İkilik nota elips şeklinde fakat içi boştur. Nota başlarının elips şekil uçları dizek aralık ve çizgilere eğrilemesine yazılır. Birlik nota diğerlerinden biraz büyük şekilde, hem de diğer notaların tersine dizekteki yerine yayvan ve yatık olarak yazılır. Birlik notanın kuyruğu (nota sapı) yoktur.

Şekil 5. 1.: Nota değerleri

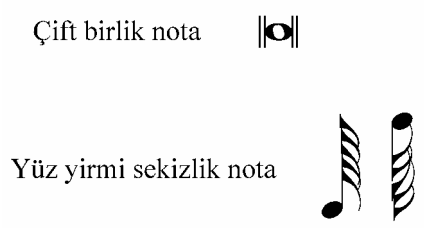

Şekil 5. 2.: Nota başlarının dizek üzerinde gösterimi

Günümüz müzik yazısında aktif olarak kullanılmayan fakat literatürde bulunan birlik notanın iki katı süre değerinde olan çift birlik nota ve altmış dörtlük notanın süre değerinin yarısı kadar olan yüz yirmi sekizlik notalardır.

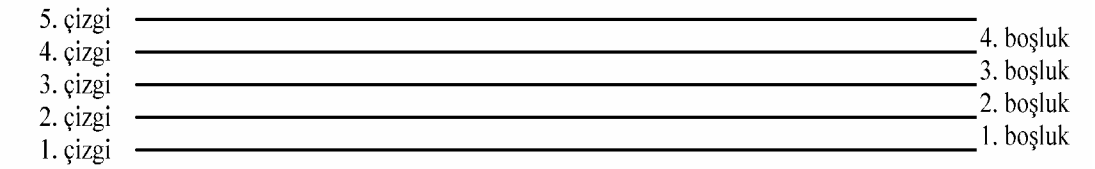
Şekil 5. 3.: Farklı nota değerleri

Dizek (Porte)

Birbirine parelel eşit aralıklı üzerine nota yazmaya yarayan beş çizgiye dizek (porte) denir. Dizeğin çizgileri aşağıdan yukarıya yani kalından inceye doğru sıralanır. Çizgilerin arasında kalan yerlere boşluk denir. Boşluklarda aşağıdan yukarıya doğru kalından inceye doğru sıralanır. Müzik yazısında seslerin süre ve yükseklik özelliklerinin birlikte belirtilmesi dizek ve notalar sayesinde gerçekleşir.

Şekil 5. 4.: Dizek

Müziğin tarihsel süreci içinde dizeğin üzerine sesleri yazmanın ilk denemeleri 11. yüzyılda yapılmıştır. Önce tespit edilen harfe belli bir referans notası gösterilmiş ve tek bir çizgi kullanılmış, sonra Do ve Fa notalarını belirtmek üzere ayrı renkte iki çizgi çizilmiş ve daha sonra dört çizgi kullanılmıştır (bu dört çizgi geleneği Gregoryen

şarkının notalanmasından oluşmuştur.) 12. ve 14. yüzyıllar arasında bu kullanım tarzı giderek Avrupa'da yayılmıştır. 17. yüzyılın başına kadar dizek üzerindeki çizgi sayısı dört, altı ve sekiz arasında değişmiştir.

Şekil 5. 5.: Çift birlik nota örneği

Kaynak: LISZT, Etudes s. 3

Nota Şekillerinin Dizek Üzerinde Yazılışları ve Nota Sapları

Elips şeklindeki notalar dizek aralık ve çizgilerine şu şekilde yazılır. Dizekte üçüncü çizgi ve yukarı doğru yazılan notaların sapları aşağı doğru çekilir. İkinci boşluktan aşağı doğru yazılan notaların sapları yukarı doğru çekilir. Nota sapları dizek üzerindeki yerlerine göre yukarı ve aşağı çekildiklerinde; aşağı indirilen saplar nota yuvarlağının solundan, yukarı çekilenler nota yuvarlağının sağından çizilir. Nota sapları notanın oktav sesine kadar uzatılır.

Şekil 5. 6.: Nota şekilleri ve nota sapları

Müzik Yazısında Süre ve Değer Ölçüsü

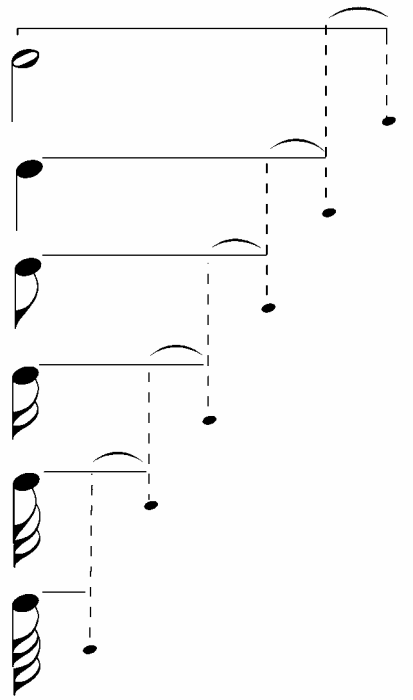
Nota değerleri şeklen birbirlerine benzemeselerde dizekte adlandıkları zamandaki sesleri tam kendi değerleri miktarında sürmelidir. Yani, her nota taşıdığı değer kadar uzar. Değerler müziğin içinde vuruşlara göre en düzenli bölüntülerle ölçülür. Ölçülü müzik eserleri ölçülü hareket ve tempolarla icra edilirler. Müzik yazısındaki işte bu tartıları sıralı birer ölçüm içerisinde yazmaya çalışılmalıdır.

Müzik yazısında süre ve değer ölçüsü hakkında çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Bunlardan oldukça kayda değer açıklama ve değerlendirmeyi yapanlardan birisi de Gazimihaldir. Gazimihal'e göre;

"Müzik sanatı ses unsurlarıyla çizilebilen bir ölçüm sistemi gibidir. Müzik, kalbin atışı gibi düzenli ve ölçülü çalışacak bir işleyiştir. Ölçü, zaman ve hareket, laboratuvar kıvam ve dozları kadar incelikle işleyen bir tartı hassasiyeti gösterirler. Tabiattan esasen bir denklik ve armoni dairesinde doğan sesler daimi bir dirilik ve disiplin içinde akıp gideceklerdir. Böylesine ince ve hassas ölçülerle nizamlanıcı bir varlık olan müzik sanatının yazısı da göz için mümkün olduğu kadar bir sismograf hassasiyetiyle işleyerek süre derecelerini berraklık içinde gösterebilmelidir." (GAZİMİHAL, 1961, s.179-180)

Nota değerlerine göre mesafelendirmede dikkat edilecek ölçü aşağıdaki gibi olmalıdır.

Şekil 5. 7.: Nota değerleri mesafeleri

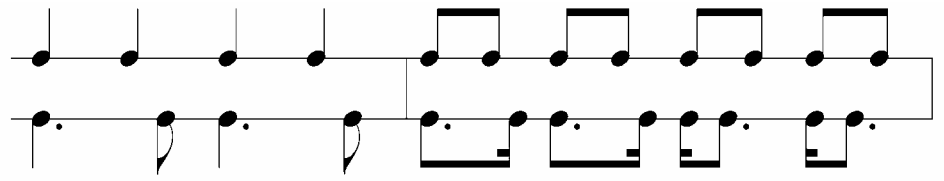
Mesafelendirme işinde kesin birer uzunluk ve ölçüm belirlenmese de bir ikilik nota mesafesi eğer örnekteki kadarsa, öbür değerler şekilde noktalarla gösterilen farklar kadar olmalıdır. İkilik mesafesi veya aynı satırdaki en küçük değer açıklığı biraz büyük ya da kısa alındığı zaman, diğer değerler arasındaki farklar da şekildeki değerlere uygun ölçülerde olmalıdır.

Yalnız bir müzik eserinin her dizeğinde hep aynı notalar bulunmaz; bunun için, yazıdaki değerler düşünülürken müziğin her dizeği için küçük farklarla baştan birer ölçü tahmin etmek gerekir.

Yukarıda verilen örneğe göre şöyle bir soru akla gelebilir: İkilik bir nota dörtlüğün bir katı fazlası olduğuna göre, uzaklık da neden aynı mesafenin yarısıyla gösterilmesin. Gerçi bu yerinde bir düşüncedir ama o hesabı kabul edecek olursak pek küçük değerleri yazmaya imkan kalmaz; küçük değerlerin arası o kadar daralacaktır ki, notaların git gide üst üste yığılacakları göz ardı edilmemelidir.

Noktalı notalarda mesafeler, değerler arasındaki açıklıklara uygun mesafe olması gerektiğinden, noktasız durumlarından biraz daha uzun olmalıdır.

Şekil 5. 8.: Noktalı notalarda mesafeler

Nota Şekillerinin Oransal Değerleri ve Nota Saplarının Birleştirilmesi

Nota şekillerinin en uzun değerden en kısaya azalarak sıralandığında, her nota şekli onu izleyen notanın iki katı değerindedir. Müzik yazısında nota şekillerinin çengelleri sekizlik, on altılık, otuz ikilik ve altmış dörtlük notalar birbirini izlediği zaman, çengel yerine kalın çizgi kullanılır. Nota sapları nota çengel sayısı kadar çizgi ile birleştirilir.

Şekil 5. 9.: Nota şekillerinin oransal değeri ve birleştirilmesi

Değer çizgisi (yatay köprü çizgisi) birleştirme örnekleri:

Şekil 5. 10.: Değer çizgi birleştirmeleri

Değer çizgisi ile birleştirilen nota çengelleri, vokal müzikte hece bölmelerinin ve seslendirilen notaların sözlerle ilişkisi açısından bazı müzik eserlerinde kullanılmamıştır. Vokal müzik yazımında ister değer çizgileri birleştirilsin isterse birleştirilmesin dikkat edilmesi gereken en önemli kural sözlerin yazımında hece çizgilerinin doğru olarak kullanılması ve uzatma çizgilerinin eksiksiz belirtilmesidir.

Şekil 5. 11.: Vokal müzik örneği

Kaynak: IŞIKÖZLÜ, 2002, s.16

Nota Sapları ve Değer Çizgilerinin Birleştirilmesi

Çeşitli seslerden oluşmuş kümelerin değer çizgileri dizekte bir üçlü aralığı (oktavı) kadar iniş ve çıkış mesafesi ile gösterilmelidir. Bu gibi durumlarda bazı notaların bacakları (şekle uyması için) oktavdan fazlaca uzatılabilir.

Şekil 5. 12.: Sekizlik nota birleşimi

Sekizlik notaları bir değer çizgisi birleştirir.

Şekil 5. 13.: On altılık nota birleşimi

On altılık notaları iki değer çizgisi birleştirir.

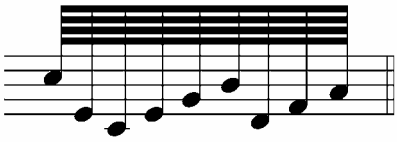
Şekil 5. 14.: Otuz ikilik nota birleşimi

Otuz ikilik notaları üç değer çizgisi birleştirir.

Şekil 5. 15.: Altmış dörtlük nota birleşimi

Altmış dörtlük notaları dört değer çizgisi birleştirir.

Şekil 5. 16.: Değer çizgileri birleştirme örneği

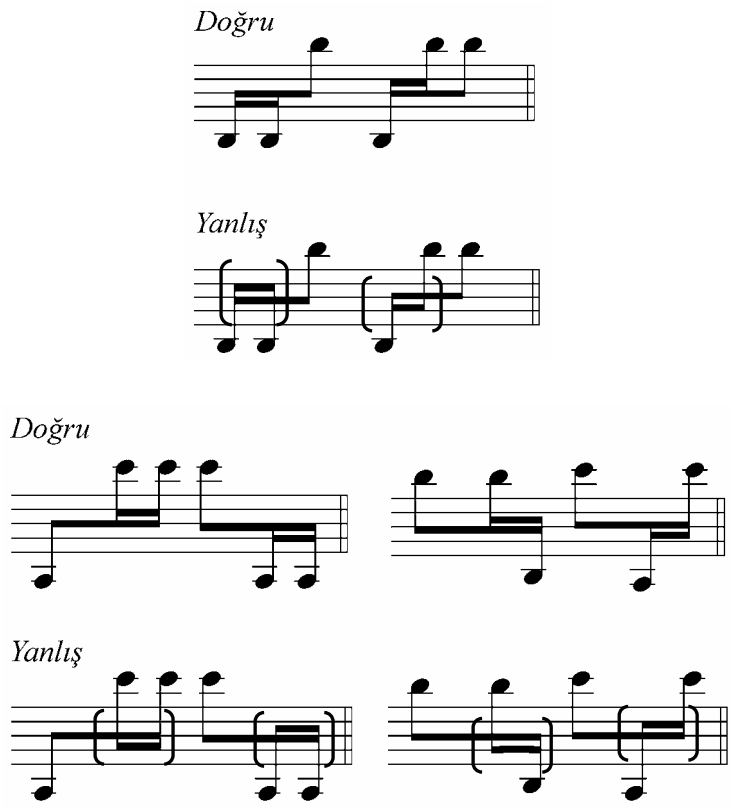

Kaynak: BEETHOVEN, 1964, s.155

Farklı Değer Çizgilerinin Birleştirilmesi

Nota değerlerinin farklı birleştirilme şekilleri aşağıda doğru ve yanlış olarak örneklerle verilmiştir:

Şekil 5. 17.: Farklı nota değerlerinin birleştirilmesi

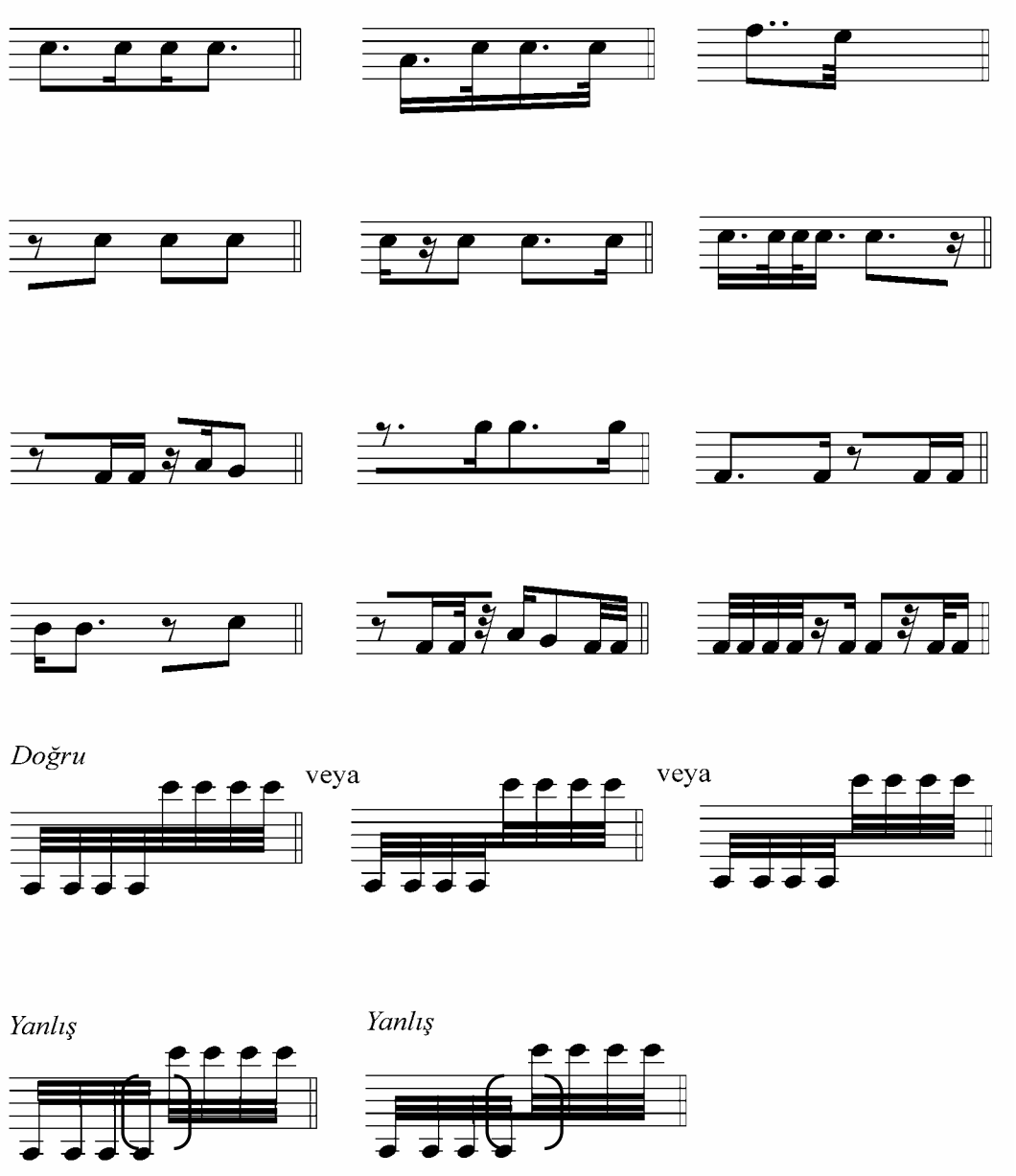

Nota sapları aşağı indirilen saplar nota yuvarlağının solundan, yukarı çekilenler nota yuvarlağının sağından çizilmesi kuralına göre çizilirken nota başlarının arasındaki mesafeler nota süre değerlerine uygun mesafeyle verilmelidir.

Şekil 5. 18.: Nota saplarının aşağı ve yukarı yönde birleştirilmeleri

Şekil 5. 19.: Farklı nota değerlerinin birleştirilmesi 2

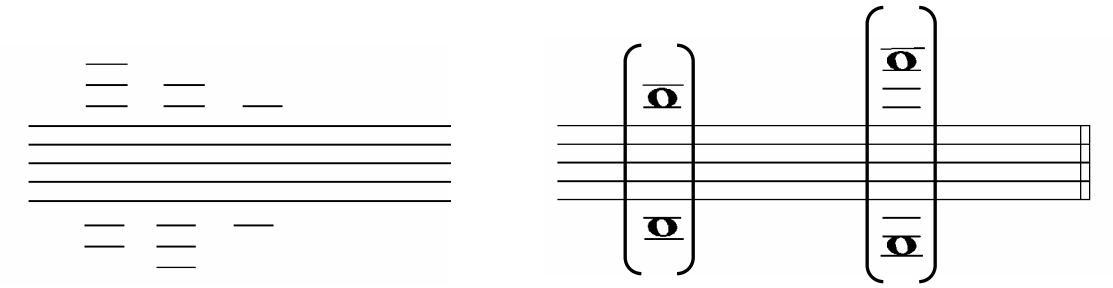
Ek Çizgiler

Sesleri gösteren ve kalından inceye uzanan notalar dizeğin aşağısına ve yukarısına yazılan sınırlı nota sayısını çoğaltmak için küçük ek çizgiler kullanılır. Bu küçük çizgiler dizeğe parelel ve aralarındaki açıklık, dizek çizgilerinin açıklıkları kadar olmalıdır. Üst üste sıralı ek çizgiler hep aynı uzunlukta ve aynı hizada çizilmelidir.

Ek çizgiler eğer dizeğin yukarısına yazılıyorsa, ek çizgilerde yazılacak notalar ya çizgiye ya da çizginin üzerine yazılır. Ek çizgiler eğer dizeğin aşağısına yazılıyorsa, ek çizgilerde yazılacak notalar ya çizgiye ya da çizgilerin altına yazılır.

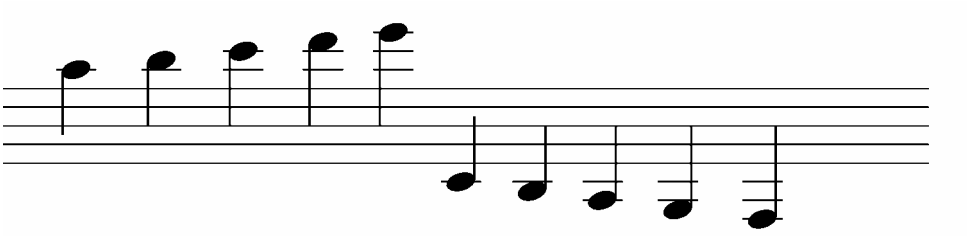
Aşağıdaki örnek, ek çizgilerin yazımında yapılan yanlışı göstermektedir:

Şekil 5. 20.: Ek çizgiler

Ek çizgilere yazılan notaların altta birinci ek çizginin altındaki notadan itibaren aşağı doğru inen tüm ek çizgili notaların sapları dizeğin üçüncü çizgisine kadar uzatılır. Üstten birinci ek çizginin üstündeki notadan itibaren yukarı doğru çıkan tüm ek çizgili notaların sapları dizeğin üçüncü çizgisine kadar uzatılır.

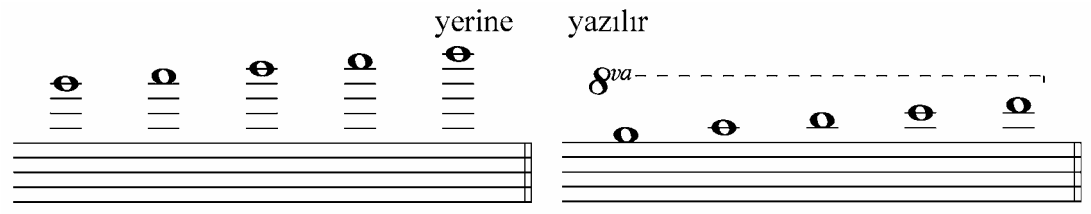
Şekil 5. 21.: Ek çizgi ve nota kuyrukları

Müzik yazımında kullanılan ek çizgiler genelde okuma kolaylığı dikkate alınarak beşten fazla kullanılmayan çizgilerdir. Ek çizgilerin okuma zorluğu olacak şekilde çoğalması durumunda okumayı ve müzik yazısını kolaylaştıracak *8va* ve *8vabassa (8vb)* terimler kullanılır. Ek çizgileri azaltmanın bir başka yolu da anahtar aktarımlarıdır.

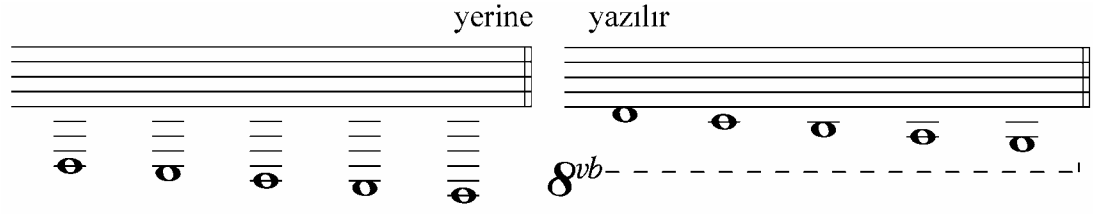
Ek çizgiler yukarıya doğru fazla ise *8va* terimi kullanılır, anlamı ise bir oktav yukarıdan seslendirilir demektir. Gösterimi aşağıda verilmiştir:

Şekil 5. 22.: Ek çizgiler 8 va

Ek çizgiler aşağıya doğru fazla ise *8vb* terimi kullanılır, anlamı ise bir oktav aşağıdan seslendirilir demektir. Gösterimi aşağıda verilmiştir:

Şekil 5. 23.: Ek çizgiler 8vb

Anahtarlar

Nota şekillerinin adlandırılması ve müzik sistemindeki yükseklik derecelerinin tanınmasına yarayan şekillerdir. Nota yazmaya başlamadan önce dizeğin başına mutlaka anahtar çizilmelidir. Anahtarlar dizek çizgilerinden biri üzerinde yer alır ve yazıldığı dizekte bulunan ses anahtarın adını alır.

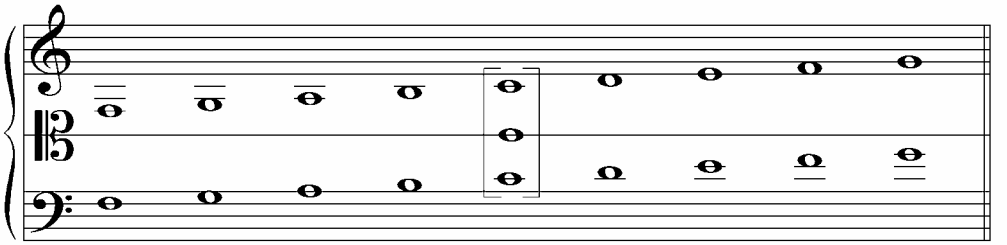
Genel olarak üç şekilde anahtarın, yedi çeşit kullanımı vardır.

Şekil 5. 24.: Anahtarlar

Sol anahtarı 2. çizgiye, fa anahtarı 3. ve 4. çizgilere, do anahtarı 1. 2. 3. ve 4. çizgilere konulabilir. Sol anahtarı ve 4. çizgi fa anahtarı müzikte halen en çok kullanılan anahtarlardır. Sol anahtarı ince sesleri, fa anahtarı kalın sesleri, 3. çizgi do anahtarıda orta sesleri yazmakta kullanılır.

Şekil 5. 25.: Anahtarların ikili dizek üzerinde ortak gösterimi

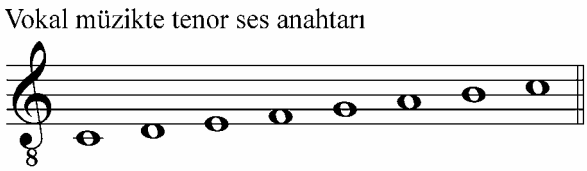

Kaynak: TÜZÜN, 2010, s.78

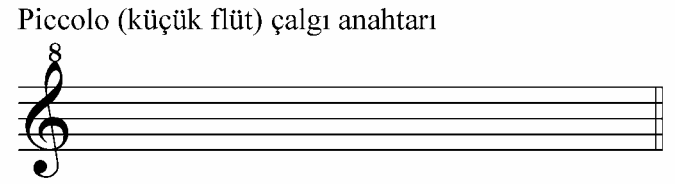
Şekil 5. 26.: Orta kalınlıkta sesleri yazmakta kullanılan anahtar

Şekil 5. 27.: Tenor anahtarı

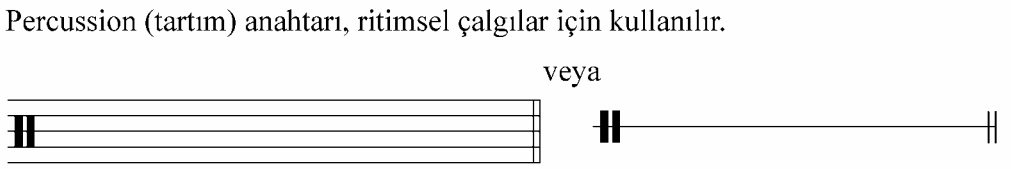

Şekil 5. 28.: Küçük flüt (Piccolo) anahtarı

Ritimsel vurma çalgıların nota yazımında ezgi bulunmadığından çalgıların ritim (tartım) özelliklerinden notalar adlandırılmaz. Ritimsel vurma çalgılarının anahtarıda adlandırılmadığından kullanılan anahtarlar dışında dizeğin başına iki kalın çizgi ile gösterilir. Ritimsel vurma çalgıların notası tek çizgiden oluşan dizeğe yazılmalıdır. Çok sesli müzik yazımlarında aşağıda verilen iki dizekte kullanılmaktadır.

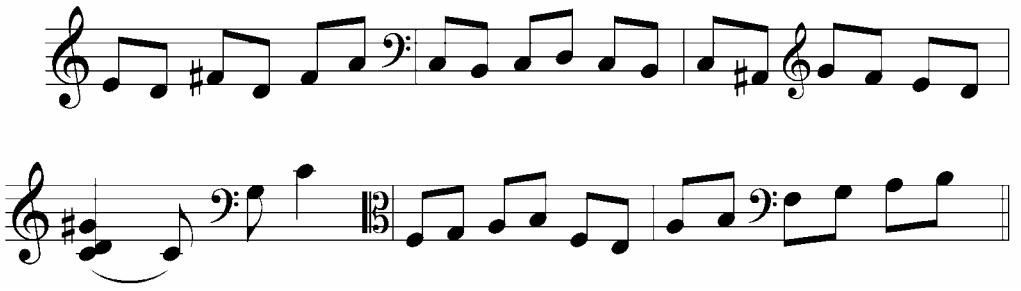
Şekil 5. 29.: Ritimsel çalgı anahtar ve dizeği

Anahtarların Yazım Şekilleri ve Büyüklük Oranları

Anahtarlar dizeğin başına yazıldıktan sonra müzik eserinin içinde notaların iniş çıkışlarına göre anahtar değişiklikleri yapılabilir. Dizek içerisinde değişiklik yapılan anahtarların büyüklükleri dizek başında kullanılan anahtar büyüklüğünden biraz daha küçük olmalıdır.

Şekil 5. 30.: Dizek içerisinde anahtar büyüklükleri

Suslar

Nota şekilleri gibi susların da çeşitleri ve dizekteki yerleri farklıdır. Birlik sus, dizekte daima dördüncü çizginin altına yazılır. İkilik sus, dizekte üçüncü çizginin üstüne konur. Dörtlük sus dizeğin ikinci çizgisi ile dördüncü çizisi arasına yazılır,

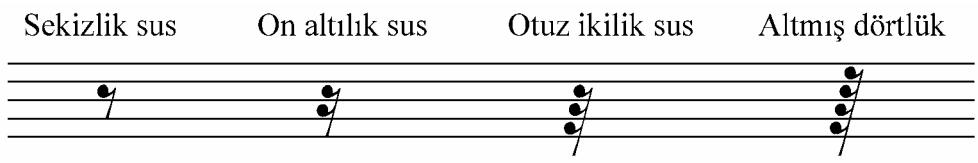
yalnız bunun alt ve üst kuyrukları aşağıda birinci aralığın içine ve yukarıdan dördüncü aralığın içine biraz girmiş bulunurlar. Dörtlük susun bir başka şeklide tersine çevrilmiş sekizlik susa benzer.

Şekil 5. 31.: Sus işaretleri 1

Sekizlik, on altılık ve otuz ikilik suslardaki çengel uçlar dizeğin üçüncü aralığına yazılırlar. Sekizlik susun bacağı dizeğin ikinci çizgisine, on altılık susun bacağı birinci çizgiye, otuz ikilik susun bacağı da birinci çizginin biraz altına yazılır. Altmış dörtlük susta çengel dördüncü aralıktan başlamak üzere bacağı otuz ikilik susun bacağı kadar indirilir.

Şekil 5. 32.: Sus işaretleri 2

Toplu Gösterilen Suslar

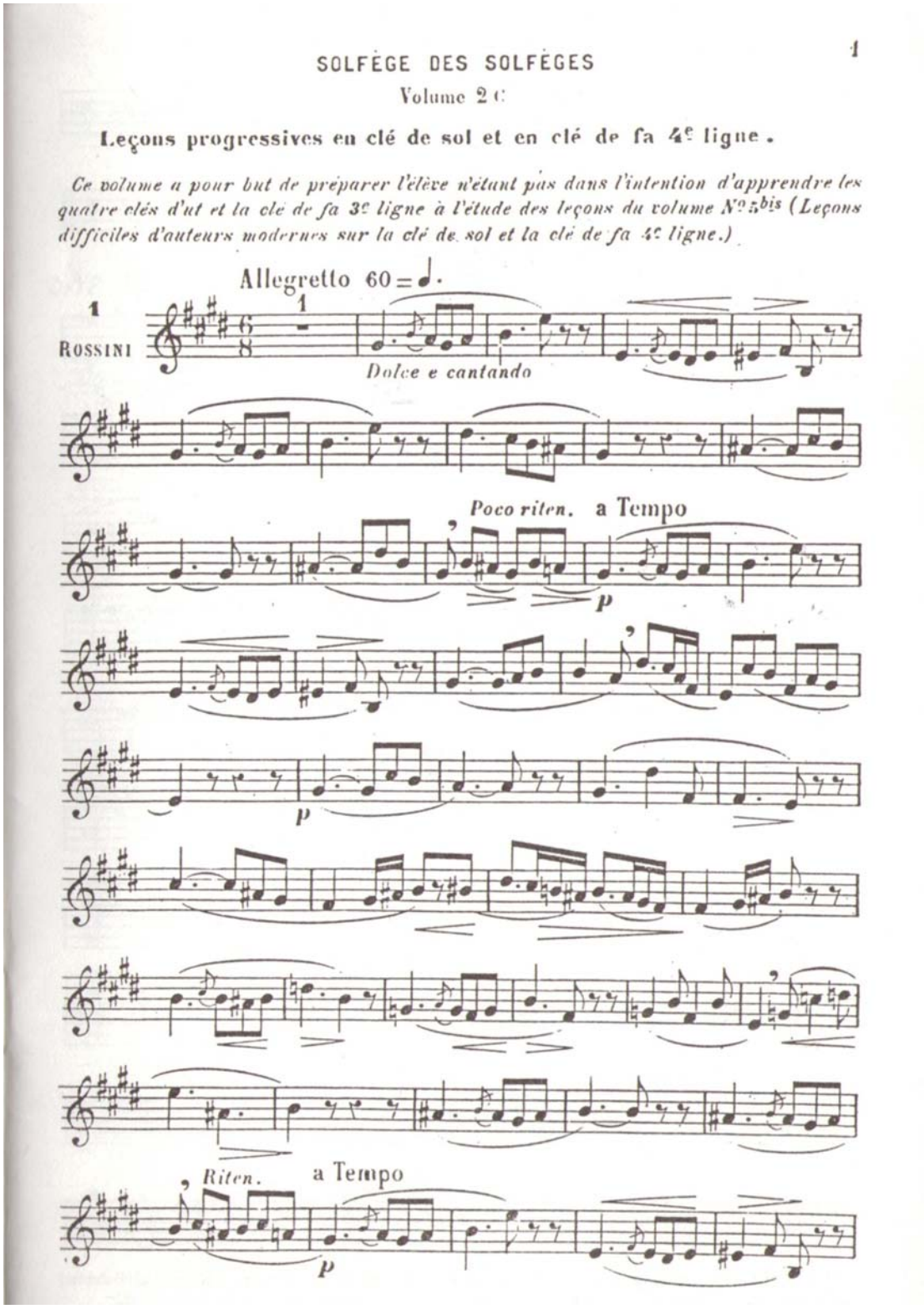
Susların birden fazla ölçüler şeklinde yazılması gerektiğinde on ölçüye kadar ve on ölçüden fazla ölçü gösterim şekilleri aşağıdaki gibidir:

Şekil 5. 33.: Susların toplu gösterimi

Kaynak: ZIEGENRUCKER, 1997, s.42

Şekil 5. 34.: Dörtlük sus gösterimi

Kaynak: LAVIGNAC, 1975, s.1

Ses Değiştirici (Altere) İşaretler ve Kullanımları

Ses değiştirici (Altere) işaretler önüne konduğu notanın sesini değiştiren işaretlerdir. İlgili notanın bulunduğu boşluk ya da çizgide notanın aynı hizasına konur. Beş çeşit ses değiştirici işaret vardır.

Diyez: ♯ Önüne konduğu notayı yarım ses incelten (tizleştiren) işarettir.

Çift diyez: 𝄪 Önüne konduğu notayı bir tam ses incelten, (diyezin iki katı) işarettir.

Bemol: ♭ Önüne konduğu notayı yarım ses kalınlaştıran (pesleştiren) işarettir

Çift bemol: 𝄫 Önüne konduğu notayı bir tam ses kalınlaştıran, (bemolün iki katı) işarettir.

Naturel (Doğal): ♮ Diyez ya da bemol'ün etkilerini yok eden işarettir. Öncesinde diyez ile inceltilmiş ya da bemol ile kalınlaştırılmış sesleri, eski doğal durumlarına döndürür.

Şekil 5. 35.: Ses değiştirici işaretler

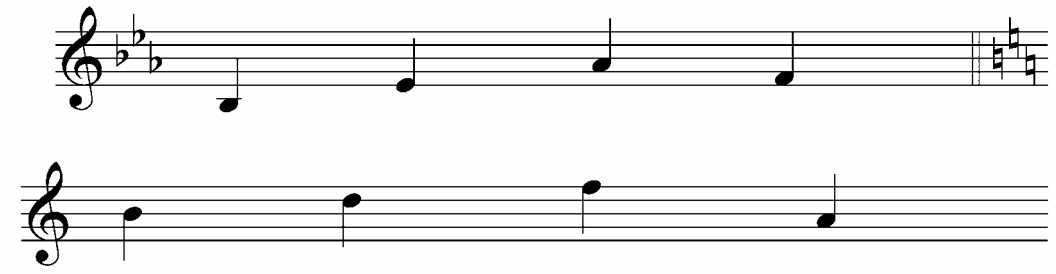
Ses değiştirici işaretler notanın önüne ve nota ile aynı çizgi veya boşluğa konulduğu gibi anahtardan hemen sonra da konulabilir. Bunun anlamı ise o müzik eserinde işaretin konduğu yerdeki nota eser süresi boyunca, o değişimi taşıyor demektir. Bir süre sonra var olan değişimlerin kalkması gerekiyorsa veya başka değişim yazılacaksa yeni değişimlere göre notalar seslendirilir.

Şekil 5. 36.: Ses değiştirici işaretlerin değişimi

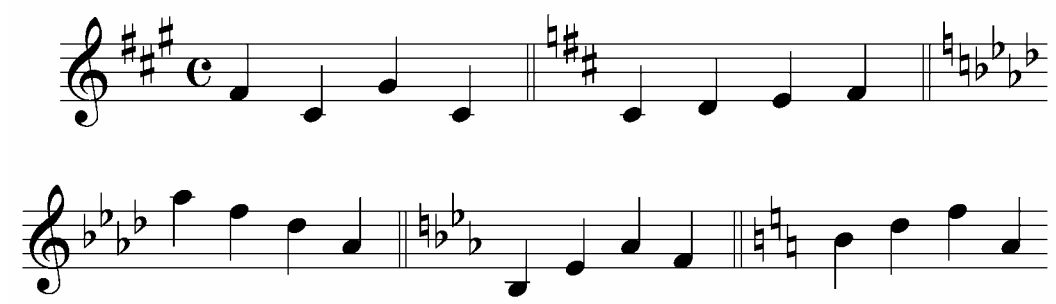
Müzik eserinde değişim işaretleri dizeğin sonuna geliyor ve alt dizekte başka değişim yok ise dizeğin sonuna iki ince çizgi konur ve çizgiden sonra naturel işareti ile gösterilir.

Şekil 5. 37.: Ses değiştiricilerin dizek sonunda gösterimi

Müzik eserinde varolan değişim işaretlerinden farklı bir değişime geçiliyor ise, kullanılan çift iki çizgiden hemen sonra natureller ile var olan değişimler doğal haline getirilerek daha sonra yeni gelen değişim işaretleri yazılacaktır.

Şekil 5. 38.: Ses değiştiricilerin farklı kullanım şekilleri

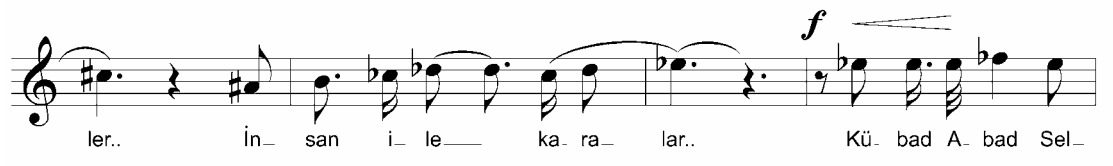

Yukarıda örnek olarak verilen tonal yapıda müzik eserlerinin dışında a tonal yapıdaki müzik eserlerinin yazımında ses değiştirici işaretlerin kullanımı daha dikkatli bir şekilde yapılmalıdır. Genel kural olarak değişim işareti kullanıldığı ölçü için geçerli ve kullanıldığı ölçüdeki aynı sesleri ve oktavlarındaki sesleri de değişime uğratmış olur. Ölçü değiştikten sonra önceki ölçülerde kullanılan değişim işaretleri yok sayılarak tüm notalar yeni ses değiştirici işaretlere göre veya doğal hallerinde seslendirilirler.

Şekil 5. 39.: Ses değiştirici işaretlerin a tonal yapıda kullanımı

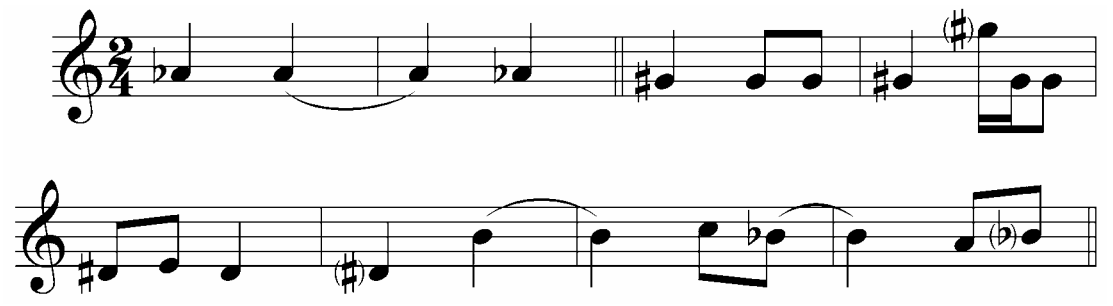
Şekil 5. 40.: Ses değiştiricilerin a tonal yapıda kullanım örneği

Kaynak: IŞIKÖZLÜ, 2002, s.24

Bir müzik eserinde uzatma bağlarındaki ses değiştirici işaretler, bağın sonra gelen ölçünün notasına uzamasıyla etkisi devam eder, aynı notanın bağdan sonra geldiği ilk yerde ses değiştirici işaret kullanılır. Doğru kullanımı aşağıdaki örnek notada verilmiştir ve parantez içersindeki ses değiştirici işaretler hatırlama amaçlı kullanılan ses değiştirici işaretlerdir.

Şekil 5. 41.: Uzatma bağlı ses değiştirici işaretler

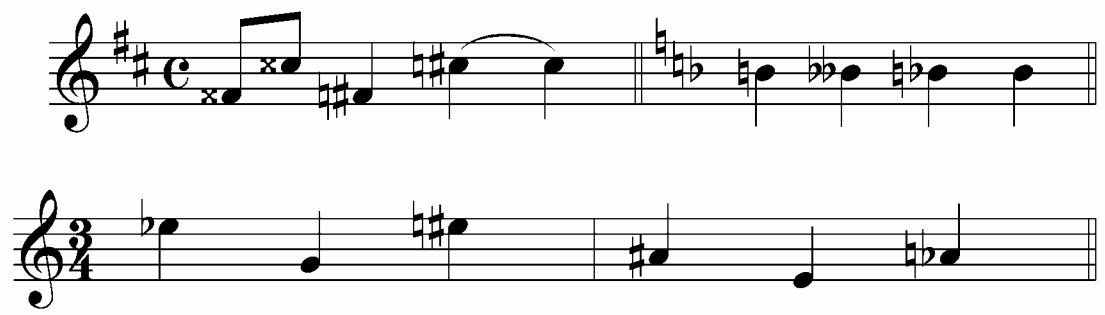
Şekil 5. 42.: Ses değiştirici işaretlerin parantez içinde kullanımı

Kaynak: ERDOĞAN, 2011, s.65

Çift diyez ve çift bemol işaretlerinin kullanımından sonra gelen notanın doğal olması durumunda çift naturel kullanılır. Çift diyez veya çift bemolün teke düşmesi durumunda ise ilgili notanın önüne önce bir naturel sonra diyez veya bemol yazılır.

Şekil 5. 43.: Ses değiştiricilerde dönüşümler

Nefes

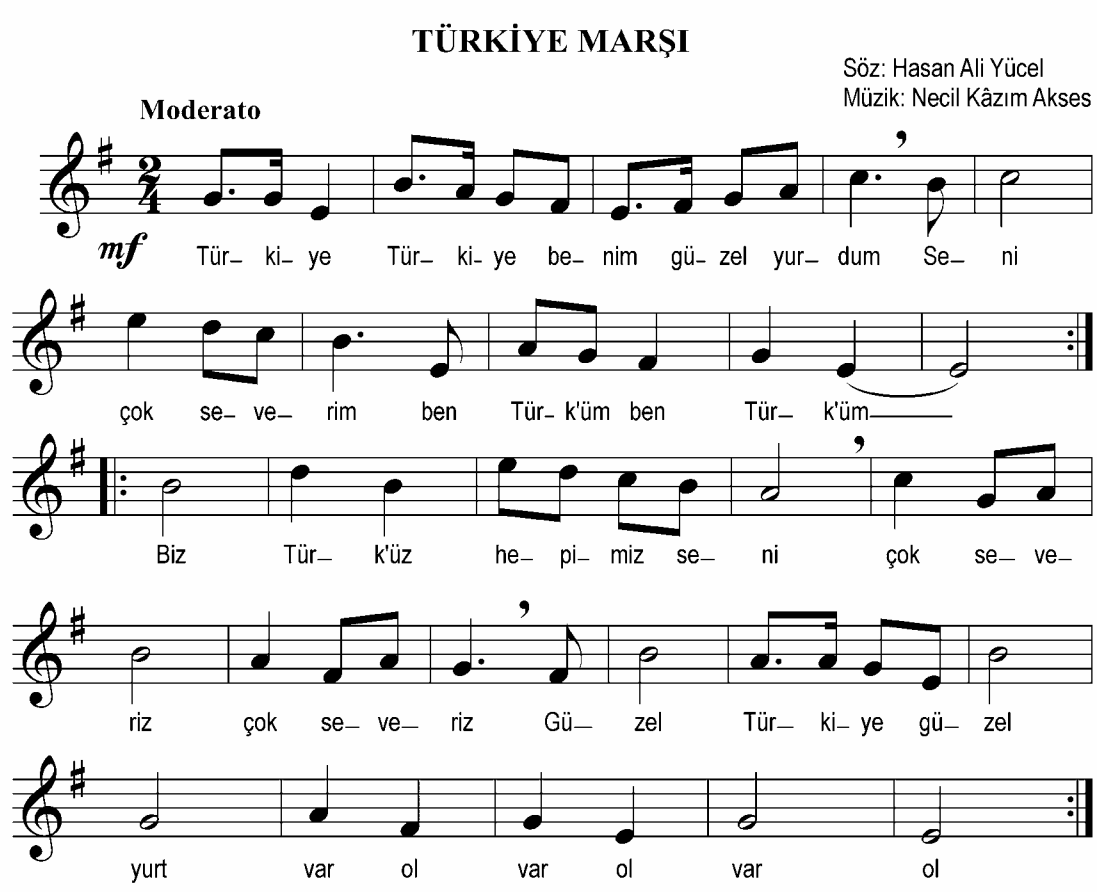
Müzikte nefes alma işareti virgülle gösterilir." ❟ " nefes alma işareti dizeğin üzerine konur. Müzik eserinde nefes alınmasının gerektiği yere yazılır. İşaretin görüldüğü yerde kısa bir nefes süresi kadar beklenir, fakat nefes alma yerleri durak yerleri değildir. Nefes alınırken müzik eserinin ritminin bozulmamasına dikkat

edilmelidir. Nefes alınmasının istenildiği yerde sus varsa nefes alma işareti konmaz. Suslar doğal nefes alma yerleridir.

Şekil 5. 44.: Nefes yerleri

Şekil 5. 45.: Nefes yerleri örnek şarkı

Kaynak: TRT, 2003, s.28

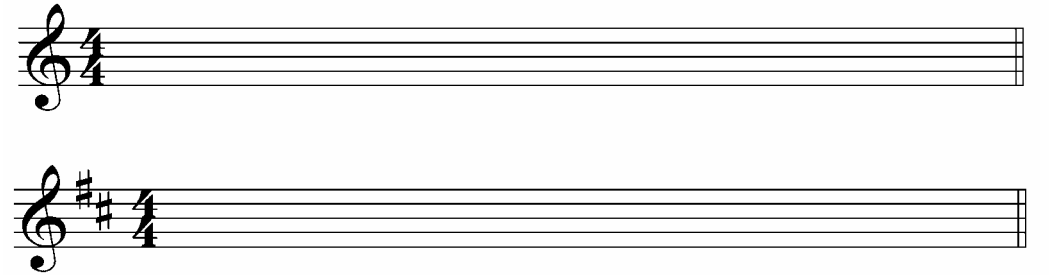
5. 1. 2. Müzik Eserlerinin Yazımında Temel Kurallar

Eser Künyesinin Oluşumu

Müziği yazmaya başlarken (nota yazmaya) müzik eserinde dizeğin başına anahtar konur, daha sonra varsa ses değiştirici işaret (tonalite) ve onun ardından ölçü sayısı (tartım) yazılır. Bunlar arasında çok fazla boşluk bırakılmadan ve iç içe girmeyecek şekilde yerleştirilir.

Parti (tek sesli) yazımlarında anahtardan önce dizeğin başında çizgi bulunmaz.

Şekil 5. 46.: Nota yazmanın temeli

Ölçü sayısından sonra ve içerde geçen ölçülerin ilk notası çizgiye bir nota başı kadar mesafede yazılmalıdır ve gereksiz boşluklardan kaçınılmalıdır.

Şekil 5. 47.: Nota ve ölçü çizgisi mesafesi

Yukarıdaki örnekte birinci ölçünün son vuruşundaki mi notası ile ölçü çizgisi arasındaki mesafe bir dörtlük notanın uzama süresinin mesafesidir. Ölçü çizgisi o sürenin sonunu bildiren kısım olduğuna göre, yeni ölçünün ilk vuruşu öncesindeki ölçü çizgisine yakın (bir nota başı mesafe) yazılmalıdır.

Nota yazmaya başlandığında dizek sonlarında ölçüler yarım bırakılıp alt dizeğe kesinlikle geçilmemelidir. Sayfadaki tüm dizeklerin uzunlukları aynı olmalı kimi dizekler uzun, kimi dizekler kısa bırakılmamalıdır.

Dizek genişlikleri sayfa ve dizek orantılı çizilmeli dizeklerin boyutu okumayı zorlaştıracak küçüklükte ya da büyüklükte olmamalıdır. Müzik eserinin adı üstte ve ortada yazılmalıdır. Birinci dizeğinin üst sağ tarafına müzik eserinin kim tarafından bestelendiği ve sözlü müziklerde güftenin kime ait olduğu yazılmalıdır. Birinci dizekte ölçü rakamının tam üstüne gelecek şekilde müzik eserinin temposunu belirten hız terimi mutlaka yazılmalı ve ölçü rakamının altına eserin gürlük derecesi belirtilmelidir.

Şekil 5. 48.: Örnek eser künyesi 1

Şekil 5. 49.: Örnek eser künyesi 2

Kaynak: AKKAŞ, 2007, s.45

Şekil 5. 50.: Örnek eser künyesi 3

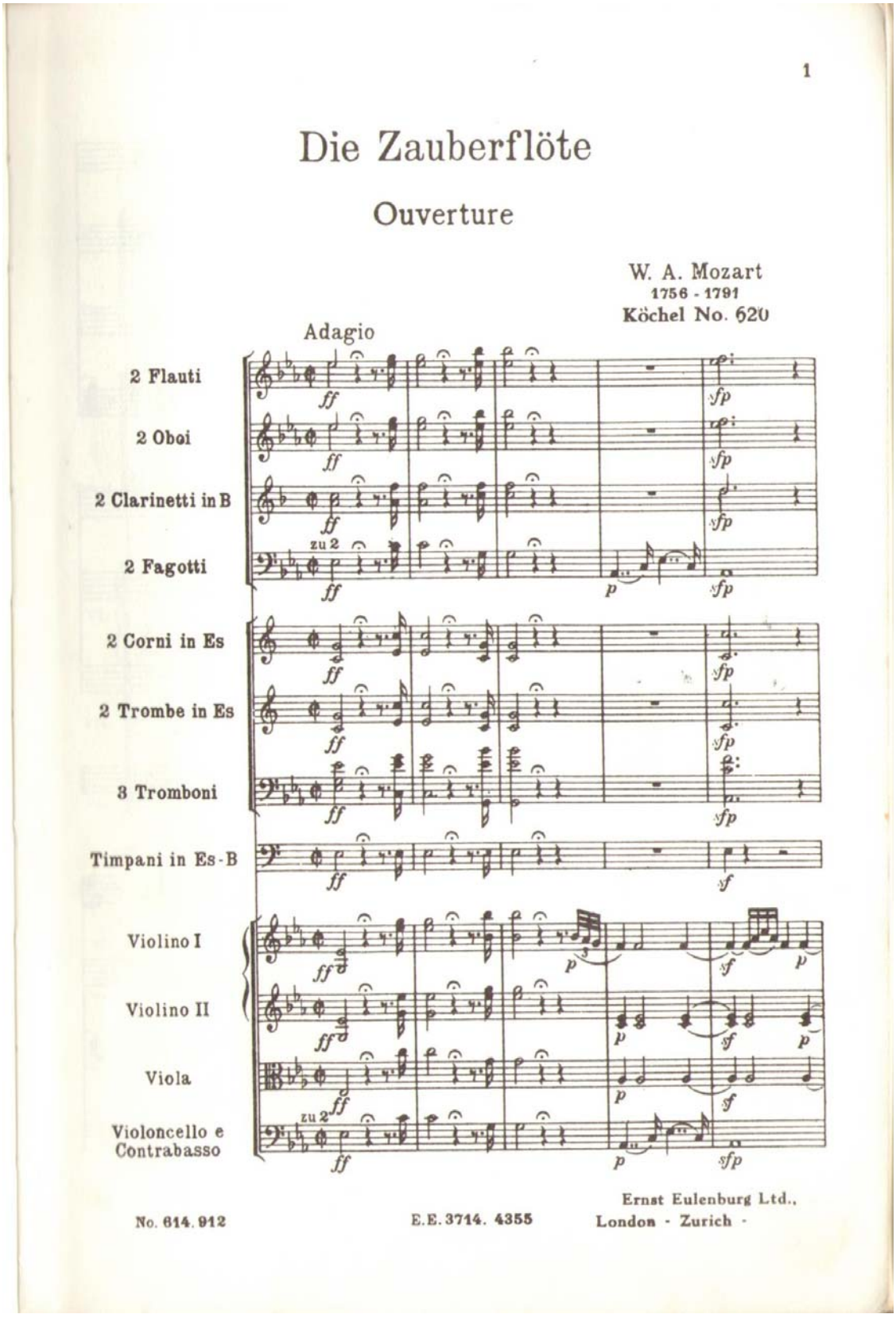
Kaynak: TANÇ, s.1

Şekil 5. 51.: Örnek eser künyesi 4

Kaynak: CANSELEN, s.1

Şekil 5. 52.: Örnek eser künyesi 5

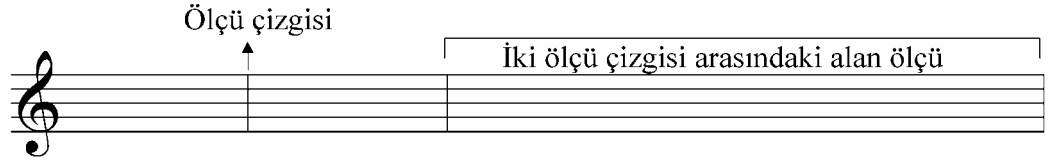

Kaynak: MOZART, s.1

Ölçü, Ölçü Çizgileri ve Ölçü Rakamları (Tartım)

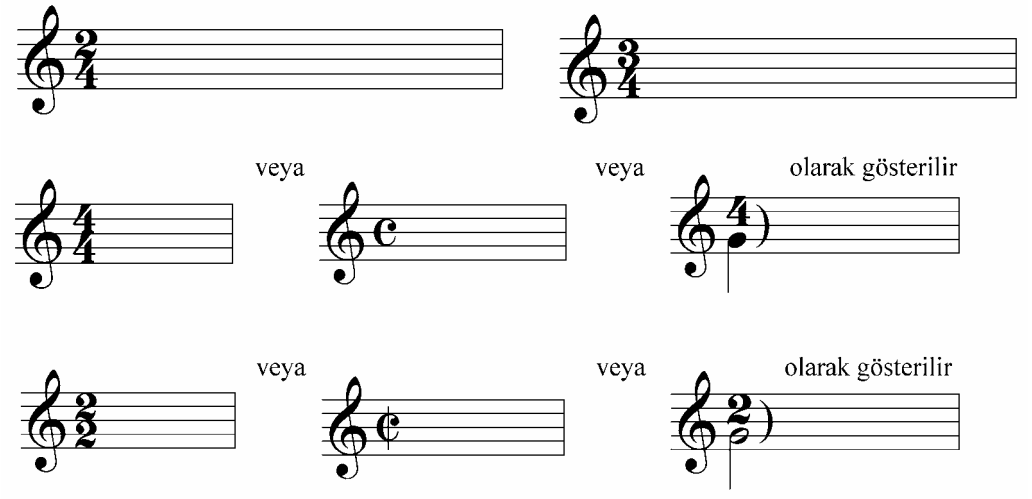
Bir müzik eserinin vuruş (tartım) sayılarına göre ayrılan eşit bölümlere ölçü denir. Dizek üzerinde ölçüleri birbirinden ayırmaya yarayan dikey çizgilerde ölçü çizgileridir. Bir ölçüde kaç vuruş olduğunu gösteren rakam veya şekiller ölçü çeşidini bildiren ölçü zaman rakamlarıdır.

Şekil 5. 53.: Ölçü ve ölçü çizgisi gösterimi

Müzikte ölçü yapıları (çeşitleri), dizeğin başına anahtardan hemen sonra konulan rakamlar ile gösterilir. İki rakamın üst üste yazılarak gösterildiği gibi çeşitli şekillerle de gösterilirler. Bu rakamlara ölçü rakamları denilip alta yazılan rakam ölçü içindeki birim notanın değerini, üste yazılan rakam ise bir ölçü içinde birim notadan kaç adet olduğunu gösterir.

Şekil 5. 54.: Ölçü çeşitleri

Kaynak: ZIEGENRUCKER, 1997, s.52

Müzikte ölçü yapıları üç çeşittir. Bunlar;

Zamanları ikişerli olan ölçüler "basit ölçüler,"

Zamanları üçerli olan ölçüler "bileşik ölçüler,"

İkişer ve üçerli zamanların karışımından oluşan "aksak ölçüler" dir.

Müzikte ölçü çizgilerinin kullanım şekilleri; genelde tek ölçü çizgisi kullanılırken, ritim değişikliklerinde, donanım (tonalite) değişikliklerinde ve hız değişikliklerinde, birden fazla bölümden oluşmuş müzik eserlerinin bölüm sonlarında iki ince çizgi kullanılır, bu çizginin adı ölçü ayırma çizgisidir.

Ölçü ritim değişikliğinde ölçü belirten rakamlar ölçü ayırma çizgisinin sağ tarafına yazılır.

Şekil 5. 55.: Ölçü ritim değişikliği

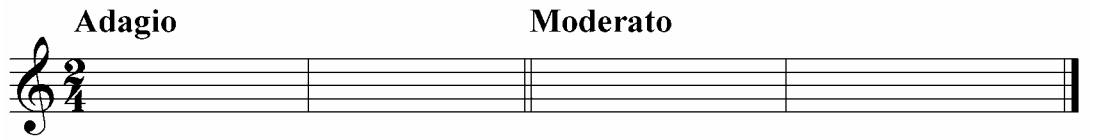
Donanım değişikliğinde değişiklikten önce tonalitede ses değiştirici işaret varsa önce var olan ses değiştirici işaretler naturel ile gösterilir, yeni tonalitenin ses değiştirici işaretleri naturellerden sonra ayırma çizgisinin sağ tarafına yazılır.

Şekil 5. 56.: Donanım değişikliği

Müzik eserlerinde hız değişikliklerinde ölçü ayırma çizgisi kullanılır.

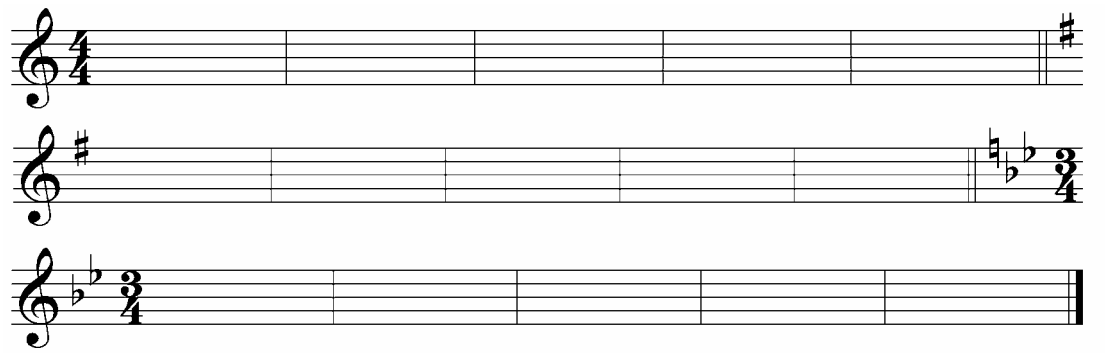
Şekil 5. 57.: Hız değişikliği

Bir müzik eserinde ritim, tonalite değişiklikleri alt dizeğin başına geliyor ise değişiklikler önceki dizeğin sonuna ayırma çizgisiyle yazılır.

Bitiş çizgisi bir ince ve bir kalın çızgiden oluşur, müzik eserlerinin bitiminde kullanılır.

Şekil 5. 58.: Ölçü değişkenleri

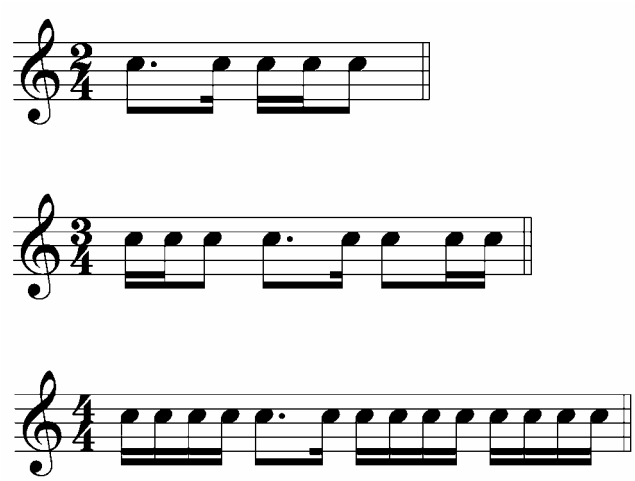

Müzikte ölçü çizgisi 16. yy sonuna kadar kullanılmamıştır. 17. yy başlarında ölçü çizgisi sistematik kullanılmaya başlansa da önceleri sekiz ve dört ölçüde bir kullanılmış daha sonraları iki ölçüde bir kullanılmış 17. yy ortalarına doğru her ölçüye konulmaya başlandığı görülmektedir. Ölçü çizgisi kullanılmadan önce bir müzik eserinin seslendirilişi nota sürelerinin uzunluk kısalık değerlerine göre yapılıyordu.

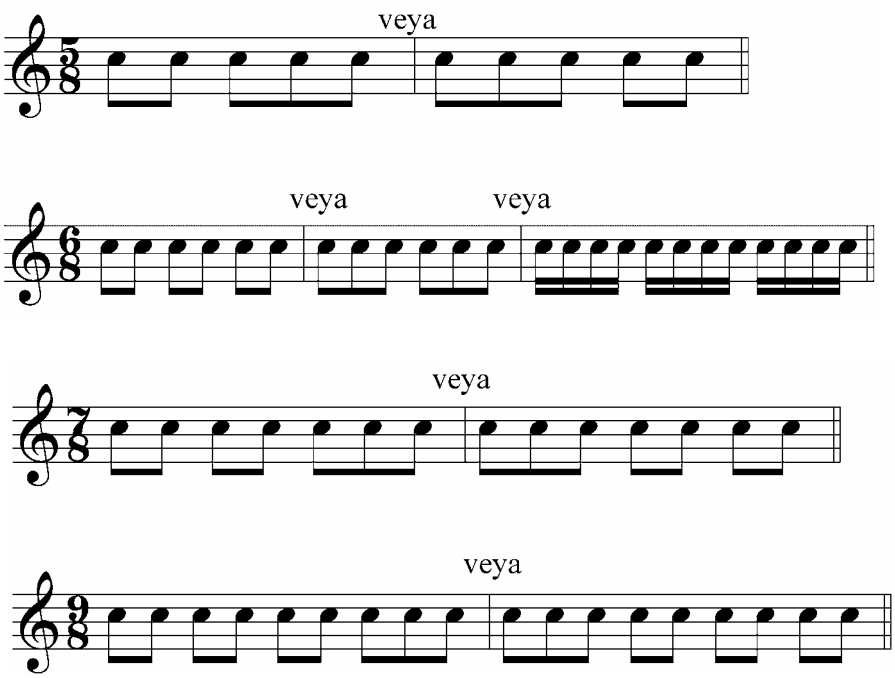
Ölçü Birim Değerlerine Göre Değer Çizgilerinin Gruplandırmaları

Bir müzik eserinde değer çizgi gruplandırmaları ritim vuruşlara göre kümeler halinde olmalıdır. Doğru yazılmış gruplandırmalar icranın kolay kavranıp müzik eserinin doğru seslendirilmesini sağlar. Gruplamalar, ölçü birimi dikkate alınarak yapılmış olmalıdır. Ölçüdeki notalar ne değerde bölünmüş olursa olsun, her grup hep ölçünün vuruşlarına göre kümelenmiş olmalıdır.

Şekil 5. 59.: Ölçü gruplandırmaları 1

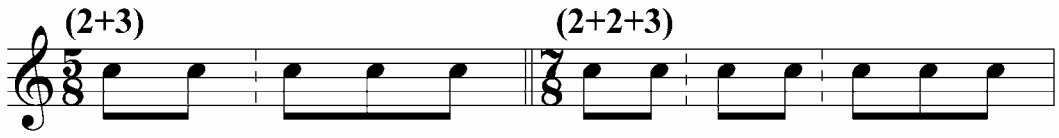
Şekil 5. 60.: Ölçü gruplandırmaları 2

Yukarıda verilen örnekler dışında ölçü vuruş yapısına göre grup bağlantıları değişebilir.

Müzikte 5/8, 7/8, 9/8 vb ölçülerde ara bölümlerin (vuruşların) gösterilmesi gereken yerlerde kesik kesik çizgilerden oluşan ölçü çizgisi kullanılabilir.

Şekil 5. 61.: Kesik ölçü çizgisi

Tekrarlar

Müzikte, tekrar edilecek ve tekrar sırasında atlanacak bölümleri gösteren çeşitli işaretler, terimler ve şekiller kullanılmaktadır bunlar aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Tekrar İşareti (Röpriz)

Tekrar edilecek bölümün başına ve sonuna konur. Eğer müzik eserinin başına dönülecekse, genellikle en baştaki ölçüye tekrar işareti konulmaz. Tekrar işareti bir kalın çizgi, onun yanında bir ince çizgi ve dizeğin 2. ve 3. Aralıklarına konulan iki nokta işaretinden oluşur.

Şekil 5. 62.: Ölçü tekrarı

Bir Ölçü Tekrarı

Tekrar edilmesi gereken ölçüden sonra gelen ölçüye konulan işarettir. Bu işaret görüldüğünde, bir önceki ölçü tekrar edilir. Tekrar işaretinin önündeki ölçü ne kadar tekrar edilmek isteniyorsa o kadar tekrar işareti konur. Tekrar birden fazlaysa ölçünün üzerine her tekrar için rakamla ölçü tekrar sayısı yazılır. Rakam ilk tekrar işaretinin üzerine "2" rakamı ile başlar çünkü birincisi tekrar edilen notaların yazılı olduğu ölçüdür.

Şekil 5. 63.: Bir ölçü tekrarı

İki Ölçü Tekrarı

Tekrarlanacak ölçü bir değil de iki ölçü ise, işaret tekrarlanacak iki ölçünün ortasındaki ölçü çizgisinin üzerine konur. Tekrarlanacak ölçülerin tekrarı birden fazlaysa iki ölçünün ortasında kalan ölçü çizgisinin üzerine tekrarı belirten ölçü tekrar sayısı yazılır.

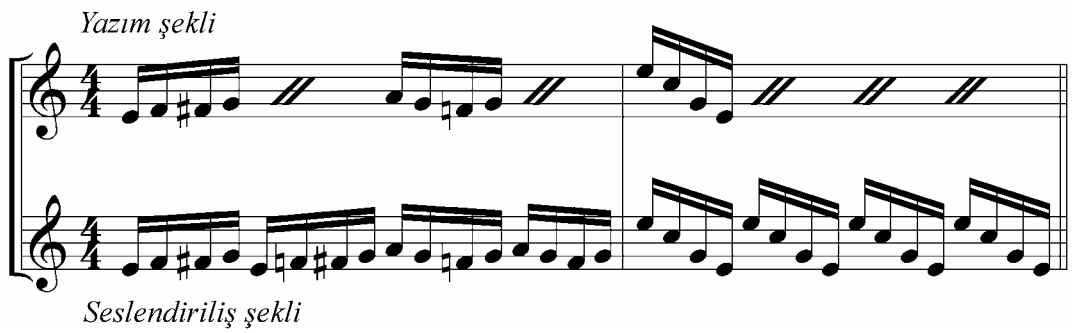
Şekil 5. 64.: İki ölçü tekrarı

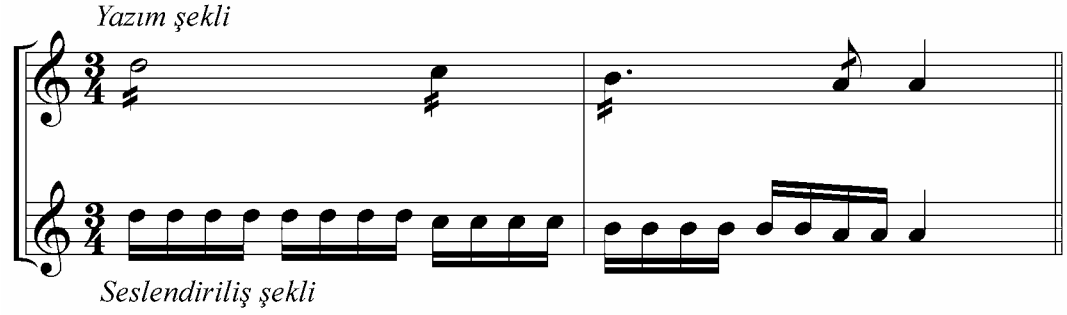
Ses gruplarının tekrarı

Aynı ölçü içerisinde tekrar edilen notaların ve nota gruplarının ölçü içi kısa yazımları aşağıda gösterilmiştir:

Şekil 5. 65.: Ses gruplarının tekrarı 1

Şekil 5. 66.: Ses gruplarının tekrarı 2

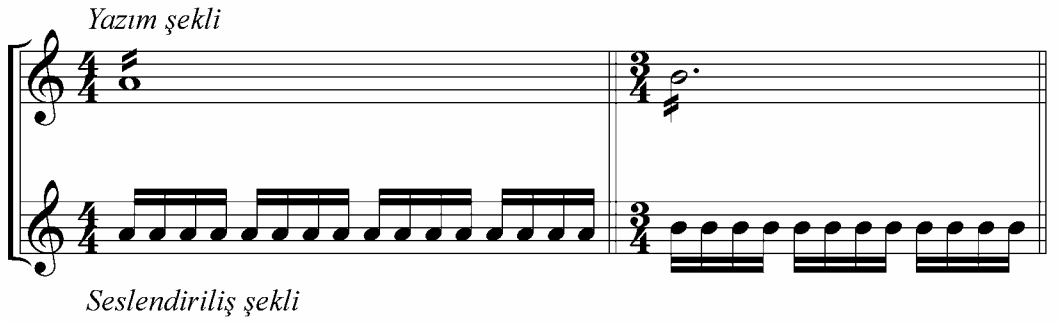

Kaynak: CASTÉRÈDE, s. 55 - 56

Şekil 5. 67.: Ses gruplarının tekrarı 3

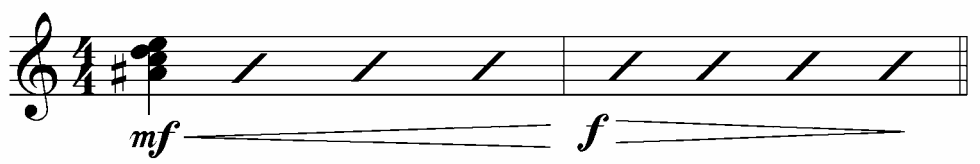

Şekil 5. 68.: Ses gruplarının tekrarı 4

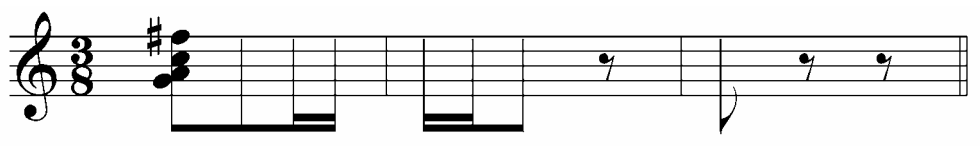
Aynı ölçü içerisinde tekrar edilen akor notaların kısa yazımları aşağıda gösterilmiştir:

Şekil 5. 69.: Ses gruplarının tekrarı 5

Aynı ses gruplarının farklı ritim vuruşları (yapıları) içerisinde tekrar yazımları aşağıda gösterilmiştir:

Şekil 5. 70.: Ritim tekrarları

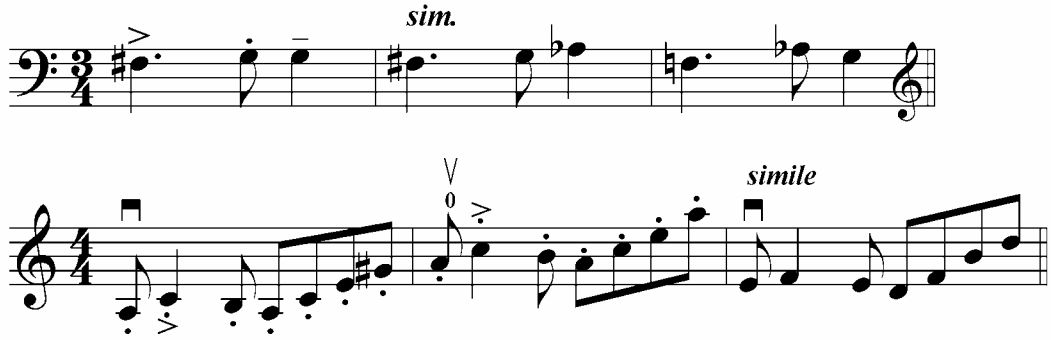

Müzik eserlerinin partitür ve parti yazımlarında dizeğin altına veya üzerine yazılması gereken müzik terimleri ve kısaltılarak yazılan kelimeler küçük harflerle başlamalıdır. Vokal veya koro notalarında şarkı sözleri büyük harf küçük harf kullanımına ve imlâ yazım kurallarına uygun olarak yazılırlar. Heceleme çizgileri okuma kolaylığı ve sözlerin vurgusunun belirlenebilmesi için mutlaka kullanılmalıdır. Uzatma çizgileri ise söylenecek hece veya kelimenin başladığı esas notadan hangi notaya kadar uzayacağını göstereceğinden muhakkak konulmalıdır.

Simile

Müzik eserlerinde aynı şekilde devam etmek anlamına gelen simile; aksan, nokta, bağ gibi nüansların uzun süreli devam etmesi durumunda belli bir süre yazıldıktan sonra tekrar yazmaya gerek kalmadan simile yazılarak tekrarı sağlamak için kullanılır. *Simile* italik (eğik) olarak yazılmalıdır. Kısaltması *sim.* olarak kullanılmaktadır. *Simile* notaların iniş çıkışlarına göre dizeğin altına veya üstüne yazılabilir. Yazıldığı yerden itibaren *simile* yapılması istenilen nüansların eksiksiz yapılması gerekir. Genelde *simile* ler ölçü başlarında bulunur.

Şekil 5. 71.: Simile kullanımı

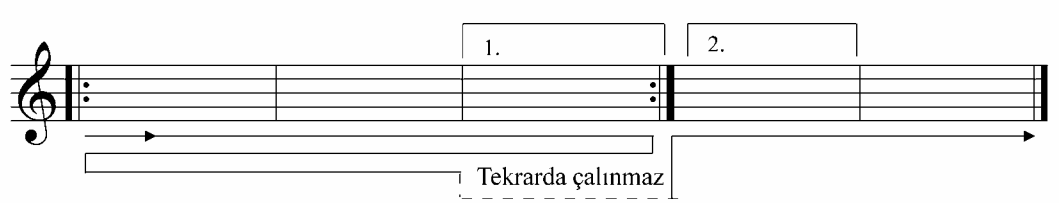

Dolap

Bir müzik eserinin tekrarında farklı notaların seslendirilmesi gerekiyorsa dolap işareti kullanılır. 1. ve 2. numaralı iki bölümden oluşur. Birinci seslendirilişte 1. yazan bölüm, tekrarın sonunda 1. yazan bölüm yerine 2. yazan bölüm seslendirilir. Tekrarda 1. bölüm çalınmaz.

1 ve 2 rakamlarından sonra mutlaka nokta konulmalıdır 1. 2. gibi.

Şekil 5. 72.: Dolap kullanımı

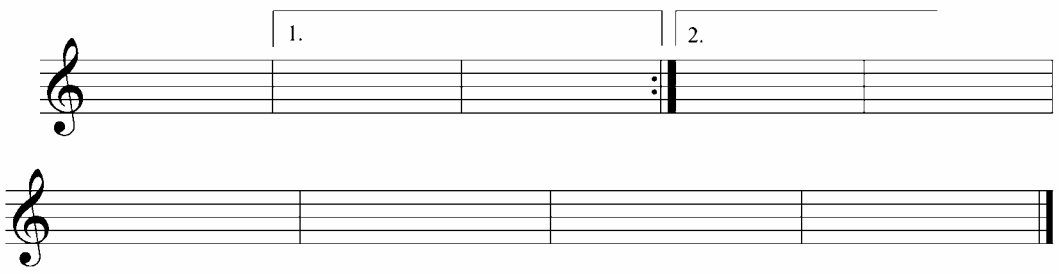
Da Capo (D.C.) Başa Dön (B.D.)

Yazıldığı yerden en başa dönülür ve FINE (SON) kelimesinin yazıldığı yerde müzik eseri bitirilir. Da Capo ve Fine yazıları dizeğin altına yazılır. FINE yazılan ölçü çizgisi iki ince çizgi olarak gösterilmelidir. Müzik eseri seslendirilirken D.C. ile başa dönülür ve röpriz de var ise başa dönüldükten sonra röpriz dikkate alınmaz. D.C. ile başa dönüldüğünde D.C.'nin önünde con rep. yazısı var ise röpriz dikkate alınır.

Şekil 5. 73.: Da capo kullanımı

Şekil 5. 74.: Dolap örneği

Dal Segno (D.S.) Senyö

Müzik eserinde ikinci defa konulduğu yerden birinci defa konulan yere dönülür. FINE yazan yerde, yoksa eser sonunda seslendirme bitirilir.

Şekil 5. 75.: Dal segno kullanımı

Coda

Müzik eserlerinde tekrar sırasında atlanacak bölümü gösterir. İki coda işareti arasında yer alan bölüm, tekrar sırasında çalınmaz, atlanır. FINE yazan yerde, yoksa eser sonunda seslendirme bitirilir.

Şekil 5. 76.: Coda kullanımı

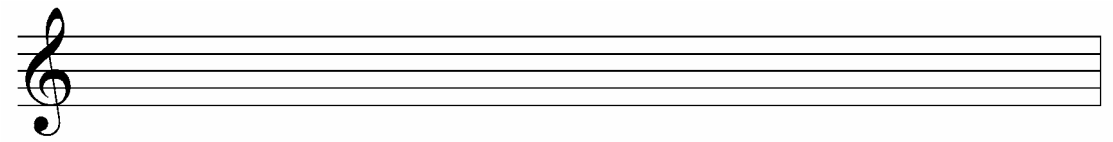

5. 1. 3. Dizek Genişlikleri ve Dizek Bağları

Parti Yazımı İçin Dizek

Parti yazımı diye adlandırılan tek dizekli müzik yazılarında anahtardan önce dizeğin sol tarafına ölçü çizgisi gibi çizgi çekilmez. Parti dizeği genişliği müzik yazımında kullanılan diğer tüm dizeklerin en geniş olanıdır.

Şekil 3. 77.: Parti dizeği

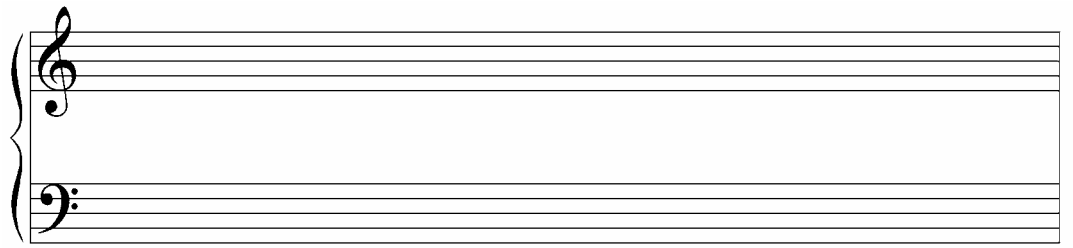

Piyano Yazımı İçin Dizek

Piyano yazımında piyano dizeğini oluşturan iki dizeğin birbirine birleştirilmesi ve dizeğin anahtarlardan önce baş tarafına ince bir çizgi ve onun dışında da dizek bağı veya kaş adı verilen şeklin çizilmesi ile iki dizeğin birbirine bağlanması gerekir.

Piyano dizeği diye adlandırılan ikili dizek harp çalgı dizeği olarakta kullanılmaktadır.

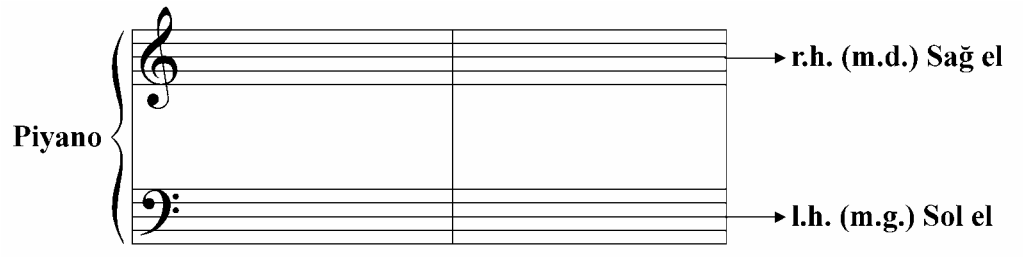
Şekil 3. 78.: Piyano dizeği

Piyano nota yazısı iki dizeğe yazıldığından sağ el genelde sol anahtarı ile gösterilen üst dizeğe yazılı notaları çalar, sol el genelde fa anahtarı ile gösterilen alt dizeğe yazılı notaları çalar.

Bazen yoğun notalardan oluşan piyano yazımlarında sağ el ve sol el'in çalacağı notalar özellikle belirtilebilir.

Şekil 5. 79.: Sağ el sol el piyano gösterimi

Şekil 5. 80.: Piyano sağ el sol el örnek nota

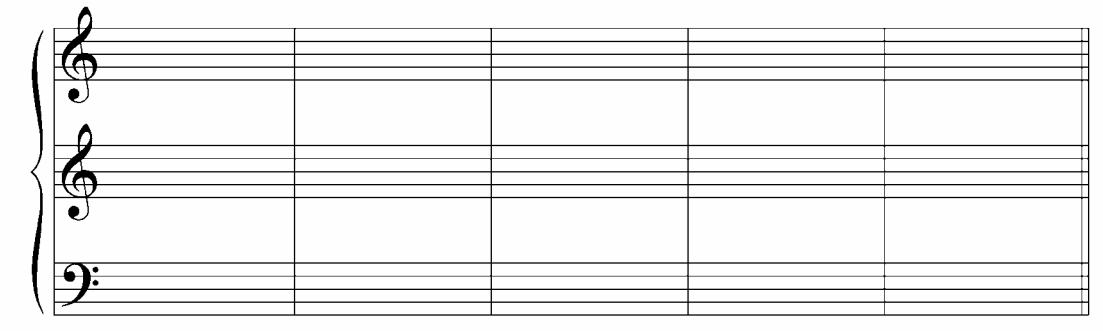

Kaynak: MUNZUR, 2012, s.17

Üç El Piyano Yazımı İçin Dizek

Piyano dizeği ikili olmakla beraber bazı müzik eserlerinde ve müzik eserlerinin farklı bölümlerinde üç dizek kullanılabilir, burda iki dizek nasıl bağlanıp piyano bağı (kaşı) ile birleştiriliyorsa üçüncü dizeğin kullanıldığı yerde üç dizek birlikte bağlanır.

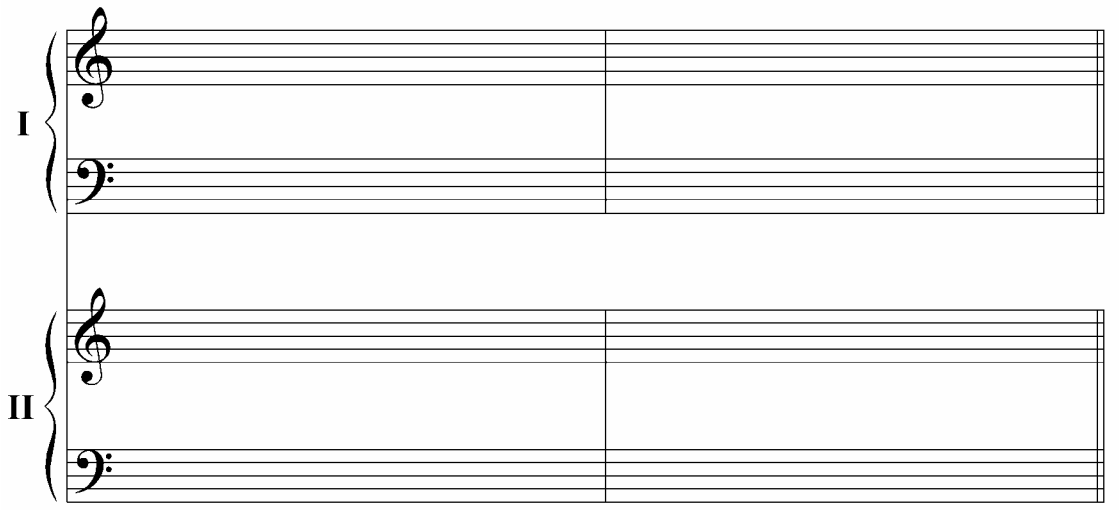
Şekil 5. 81.: Üçlü piyano dizeği

İki Piyano (Dört El) Yazımı İçin Dizek

Piyano için bestelenmiş bazı müzik eserleri iki piyano için (dört el) yazılmış olabilir iki piyano dizeği grup halinde alt alta yazılır. Dizek bağları her piyano için ayrı bağlanır. Yukarıdaki piyano dizeğinin baş tarafına 1, (I) vb. rakam aşağıdaki piyano dizeğinin baş tarafına 2, (II) rakamları konulmalıdır.

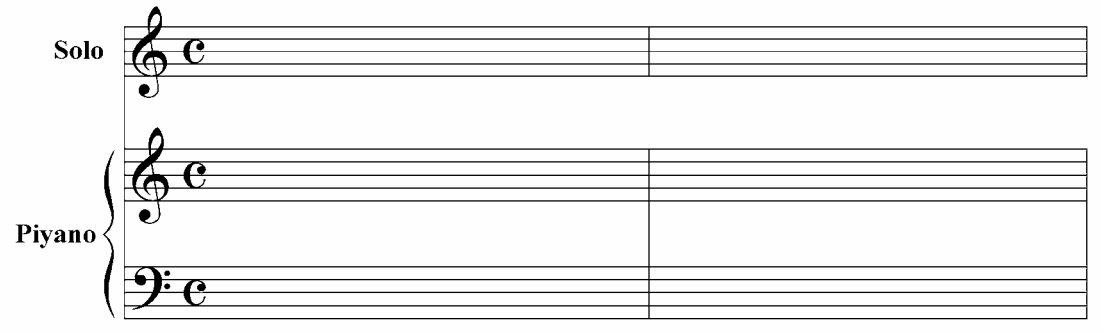
Şekil 5. 82.: İki piyano yazımı için dörtlü dizek

Solo ve Piyano Yazımı İçin Dizek

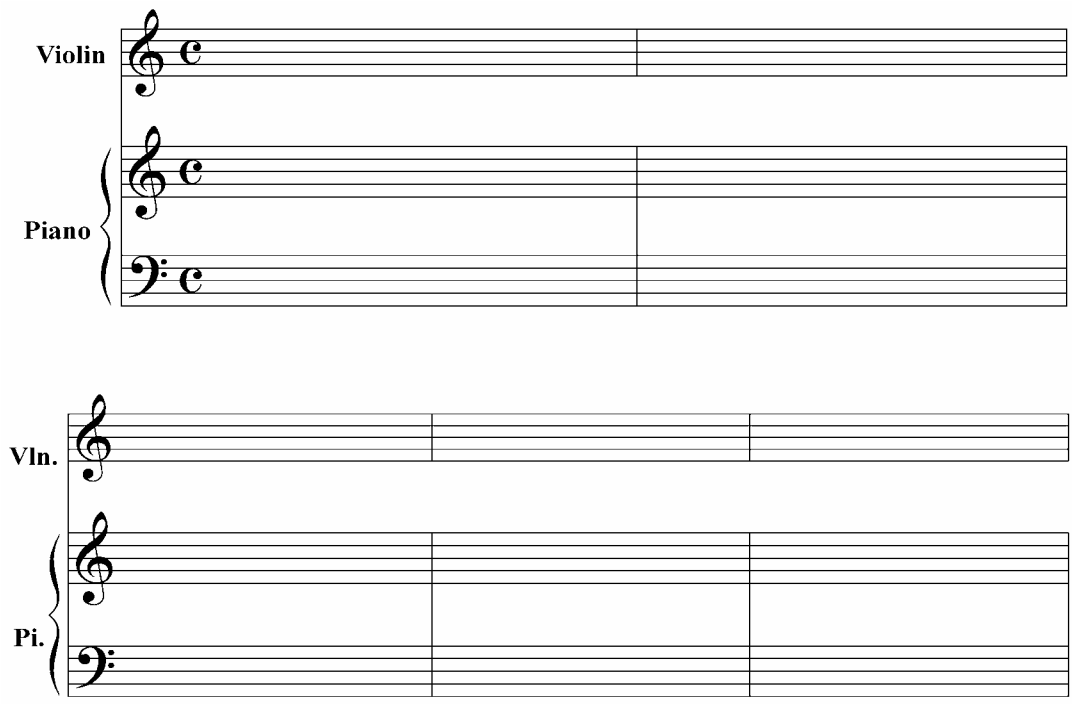
Piyanolu parti (solo çalgı veya vokal) yazımlarında piyano dizekleri birbirleriyle bağlı solo dizeği tek başına ölçü çizgilidir. Solo dizeği piyano dizeğinden çok az küçüktür.

Şekil 5. 83.: Piyanolu solo dizek

Bütün müzik yazımlarında, müzik eseri bir dizekten fazla ise nota yazımıda metin yazıları gibi düşünüp ilk dizeği diğer dizeklerden ayrı şekilde satırbaşı gibi içerden başlamak lazımdır. Bütün müzik eserlerinde başlangıç dizeğinin baş tarafına çalgıların isimleri tam olarak yazılır. Daha sonra gelen dizeklerde farklı müzik yazım merkezlerinde farklılık görülmesine karşın genelde çalgı isimlerinin kısaltmalarının yazılması gerekir.

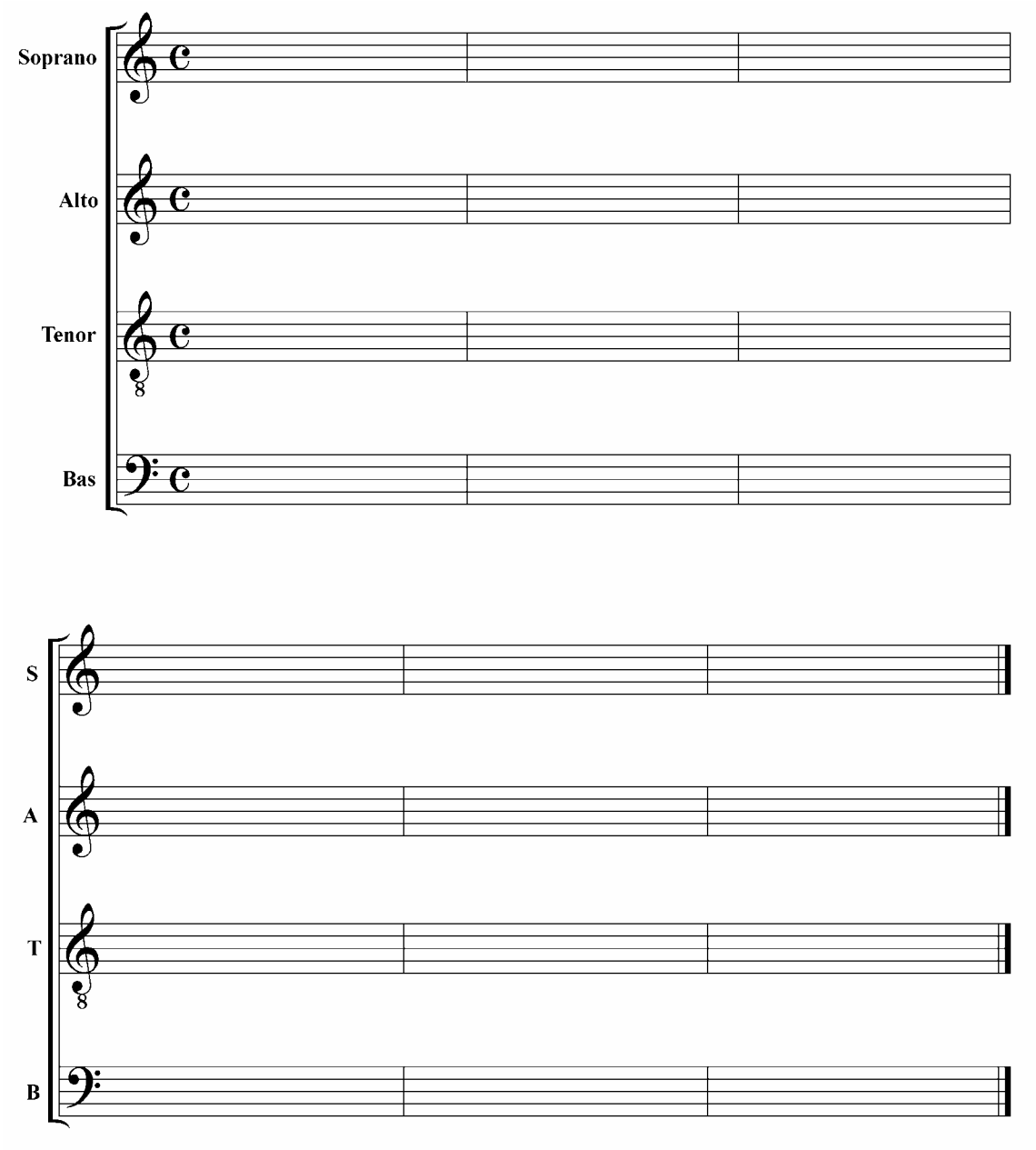
Şekil 5. 84.: Sayfa içerisinde birden fazla dizek gösterimi

Koro Yazımı İçin Dizek

Birden fazla vokal (ses) için yazılacak koro notalarında var olan tüm dizekler, dizek başında anahtardan önce dizek bağı ile birleştirilir. Bu birleşme de ince bir çizgi ve onun dışında da daha kalın bir çizgi bulunur. Dizek içlerinde her dizek kendi ölçü çizgisiyle yazılır. Kesinlikle koro yazımlarında dizekler birbirleriyle birleştirilmez.

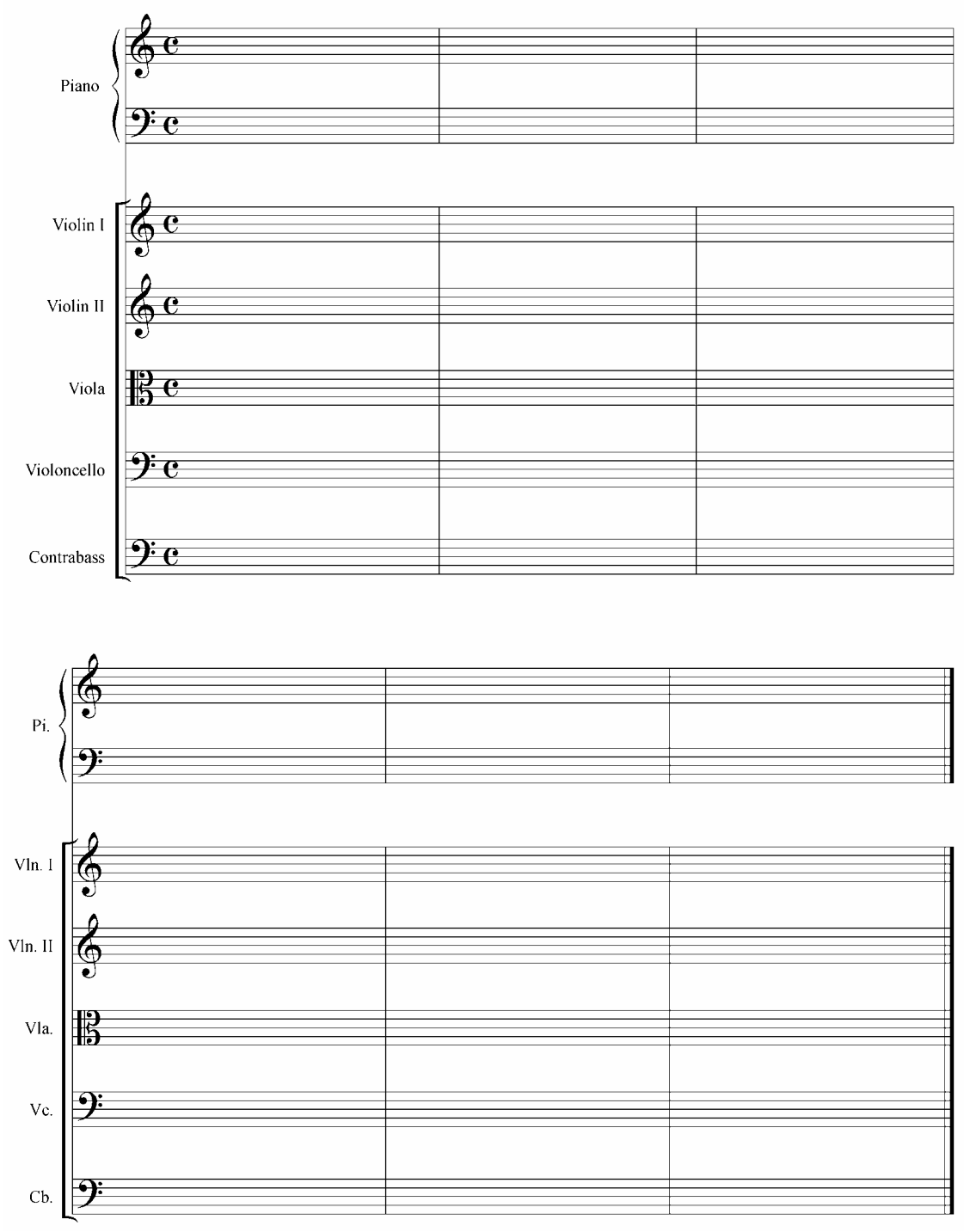
Şekil 5. 85.: Koro dizeği

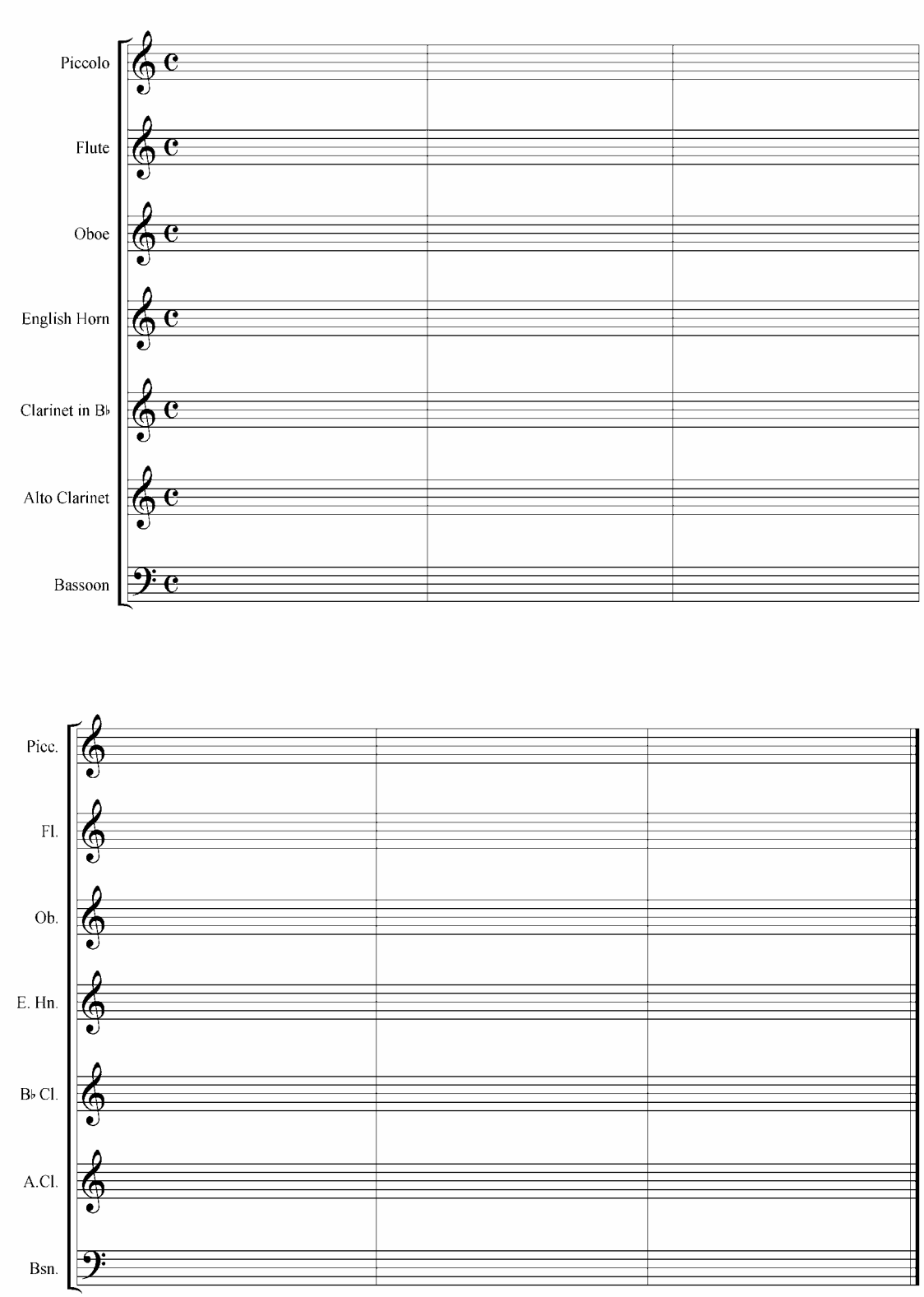
Farklı Çalgı Grupları İçin Dizek Çeşitleri

Değişik çalgı grupları fanfar, bando mızıka, yaylı ve nefesli çalgılar orkestrası, üç, dört, beş, altı gibi çalgıdan oluşan oda müziği toplulukları, salon orkestraları, senfonik orkestralar, konçertolar ve operaların nota yazımlarında çalgı grupları tahta nefesliler, bakır nefesliler, vurma çalgılar, piyano, arp ve yaylı çalgılar kendi içlerinde dizek bağı ile ayrı ayrı birleştirilir.

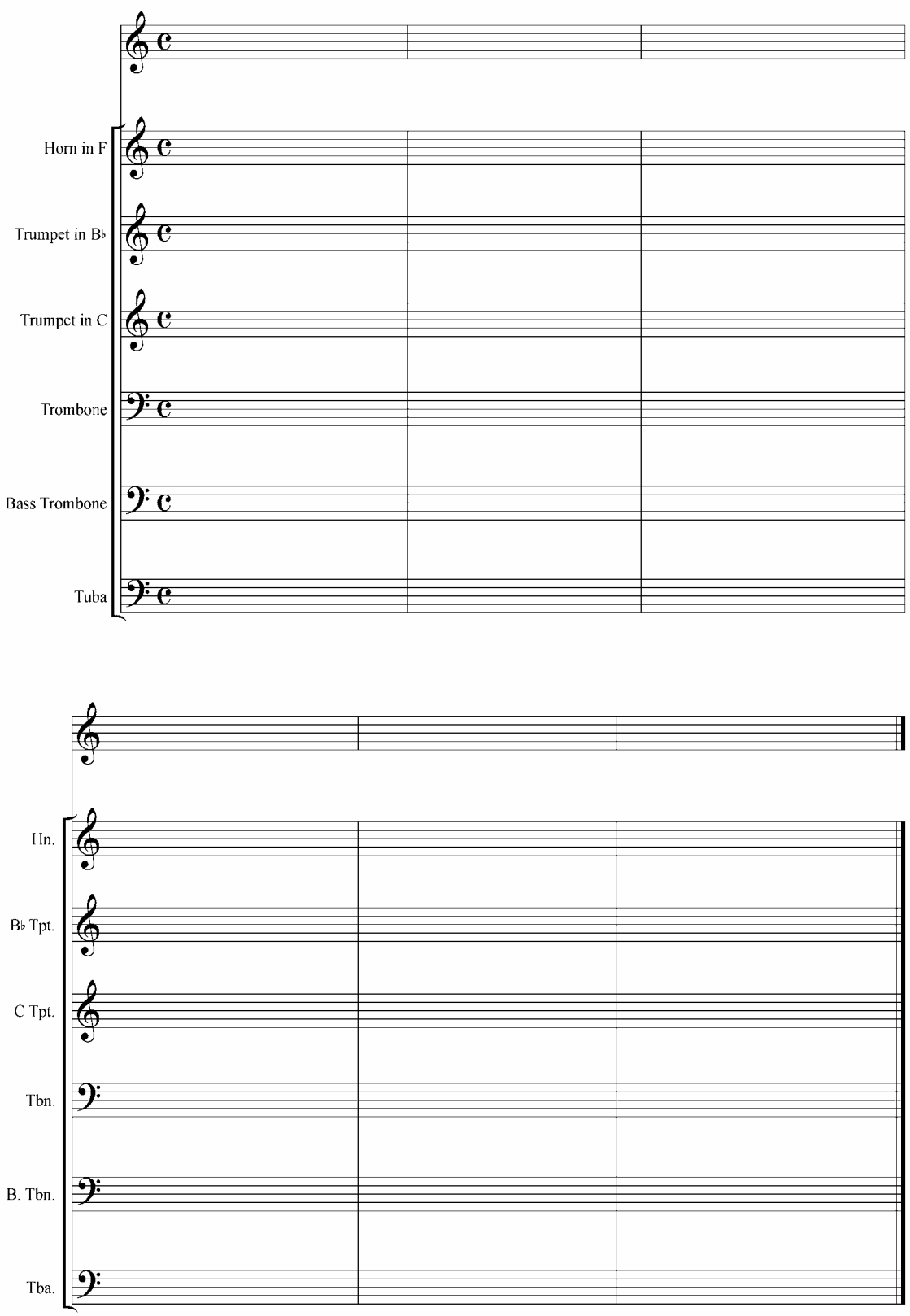
Şekil 5. 86.: Piyano ve yaylı çalgılar için dizek örneği

Şekil 5. 87.: Tahta üflemeli çalgılar için dizek örneği

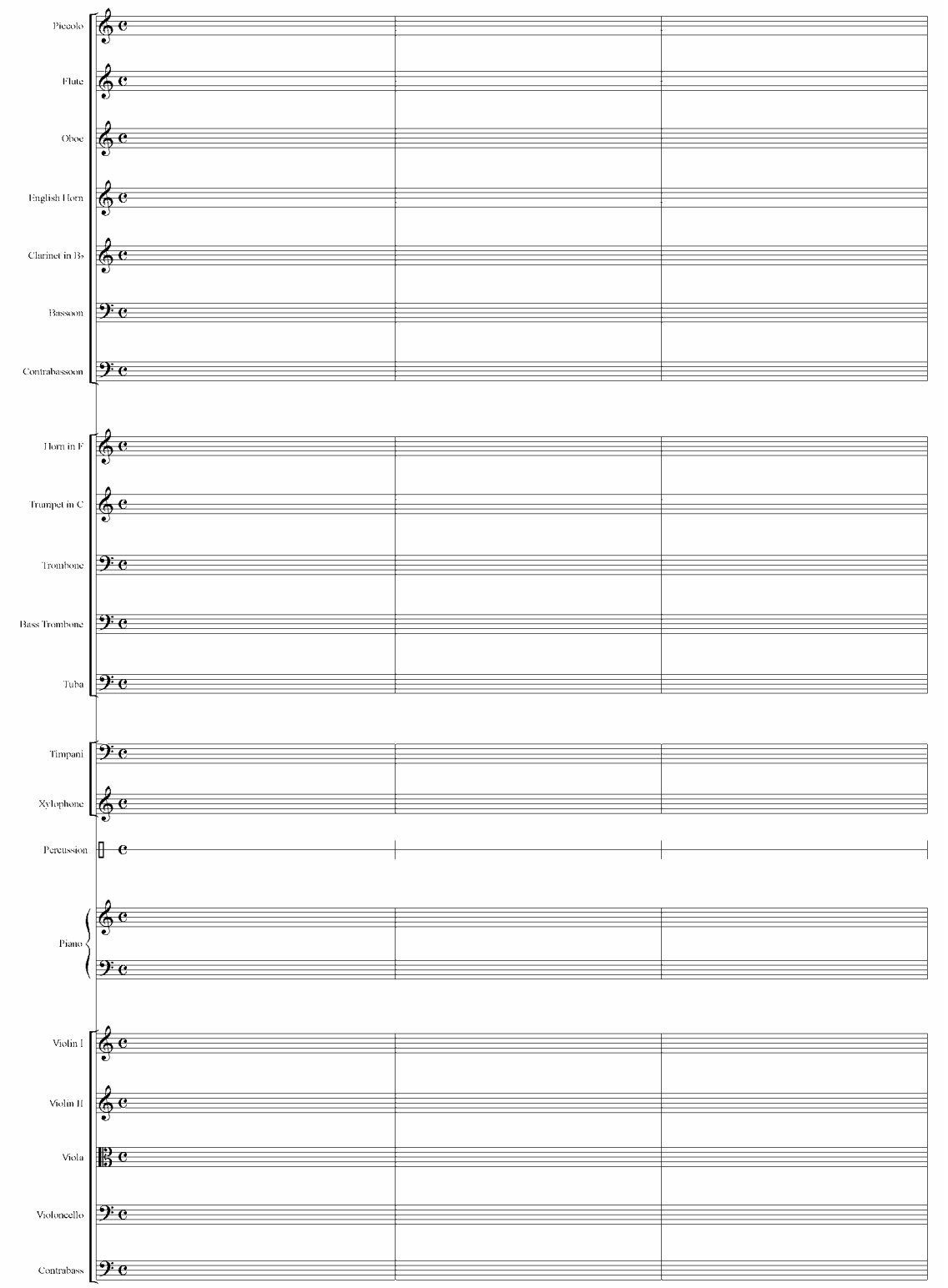

Şekil 5. 88.: Solo çalgı ve bakır üflemeli çalgılar için dizek örneği

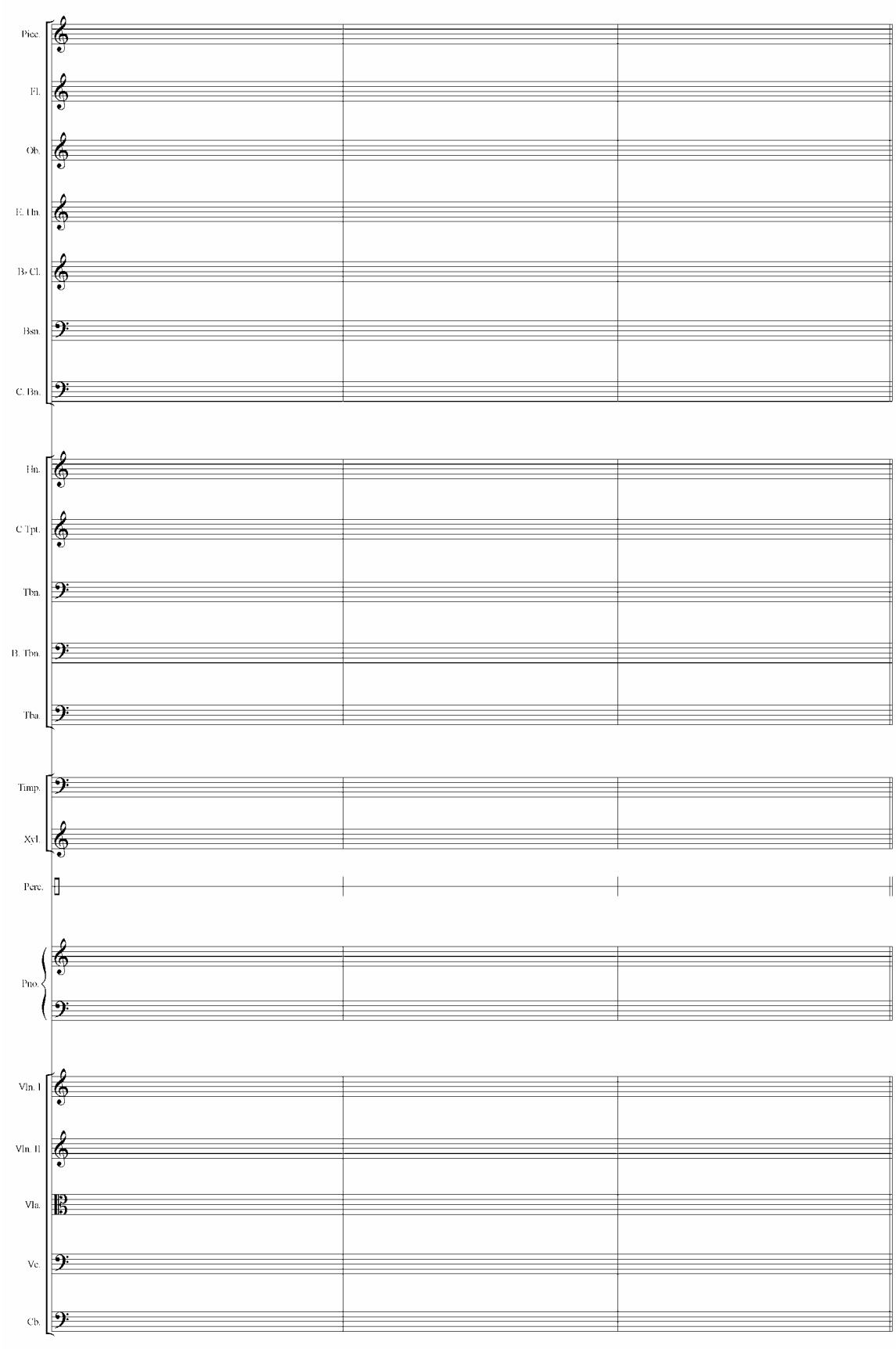

Orkestra Yazımı İçin Dizek

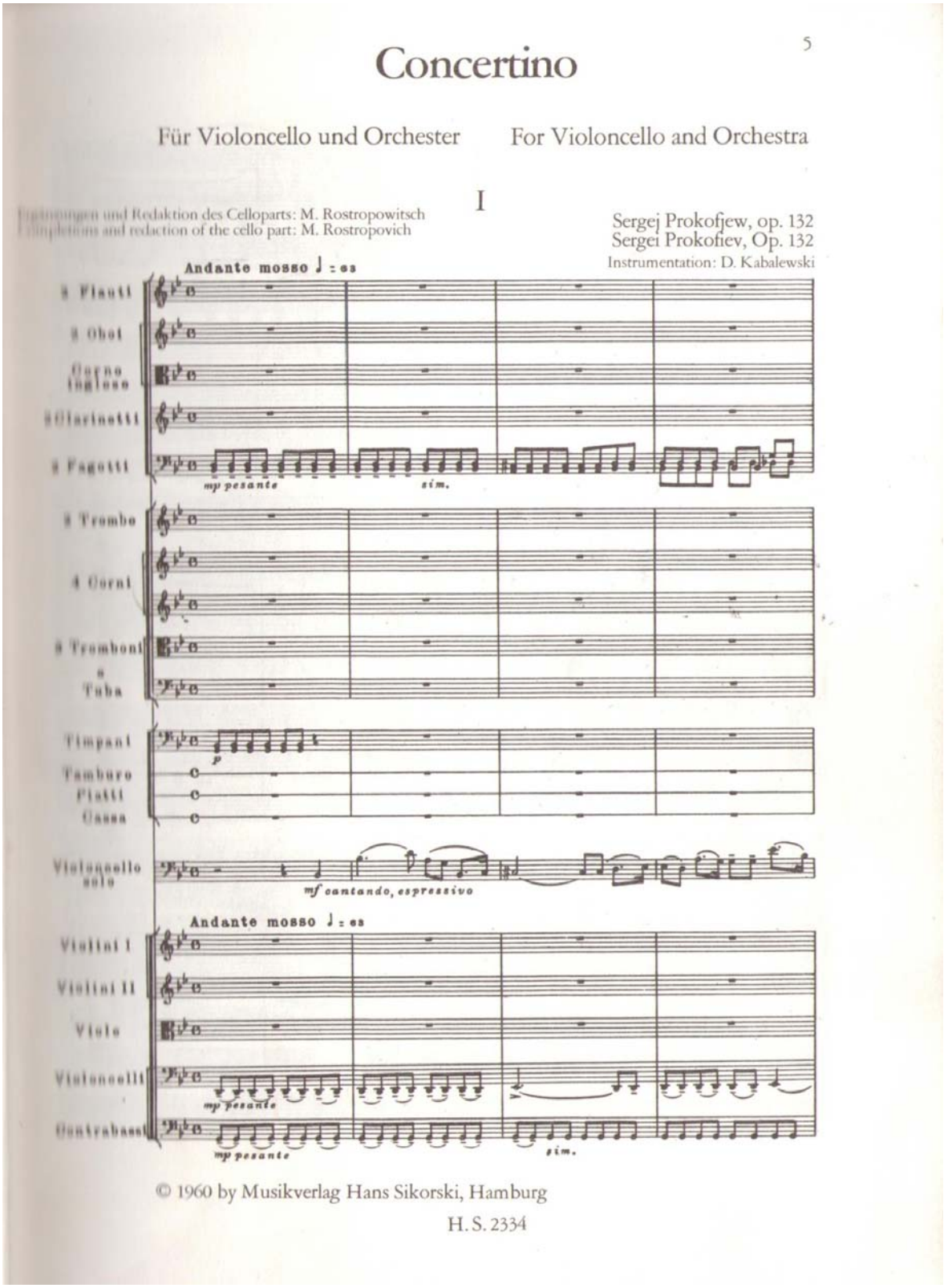
Senfonik orkestra yazımı için örnek birinci ve ikinci sayfada çalgıların yazımı verilmiştir. Senfonik orkestraya ek solistlik çalgı eklenerek yazım konçerto yazımına döndüğünde, solistlik çalgı veya çalgılar yaylı çalgılar grubunun üzerine yazılır.

Şekil 5. 89.: Orkestra dizeği 1. ve 2. sayfalar

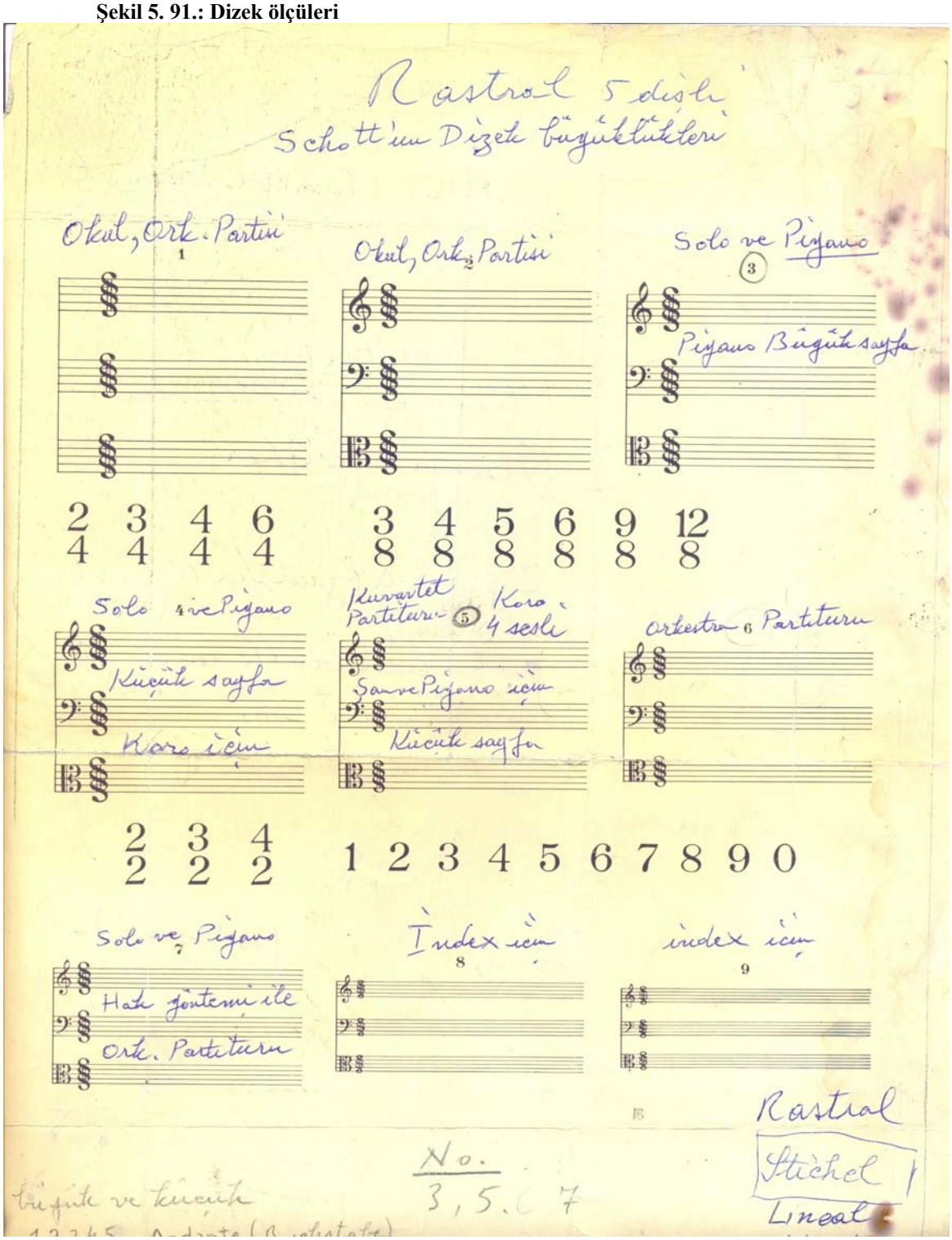
Şekil 5. 90.: Konçerto künye sayfa örneği

Kaynak: PROKOFİEV, 1960, s.5

Dizek Genişlikleri: Parti yazımından Orkestra yazımına kadar nota yazımda kullanılan tüm dizeklerin genişlikleri dünya edisyonları genelinde standartları belirlenmiş durumdadır. Aşağıda 1960'lı yıllara ait bugün hala kullanılan edisyon Schott'un dizek büyüklükleri ölçüsü verilmiştir.

Şekil 5. 91.: Dizek ölçüleri

Kaynak: Edisyon Shott'a ait dizek ölçü genişlikleri, 1969

5. 1. 4. Bağlar (Legato)

Müzik eserlerinde notaların bağlı çalınması gerektiğinde kullanılan şekillerdir. Müzik yazımında kullanılan dört çeşit bağ vardır. Bunlar;

- Uzatma (legato) Bağı
- Deyim (cümle) Bağı
- Tremolo (heceleme) Bağı
- Açık Bağ

Uzatma (Legato) Bağı

Aynı adı taşıyan ve aynı sesi çıkaran genelde iki komşu notayı bazende daha fazla notayı birbirine bağlayan şekildir. Uzatma bağı ile bağlanan notaların süreleri birbirine eklenir. İkinci notanın süresi birincisine eklendiğinden, ikinci nota tekrar çalınmadan birinci notanın süresine birleştirilir. Uzatma bağı aynı şekilde ikiden fazla birçok notayı birbirine bağlayabilir ve ölçü çizgisi atlayabilir. Bağ'ın şekli; Hafifçe bükülmüş ortası bombeli çizgidir. Uzatma bağı nota başı tarafına yazılır bağın uçları nota başına değmez.

Şekil 5. 92.: Uzatma bağı

Cümle (Deyim) Bağı

Müzik eserlerinde en küçük ses grubundan cümleye kadar kullanılan anlam bildiren bağlardır. Cümle bağı genelde küçük ses gruplarında kullanıldığında vokal ve nefesli çalgı notalarında bağlı olan grubun tek bir nefeste seslendirileceğini, yaylı çalgılarda kullanıldığında tek bir arşe hareketiyle seslendirilmesini ifade eder. Deyim bağları nota başlarının yoğun olduğu taraftan yazılır. Deyim bağlarının içinde uzatma bağıda olabilir uzatma ve deyim bağı aynı müzik cümlesinde birlikte de kullanılabilirler.

Şekil 5. 93.: Cümle bağı

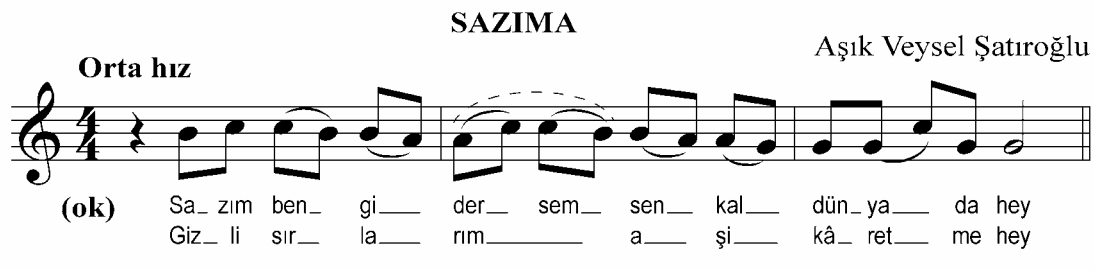
Tremolo

Müzik eserlerinde arka arkaya tekrarlanan notaların kısaltılarak yazım şekline tremolo denir. Kısaltılarak tremolo yazılmış notalarda birbirlerine bağlandıklarında tremolo bağı ile bağlanır.

Tremolo (Heceleme, Kesik) Bağı

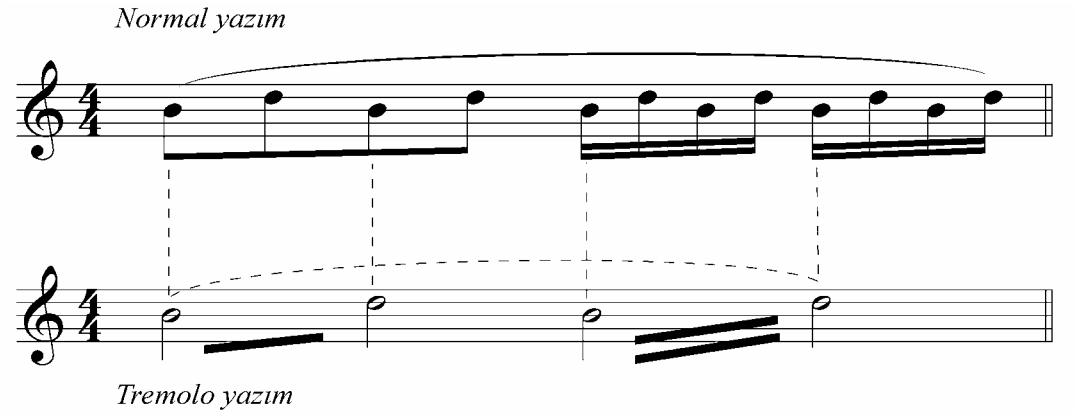
Kesik çizgilerden oluşan bağdır. Tremolo bağı vokal (sözlü) müzikte aynı ezginin tekrarında ezgisel değişiklikler ile sözlerinin heceleme yapılarının değişikliğinde kullanılır. Çalgı müziğinde birbirine bağlı nota guruplarının, tremolo yazım olarak kısaltılmış notalarla yazıldığında tremolo bağı kullanılır.

Şekil 5. 94.: Sözlü tremolo bağ şarkı örneği

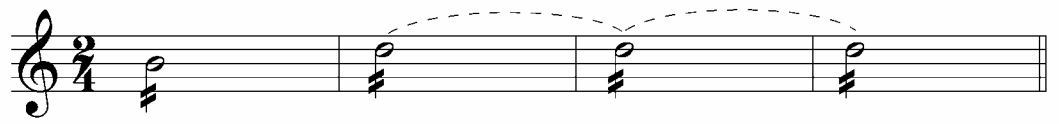

Kaynak: AKKAŞ, 2007, s.85

Şekil 5. 95.: Çalgı tremolo örneği 1

Şekil 5. 96.: Çalgı tremolo örneği 2

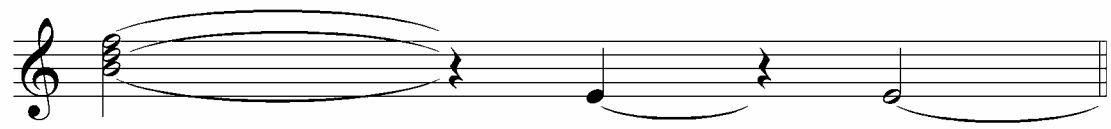

Açık Bağ

Seslendirilen notanın ya da akor seslerin kendisinden sonra gelen başka bir notaya bağlanmayan açık (uzatma) bağlardır. Açık bağlar notanın süresinin bitimine kadar sesin tınısının devamı için kullanılan bağlardır.

Örnekleri aşağıda verilmiş olan açık bağ, gitarda seslerinin çalınmasından sonra sesin uzamasına izin verilmesini sağlar.

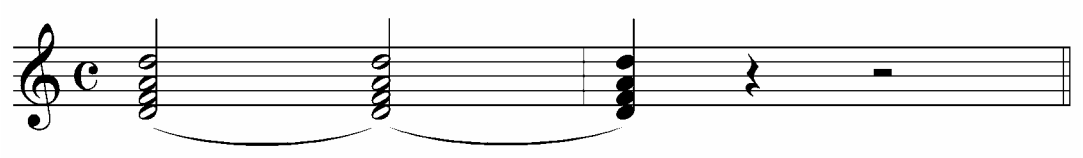
Şekil 5. 97.: Açık bağ

Akor Bağları

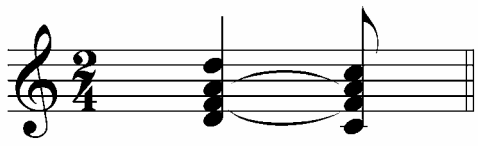
Akor yazımlarında peş peşe gelen akor sesleri aynı ses gruplarından oluşuyor ise iki akoru tek bağla bağlamamız yeterlidir.

Şekil 5. 98.: Akor uzatma bağları

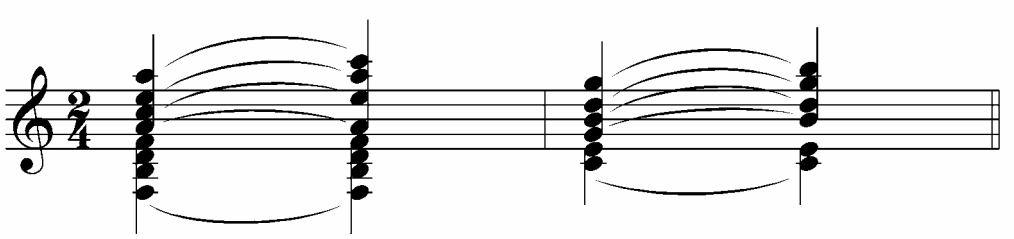
Peş peşe gelen iki akor ortak ve farklı sesler den oluşuyorsa ve seslendirmede ortak sesler uzatma bağı ile tutularak seslendirilmeyecekse o seslere bağ çizilir, farklı olan seslere ise bağ çizilmez.

Şekil 5. 99.: Akor bağları

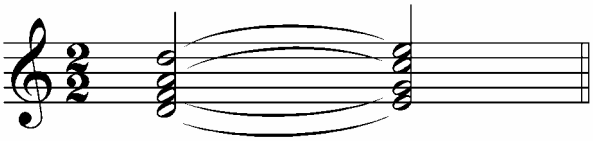
İki katmanlı nota yazımlarında akorların bağlanışlarında her akorun bağı kendi kuyruk yönünde çekilir.

Şekil 5. 100.: İki katmanlı yazımlarda akor bağları

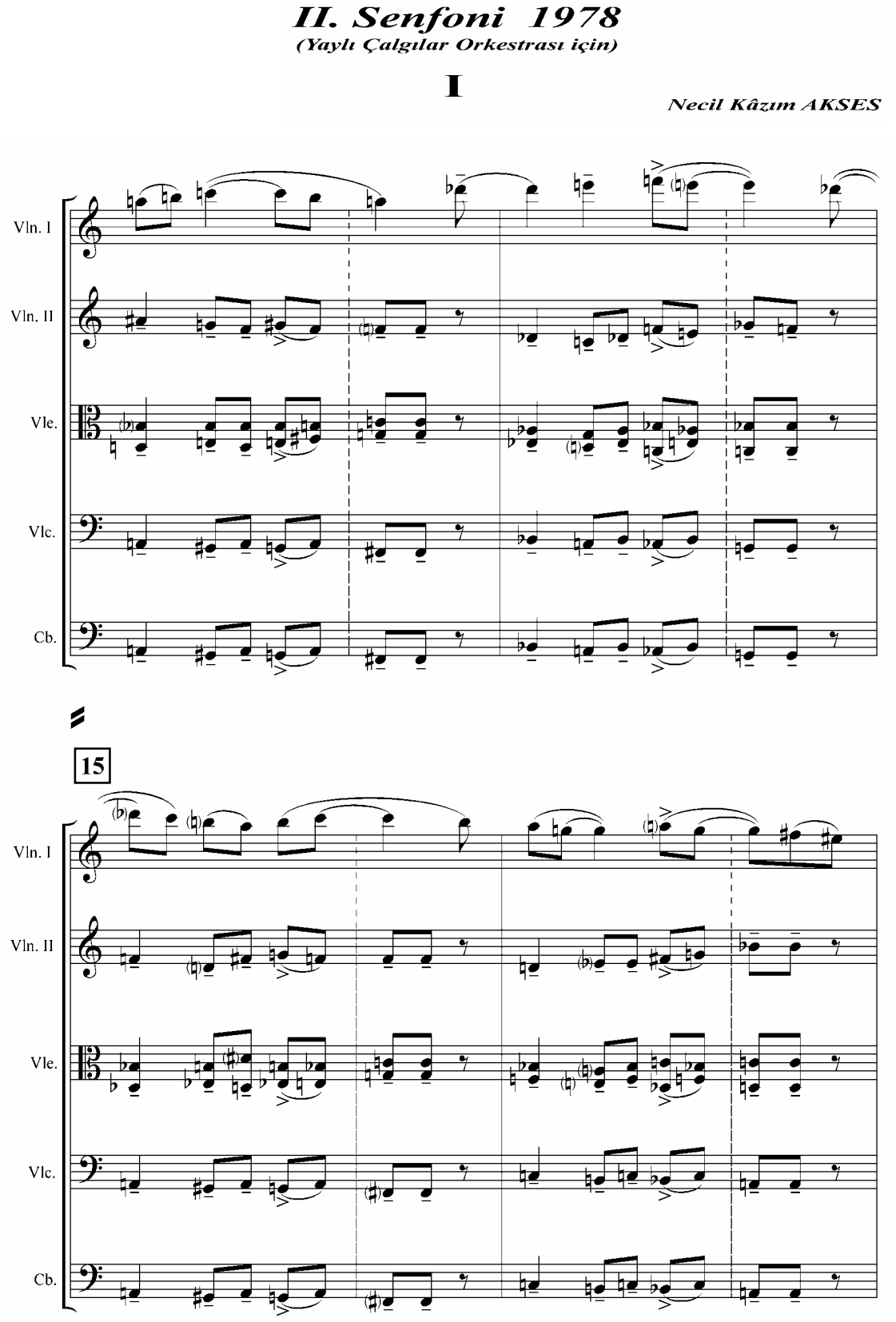

Peş peşe gelen akor sesleri farklı ses gruplarından oluşuyorsa ve bağlı seslendirilmesi gerekiyorsa iki akorun tüm notalarının bağlanması gerekir.

Şekil 5. 101.: Akor yazımlarında farklı seslerin bağlanışları

Şekil 5. 102.: Bağlı yazımlara örnek eser

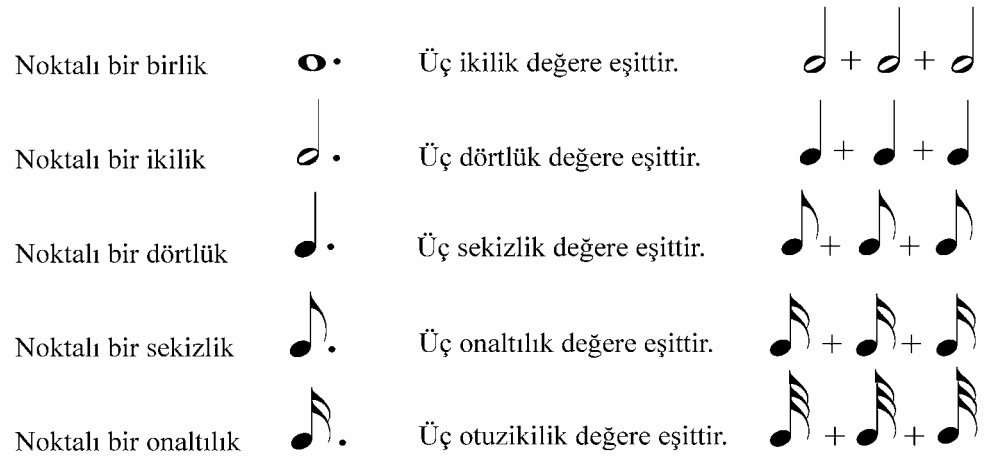

Kaynak: AKSES, 1978, s.1

5. 1. 5. Noktalar ve Nokta – Bağ İlişkisi

Nokta

Müzik yazımında notanın sağ tarafına konulan bir nokta, ilgili notaya süresinin yarısı kadar bir uzunluk kazandırmış olur.

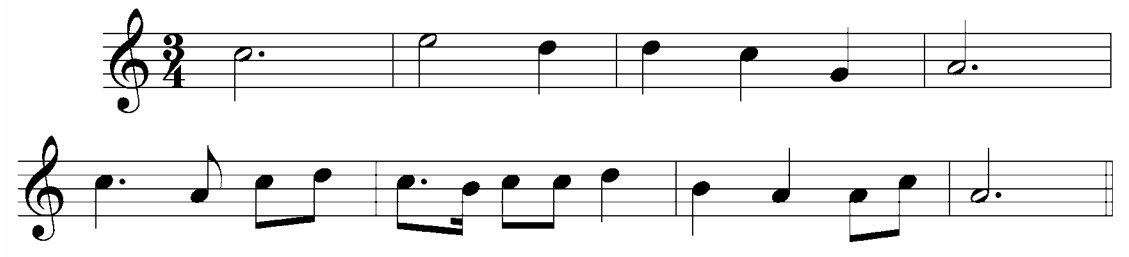

Nokta her süre değerinin yanına ve suslardan sonra da kullanılabilir. Eğer nota, dizeğin herhangi bir çizgisine yazılmışsa, yanındaki nokta çizginin üzerine değil, bir üst çizgi arasına yazılır. Eğer nota, iki çizgi arasına yazılmışsa, nokta notanın bulunuduğu aynı çizgi arasına yazılır.

Şekil 5. 103.: Noktalı notalar 1

Şekil 5. 104.: Noktalı notalar 2

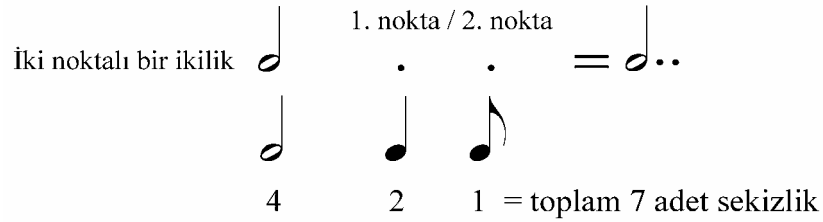
Aynı dizek üzerinde ikinci katman ya da iki çalgı notası varsa bu yazımlarda nokta ait olduğu katman notanın tarafına yazılır.

Şekil 5. 105.: Noktalı yazıma örnek notalar

Çift Nokta

Bir nota veya bir sustan sonra iki nokta da konulabilir. İkinci noktanın süresi, birinci noktanın yarı süresine eşittir ve toplam değere katılır, yanında çift nokta olan notanın süresi, kendi süresinin dörtte üçü kadar uzamış olur.

Şekil 5. 106.: Çift nokta

Nokta ve Uzatma Bağ Arasındaki İlişki

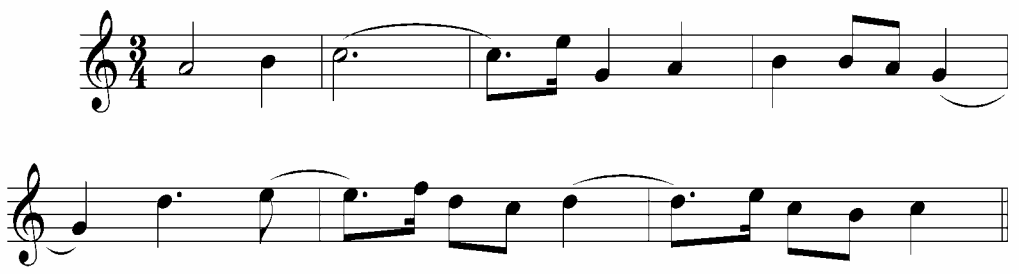
Müzikte nokta kullanılarak yazılan süreler uzatma bağı ile de yazılabilir.

Şekil 5. 107.: Nokta ve uzatma bağ yazımları

Noktalı yazım, bağlı yazıma göre notanın daha kolay ve kısa yazılmasını sağlamaktadır. Onun için bir ölçü içinde, gerektiğinde nokta kullanılır. Fakat ses yan yana iki veya daha fazla uzayıp gidiyorsa bağ kullanmak gerekir.

Şekil 5. 108.: Noktalı yazım ve bağ

5. 1. 6. İkili Dizek Yazımları

İkinci Katmanların Yazımı

Müzik eserleri yazılırken bazen aynı dizek üzerinde iki çalgının notaları bulunabilir. Bu daha çok orkestra partitürlerinde görülen durumdur. Genelde orkestra partitürlerinde 1. ve 2. flüt, 1. ve 2. korno, 1. ve 2. trombon gibi nefesli çalgılarda orkestra şefinin partitürü daha rahat takip edebilmesi, dağınık sayfalardan kurtulmak ve yer sıkışıklığı yaşamamak için iki çalgı aynı dizeğe yazılır. Bu yazım şekli vurma çalgılarda da kullanılabilir. Yaylı çalgılarda ise iki ayrı çalgının notaları aynı dizeğe yazılmaz fakat divisi diye adlandırılan gene ikinci katman yazım şekli vardır.

Orkestra parititürlerinde kullanılan ikinci katman yazım şekilleri ve divisiler her çalgının kendi partisinin yazımına geçildiğinde ayrı ayrı her çalgı notası kendine ait bir dizekte olacak şekilde yazılmalıdır. Divisilerde ise notalar ayrı ayı yazılır fakat alt alta gelişlere dikkat edilerek dizek başları kaç divisi dizeği var ise dizek bağı ile birbirine bağlanır.

İki katmanlı nota yazılarında birinci katmanın nota sapları yukarı, ikinci katmanın aşağı çekilir. İki çalgınında eseri seslendirirken ortak tüm nüans belirten şekil, terim ve işaretler dizeğin altına yazılır. Nüans belirten şekil, terim ve işaretler farklı ise ilgili partinin olduğu yöne yazılır. Çalgıların partileri yazılırken ortak tüm nüanslar her birine ayrı ayrı yazılmalıdır.

Aşağıda iki katmanlı yazım örneği daha sonra iki ayrı dizekte her çalgının kendi notası yazılmıştır:

Şekil 5. 109.: İkinci katman yazımlar

Şekil 5. 110.: İkinci katman yazımın ayrılmış şekli

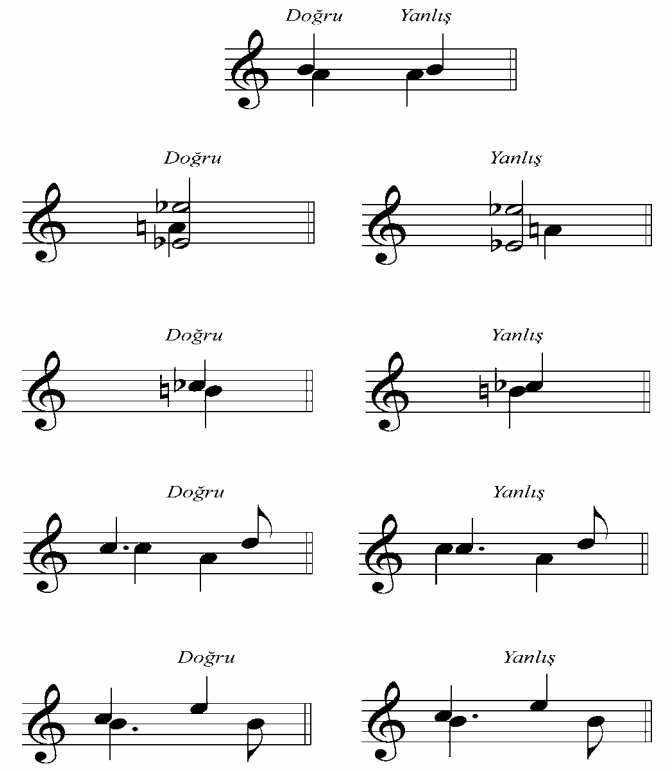

İki katmanlı yazımlarda, iki çalgıda aynı sesleri aynı ritimle müzik eserinin bazı bölümlerinde çalabilirler o zaman ortak notaların başladığı yere "a2" yazısı dizeğin üstüne yazılır. Bunun anlamı iki çalgıda aynı notaları çalacaktır, notaların ayrı seslerle çalınması gerektiğinde her çalgı kendi partisini seslendirir.

Şekil 5. 111.: İkinci katman a2 örneği

Şekil 5. 112.: İki katmanlı yazım örnekleri

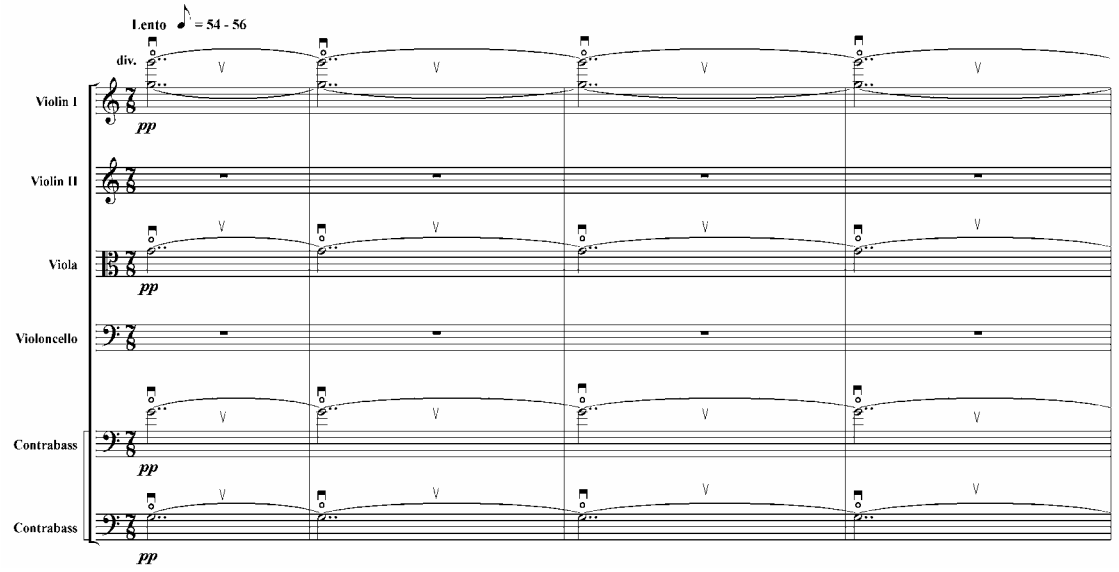
Divisi

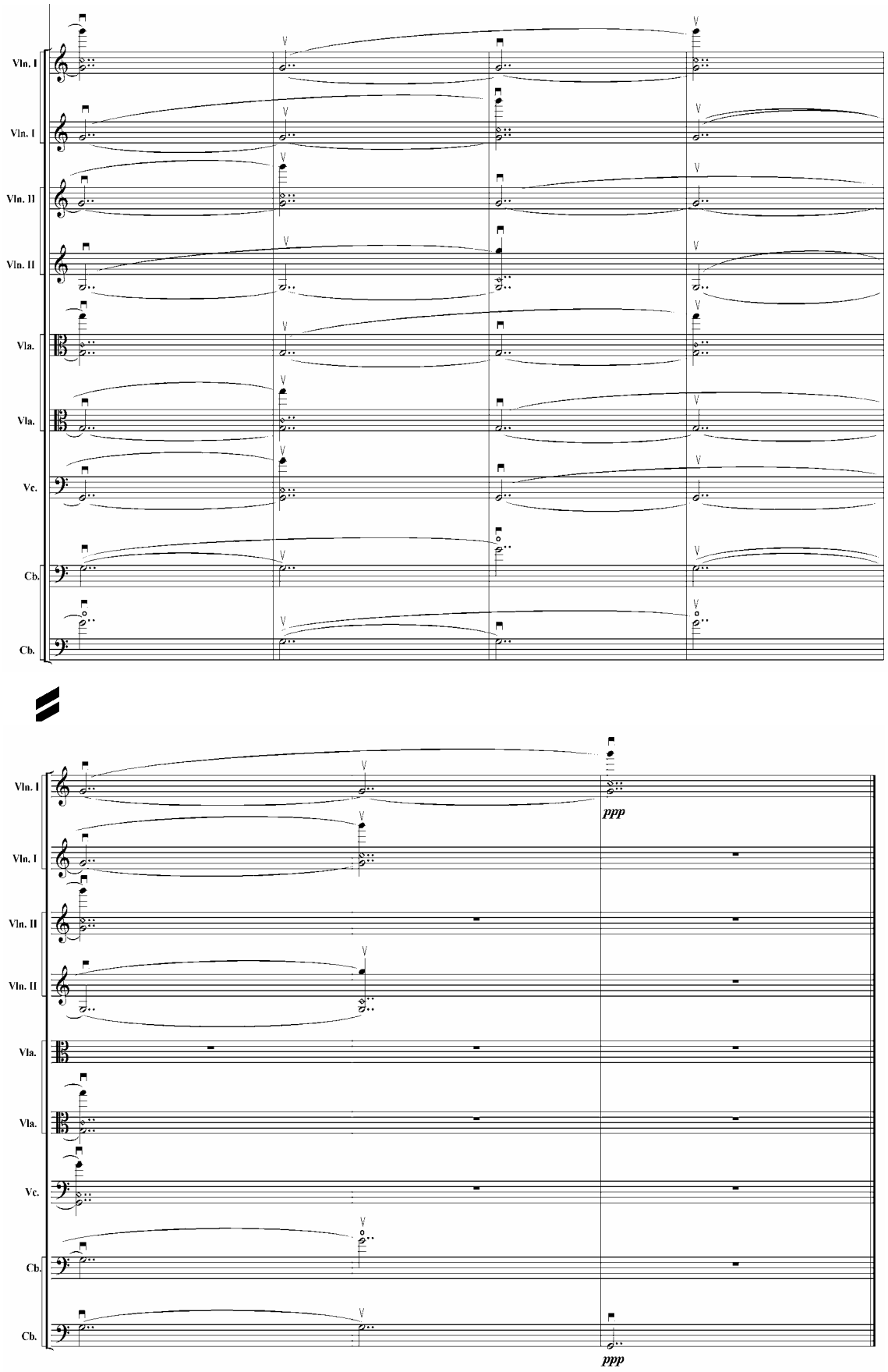
Orkestra müziğinde yaylı çalgı grupları ikişerli oturma düzeninde (rahle) iki icracıdan oluşur. Partitürlerin nota yazımında yaylı çalgıların; bazı akorların veya ses gruplarının icrası ikiye bölünmüş olabilir, işte bu ayrılmış seslerden birini rahledeki bir icracı, diğer sesleride diğer icracı çalarlar. Böyle çalınacağını bildirmek üzere dizeğin üzerine ilgili yere "div", divisinin bittiği yere "unis" yazılır. Partitürden çalgıların partisi çıkarılırken divisi çalgının notaları ayrı ayrı dizeklere yazılır, fakat ritimsel alt alta gelişlere dikkat edilerek, ortak tüm nüanslar her dizeğe ayrı ayrı eksiksiz olarak yazılmalıdır. Dizek başları ise birbirine dizek bağı ile bağlanır.

Şekil 5. 113.: Divisi tek dizek ve ikili dizek örneği

Şekil 5. 114.: Divisi orkestra örneği

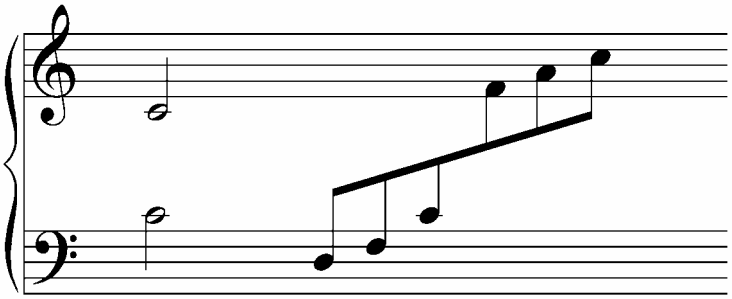
Kaynak: AHMETLİ, 2008, s.1-2

Büyük Satır (Gross Staf)

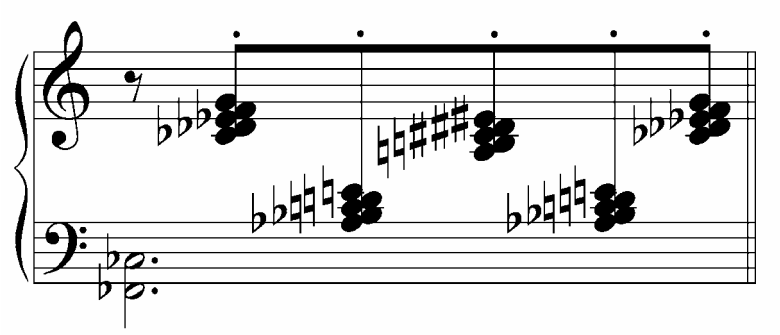
Büyük satır diye adlandırılan daha çok piyano yazımında kullanılmakla beraber harp ve çift dizekli timpani yazımlarında da kullanılan bu yazım şekli iki dizekli yazım şeklidir.

İki dizekli yazım şeklinde dikkat edilecek durumlar, sağ el ve sol el olarak kullanılan dizeklerin birbiriyle uyumlu yazılmasıdır ve iki dizeğin tek dizek gibi düşünülmesidir. Anahtar aktarımlarının hatasız yapılarak notayı yazarken, kuyrukların birleştirilmesinde nota boşluklarının iniş çıkışlarına ve nota saplarının arasındaki mesafeye dikkat edilerek yazılmalıdır.

Şekil 5. 115.: Büyük satır kuyruk mizanpajı

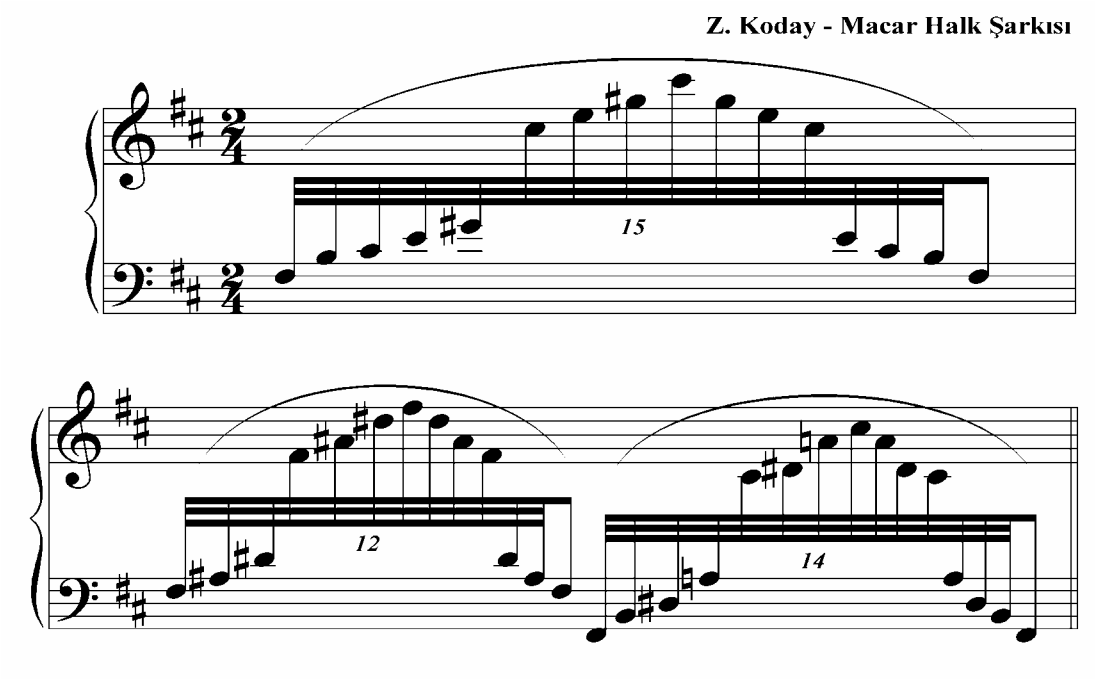

Şekil 5. 116.: Büyük satır ve ses değiştirici işaretler

Kaynak: SCHNEIDER, 1954, s.64

Şekil 5. 117.: Büyük satır örnek nota

Kaynak: DESTAN, 2007, s.48

Şekil 5. 118.: Piyano yazım örnek nota 1

Kaynak: ERKİN, s.1

Şekil 5. 119.: Piyano yazım örnek nota 2

Kaynak: CHOPIN, s.117

5. 1. 7. Müzik Yazımında Kısaltmalar (Çeşitlilikler)

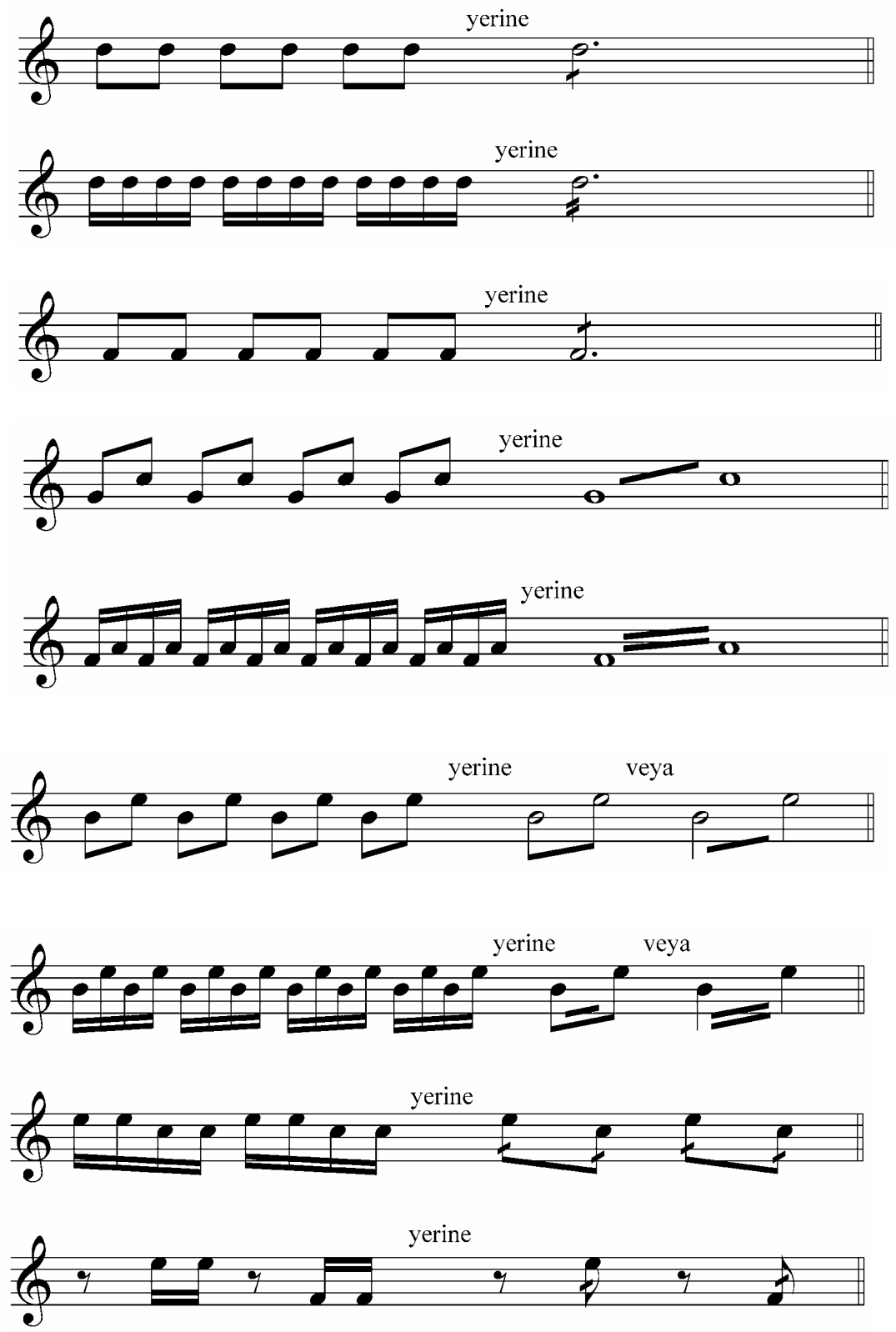
Müzik Yazısında Kısa Yazımlar

Genellikle senfonik orkestra partitürlerin nota yazımında fazla nota kalabalıklarını basitleştirmek amacı ile ses ve ses gruplarını kısaltarak yazmak hem nota takibini, hem nota okuma kolaylığını ve de hızlı deşifre ile kolay icrayı sağlayan yazım şekilleridir.

Şekil 5. 120.: Kısaltma yazım örneği 1

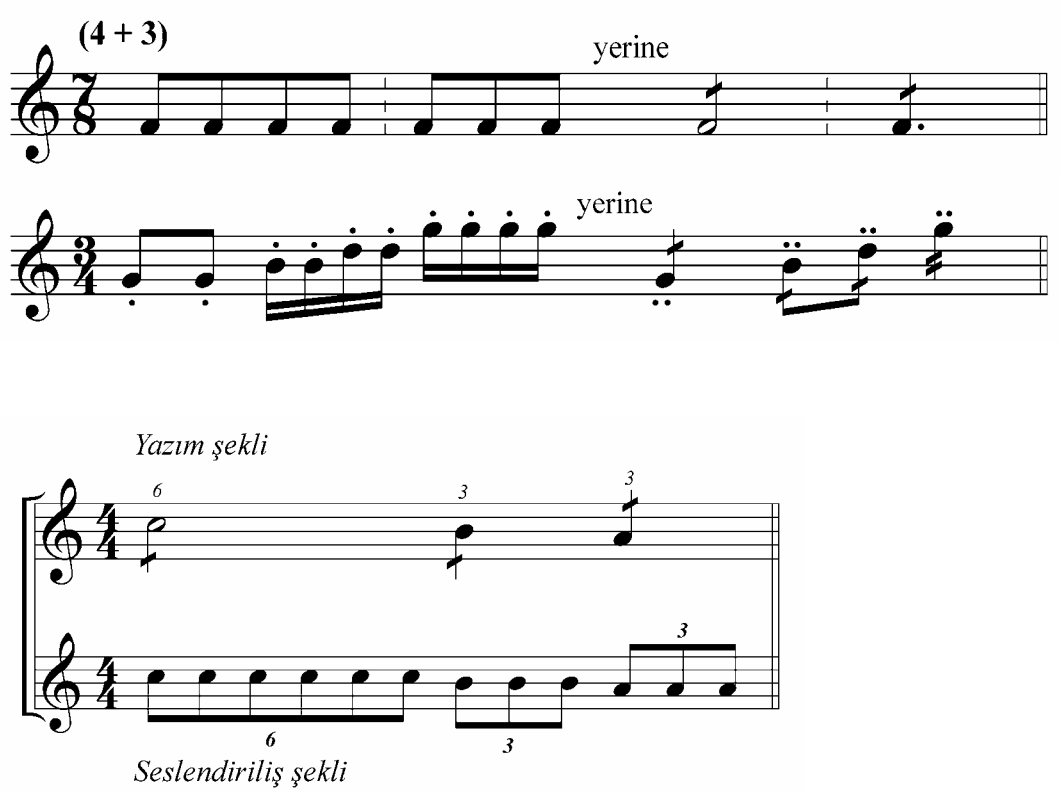
Şekil 5. 121.: Kısaltma yazım örneği 2

Şekil 5. 122.: Kısaltma yazım örneği 3

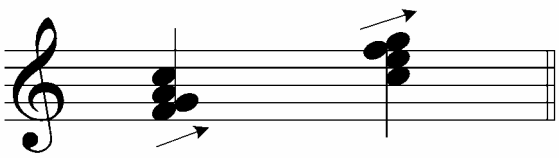
Şekil 5. 123.: Kısaltma yazım örneği 4

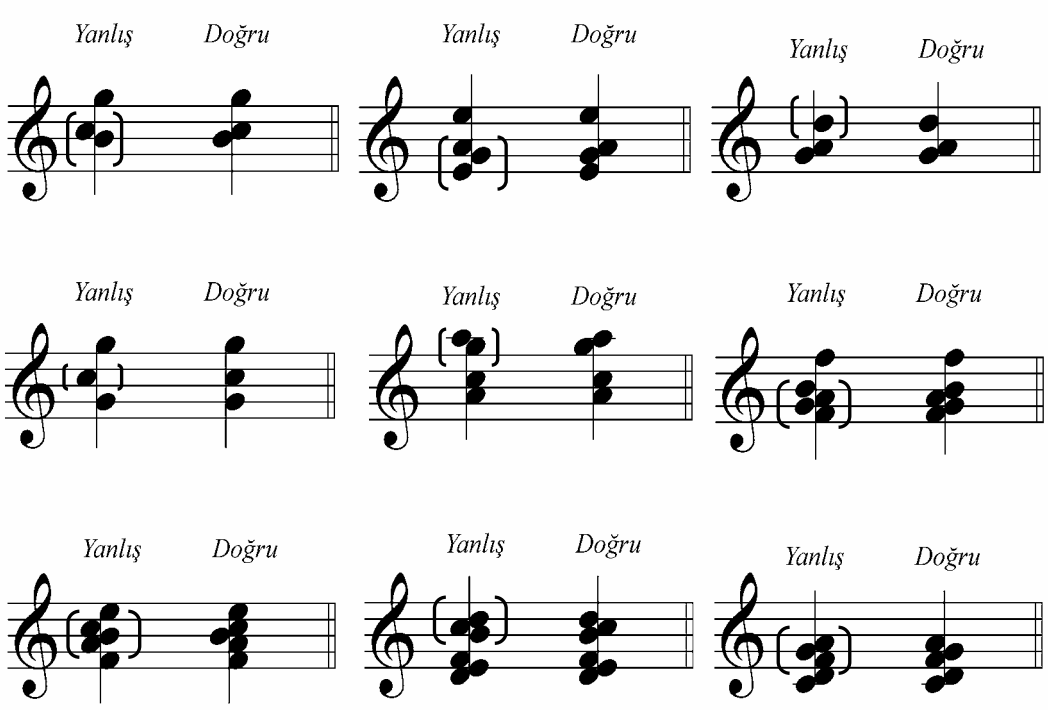
Akor Yazımları

Müzik eserlerinde birden fazla sesi aynı zaman diliminde icra etmek için kullanılan akor yazımlarında notaların yazımı soldan sağa doğru yükselerek yapılır. Boşluktaki notalar üstüste, çizgideki notalar üst üste gelecek şekilde yazılmalıdır.

Şekil 5. 124.: Akor yazımı

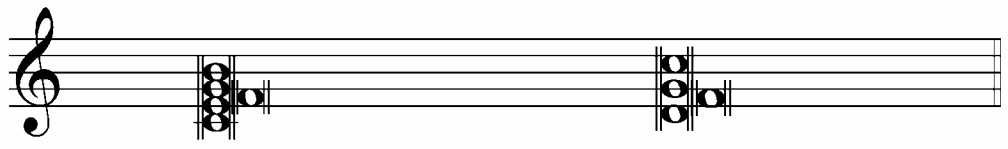
Şekil 5. 125.: Akor yazım örnekleri

Kaynak: POWELL,1998, s.83

Çift birlik notaların akor yazımlarında dizek çizgileri üzerine gelen notalar üst üste yazılır. Boşluktaki çift birlik notalar üst üste yazılmaz, çaprazlama gelecek şekilde yazılır.

Şekil 5. 126.: Çift birlik akor yazımı

Akor Yazımlarında Ses Değiştirici (Altere) İşaretlerin Yazımları

Ses değiştirici işaretler akor yazımlarında, akor seslerin nota sapları aşağıya doğru veya yukarıya doğru da olsa en üst sesten (tiz) yazılmaya başlanır. Dikkat edilecek durum ses değiştirici işaretlerin ilgili notaya yakın olmalarıdır. Diziliş yukarıdan aşağı doğru olsada kalabalık akorlarda üçüncü sesten sonra ortaya çıkan boşluğa ilk gelen işaret, ilgili notanın en yakınına yazılır, burda amaç ses değiştirici işaretlerin akordan fazla uzaklaşmadan yazılarak okumayı kolaylaştırmaktır. Akor seslerin yazımlarında ses değiştirici işaretlerin kullanım şekilleri aşağıda doğru yazım örnekleri ile verilmiştir:

Şekil 5. 127.: Akorlarda ses değiştirici işaretlerin yazımı

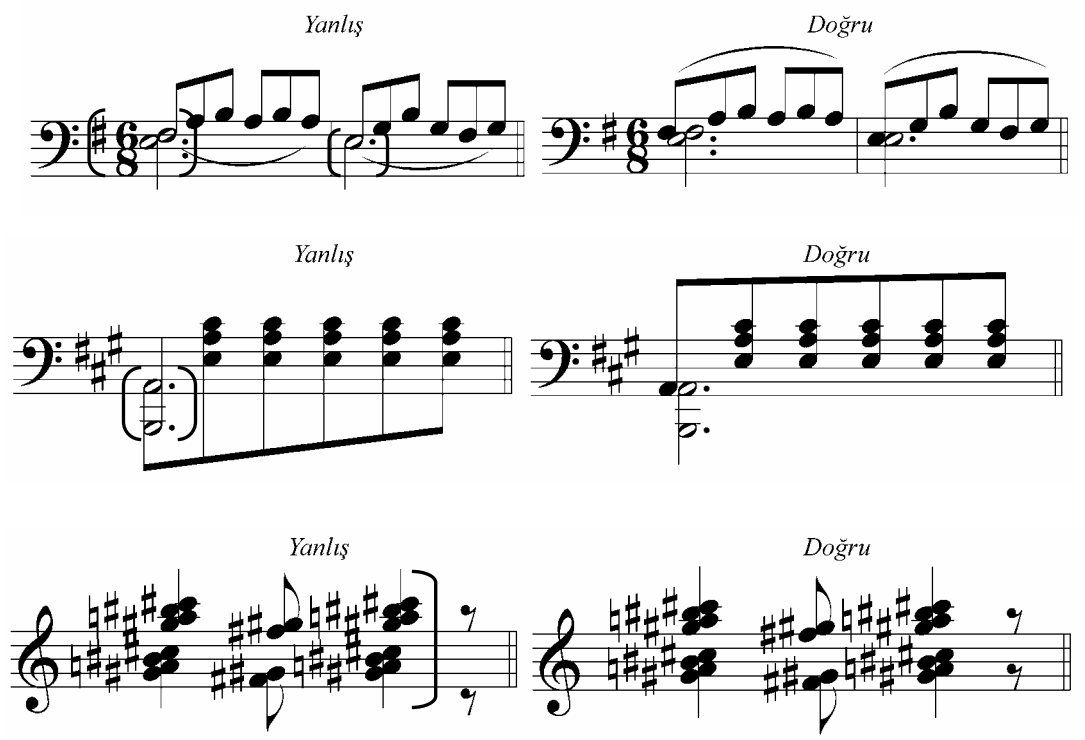

Kaynak: KURT, s.45

Müzik Yazımında Alt Alta Gelişler

Akor yazımlarının alt alta gelişleri aynı dizekte birinci katman, ikinci katman olacağı gibi ayrı dizeklerde de olabilir.

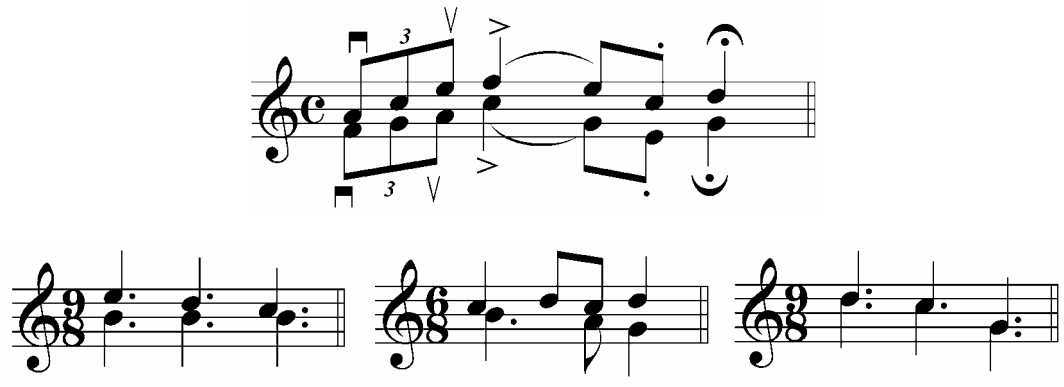
Şekil 5. 128.: Alt alta gelişler 1

Kaynak: KURT, s.46

Aynı dizek üzerinde iki katman şeklinde yazımlarda her katmanın kendine ait yardımcı işaretleri ilgili notayla ait kısma yukarı ya da aşağı yazılır.

Şekil 5. 129.: Alt alta gelişler 2

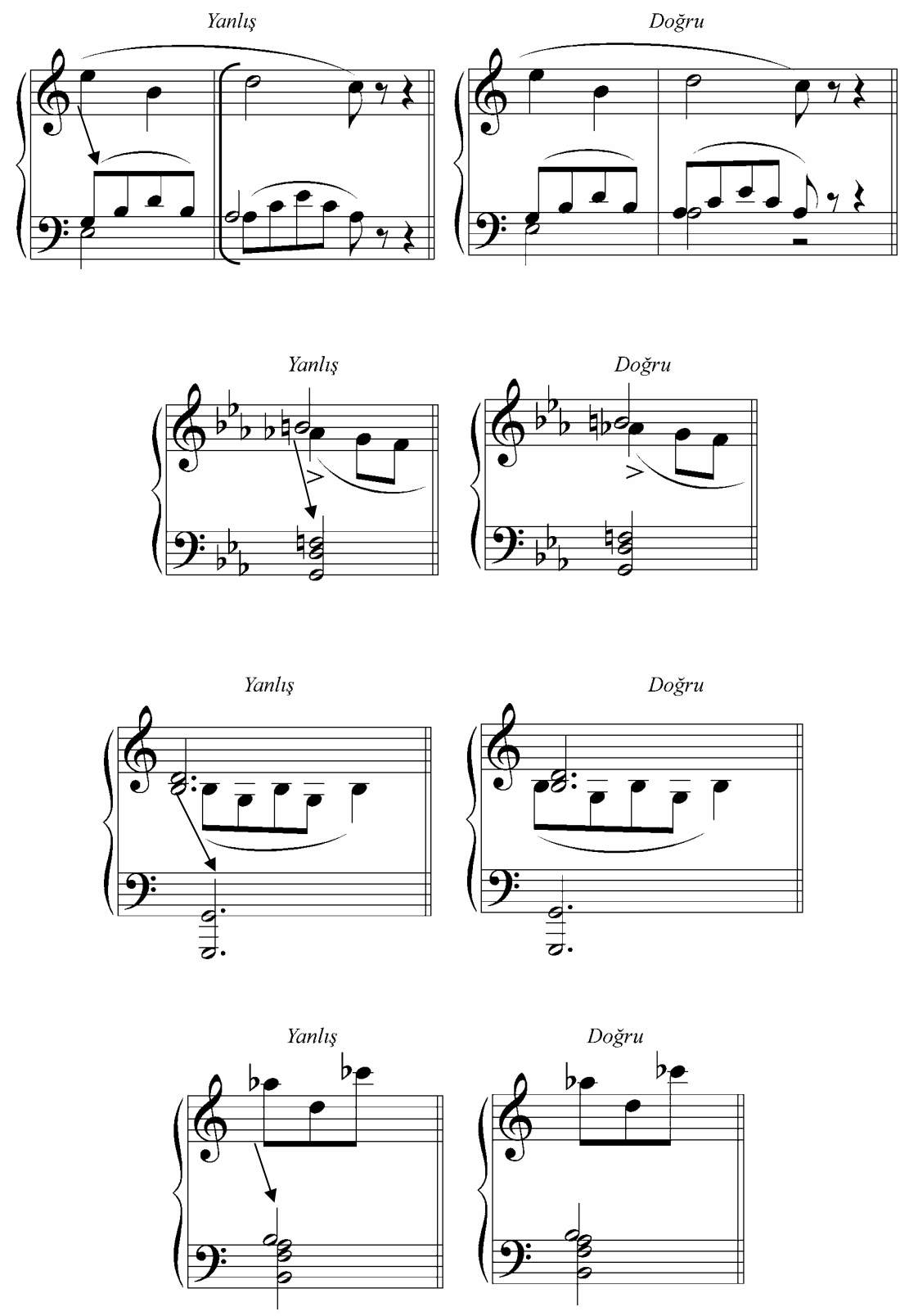
İkili dizeklerde alt alta gelişler, aşağıda yanlış ve doğru örnekler olarak verilmiştir:

Şekil 5. 130.: İkili dizekte alt alta gelişler 1

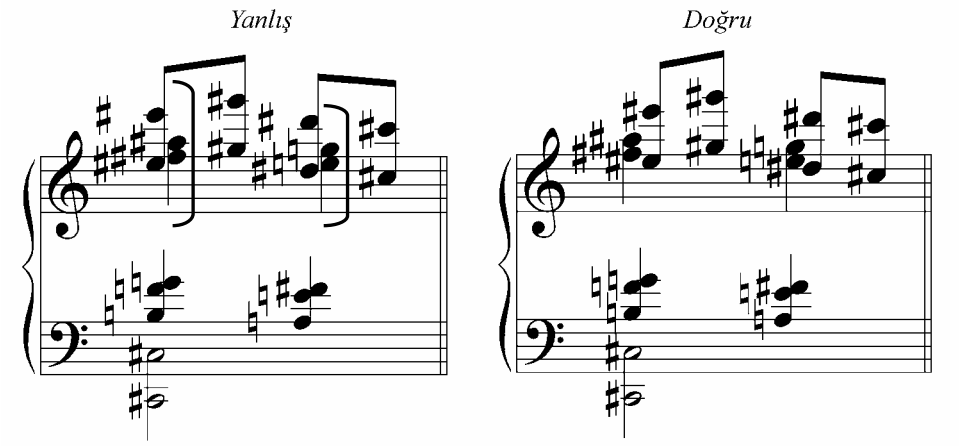
Kaynak: STANDART MUSIC NOTATION, 1966-1993, s.24-25

Şekil 5. 131.: İkili dizekte alt alta gelişler 2

Kaynak: STANDART MUSIC NOTATION, 1966-1993, s.26

Şekil 5. 132.: İkili dizekte alt alta gelişler 3

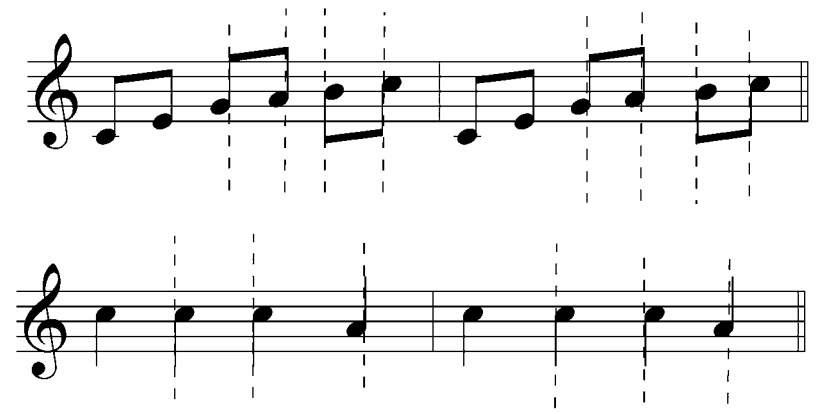

Kaynak: STANDART MUSIC NOTATION, 1966-1993, s.26

Müzik Yazımında Kuyruk Mizanpajı

Müziği yazarken notaları süre değerlerine göre mesafelendirmede, nota yuvarlakları değil, nota sapları arasındaki açıklık önemlidir. Buna göre; nota sapları hep aynı tarafa çizilecekse, eşitlik hep aynı mesafelerde devam eder. Ancak nota saplarının yönleri değiştikçe notalar arasındaki mesafe daralır veya genişler. Çünkü, yukarı çekilen nota sapları nota yuvarlağının sağından, aşağı çekilenlerde nota yuvarlağının solunda çekileceği için aradaki mesafe bir nota başı kadar daralır. Böyle zamanlarda mesafeyi normal hale getirmek için, nota sapı yönelişi değişen o notayı bir nota başı kadar ilerden yazmak gerekir.

Şekil 5. 133.: Kuyruk mizanpajı 1

Nota saplarının aşağı çekikliği devam ederken, sonra gelen nota sapı yukarı yöne çekilirse bu seferde iki nota arasındaki mesafe bir nota başı genişler, o zaman mesafeyi bir nota başı kadar önden yazmak gerekir.

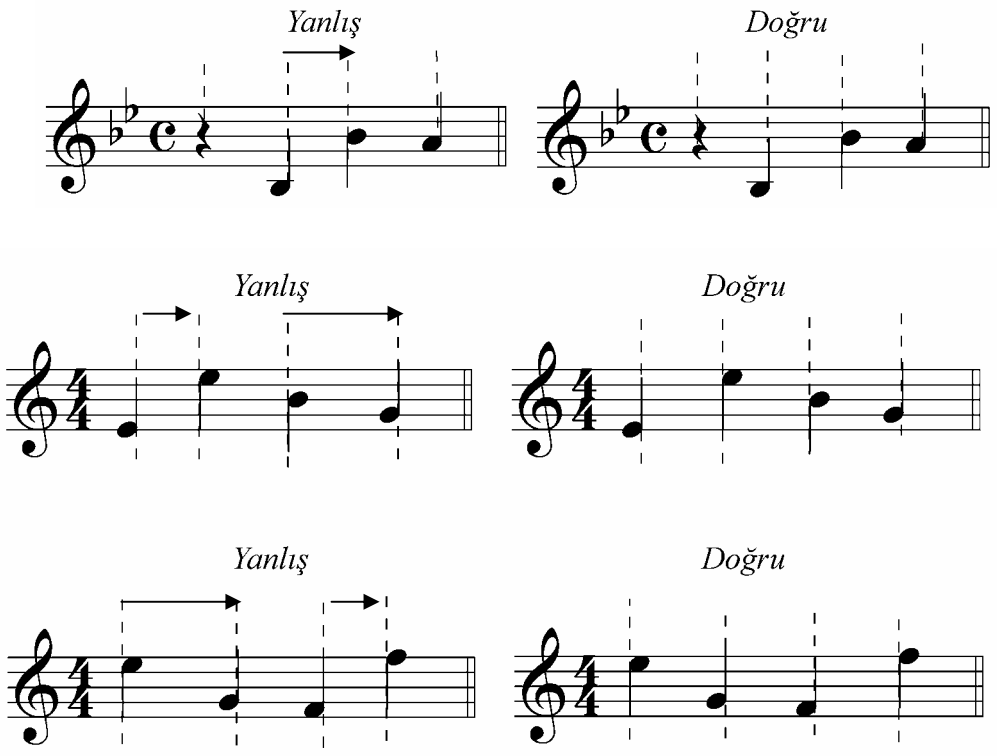
Ölçü çizgileri ile notalar arasındaki mesafeler için de aynı kural geçerlidir. Ölçü çizgisinden önce gelen nota sapı aşağı çekiliyorsa, ölçü çizgisi de nota sapı gibi düşünülüp nota ve ölçü çizgisi arasındaki mesafe korunur. Nota sapı yukarı çekiliyorsa, ölçü çizgisine bir nota yuvarlağı kadar yakınlaşıyor demektir, bunun için de ölçü çizgisi bir nota boyu kadar ilerden çekilmelidir.

Şekil 5. 134.: Kuyruk mizanpajı 2

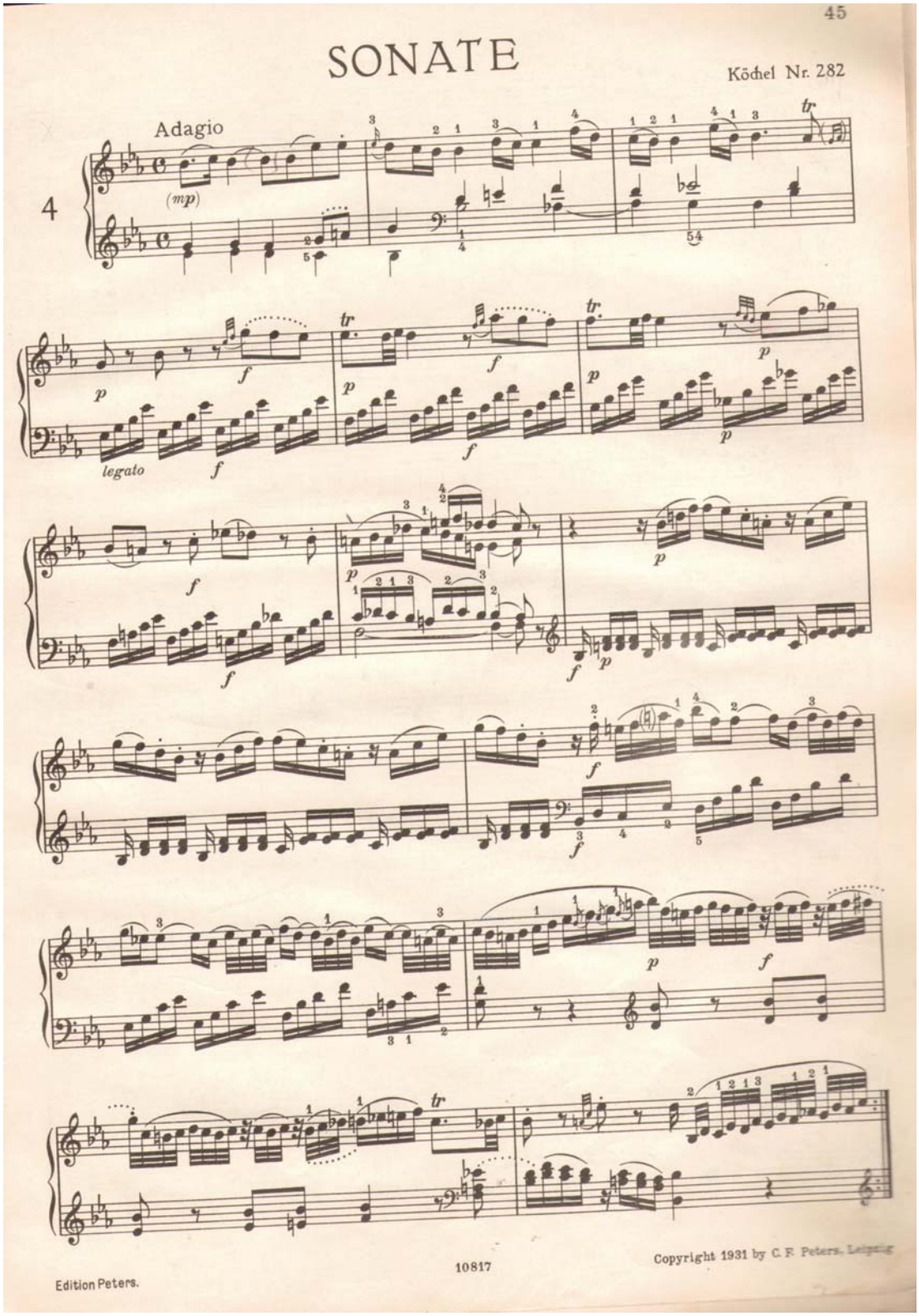
Aşağıda kuyruk mizanpaj örnekleri yanlış ve doğru şeklinde verilmiştir:

Şekil 5. 135.: Kuyruk mizanpajı 3

Kaynak: STANDART MUSIC NOTATION, 1966-1993, s.32

Şekil 5. 136.: Piyano yazımında kuyruk mizanpajı

Kaynak: MOZART, C. F. Peters, s.45

Şekil 5. 137.: Kuyruk mizanpajı iki dizekli

Kaynak: DESTAN, 2007, s.49- 50

5. 2. İKİ ZAMANLI NOTA DEĞERLERİNİN DÜZENLİ VE DÜZENSİZ BÖLÜNÜMLERİ

Üçleme

İki eşit parçaya bölünmüş nota değerinin üç eşit parçaya bölünerek seslendirilmesine üçleme (triyole) denir. İkili bölümün iki notası yerine aynı değerde üç nota konularak gösterilir ve eğik olarak *"3"* rakamı yazılır.

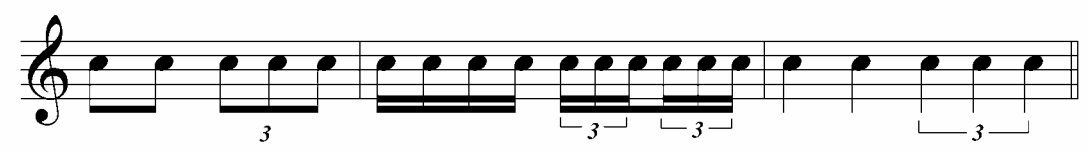
Üçlemelerde yazılan *3* rakamı genel olarak değer çizgilerinin olduğu kısma yazılsada bazen notaların durumlarına göre değişkenlik gösterebilir. *3* rakamı üçlemenin başlayıp bittiği yeri gösteren braket veya bağ çizgisi ile gösterilir. Bazı yazımlarda, değer çizgilerinin olduğu yerde sadece *3* rakamı da kullanılmaktadır.

Şekil 5. 138.: Üçleme kalıbı

İkili bir zamandaki iki notanın yerine üç nota yazılmaktadır. Müzik eserinde üçlemeler hangi değerlerde yazılı olursa olsunlar, notaların arasındaki uzaklık, üçlemeli olmadıkları zamandaki kadar olmalıdır. Örneğin, iki sekizlik arasında ne kadar uzaklık varsa, sekizlik üçlemelerin notaları arasındaki uzaklık da o kadar olmalıdır. Farklı değerde yapılan üçlemelerde de aynı kurala uyulacaktır.

Şekil 5. 139.: Üçleme örnek notalar

Üçlemeyi oluşturan üçe bölünmüş notalar genel yapısı dışında başka değerde notalarla ve eslerle değişik şekillerde gösterilebilir.

Şekil 5. 140.: Farklı değerlerde üçlemeler

Şekil 5. 141.: Üçlemeye örnek nota

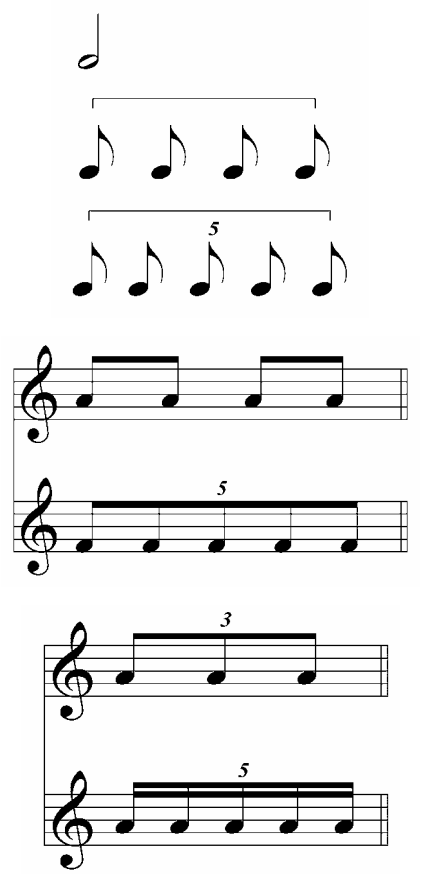

Kaynak: AKSES, s. 1

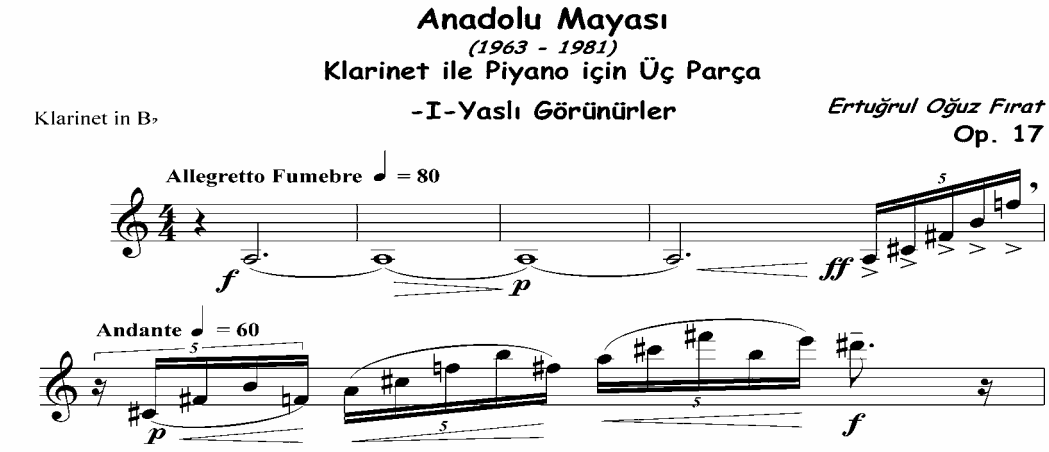
Beşleme

İki zamanlı nota değerinin dört eşit parça yerine beş eşit parçaya bölünerek seslendirilmesine beşleme denir. Eğik olarak *"5"* rakamı ile gösterilir. Dörtlü değerin, beşleme ile alt alta gelişi aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 5. 142.: Beşleme kalıbı

Şekil 5. 143.: Beşlemeye örnek nota

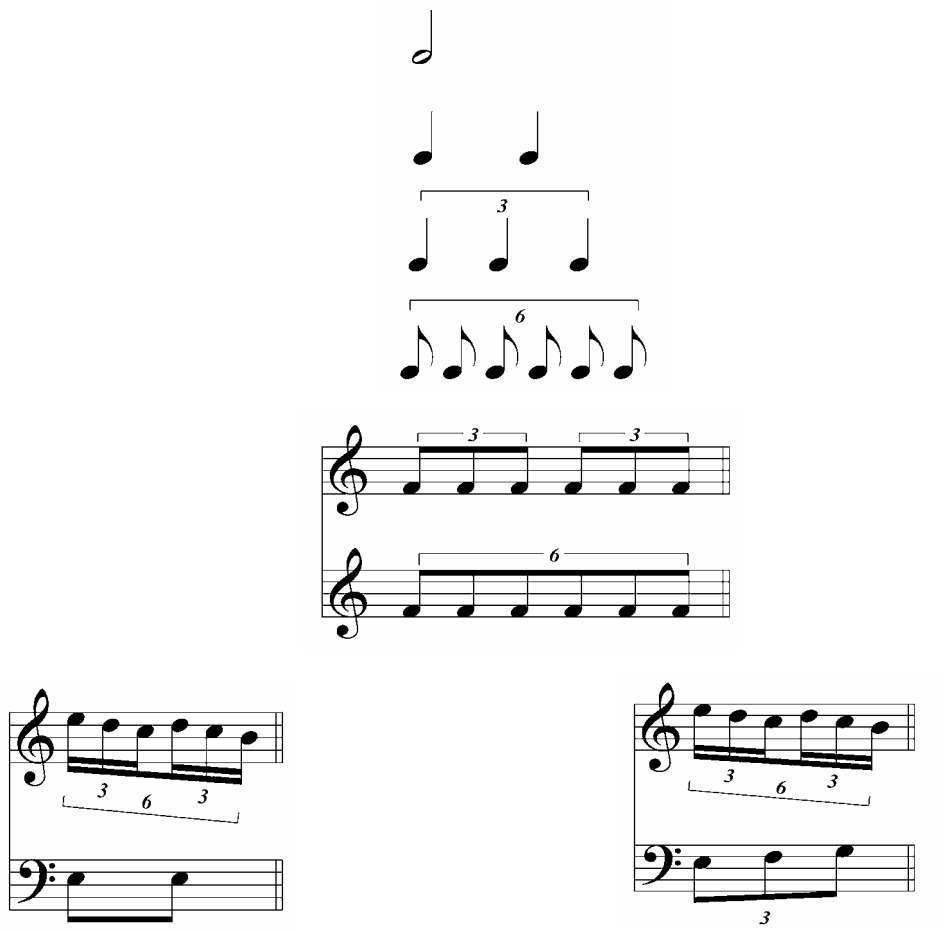

Kaynak: FIRAT, s. 36

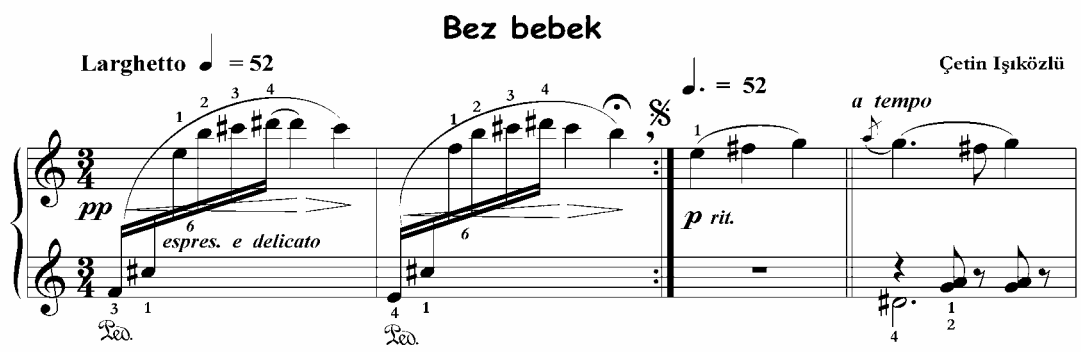
Altılama

İki zamanlı nota değerinin dört eşit parça yerine altı eşit parçaya eşit bölünerek seslendirilmesine altılama denir. İki üçlemenin yan yana gelmesiyle oluşan kümeye de altılama denir. Eğik olarak *"6"* rakamı ile gösterilir. Altılamalar bir bakıma çift üçlemelerdir. İkili değer, üçleme ve altılamanın alt alta gelişleri aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 5. 144.: Altılama kalıbı

Şekil 5. 145.: Altılamaya örnek nota

Kaynak: IŞIKÖZLÜ, 2008, s. 27

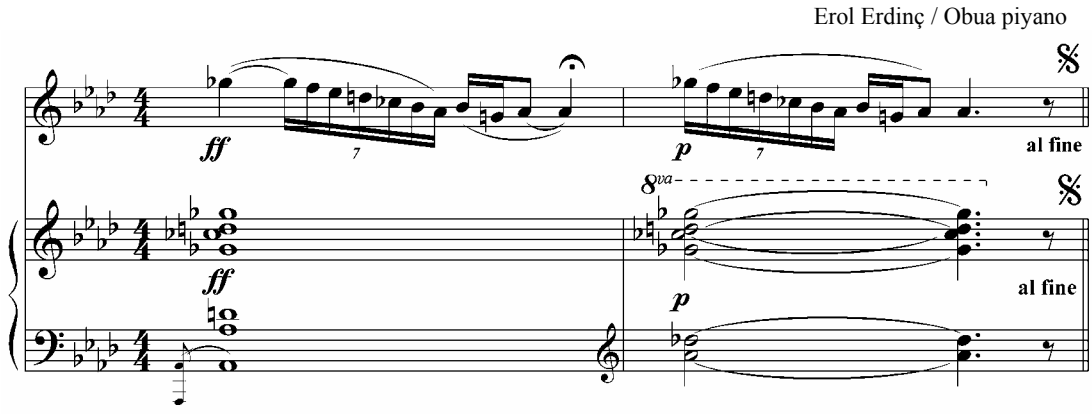
Yedileme

İki zamanlı nota değerinin dört eşit parça yerine yedi eşit parçaya bölünerek seslendirilmesine yedileme denir. Eğik olarak *"7"* rakamı ile gösterilir. Dörtlü değerin, yedileme ile alt alta gelişi aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 5. 146.: Yedileme kalıbı

Şekil 5. 147.: Yedilemeye örnek nota

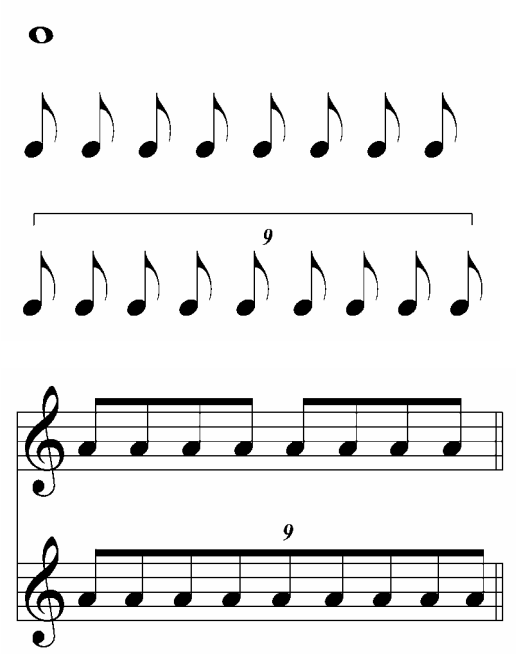

Kaynak: ERDİNÇ, s. 4

Dokuzlama

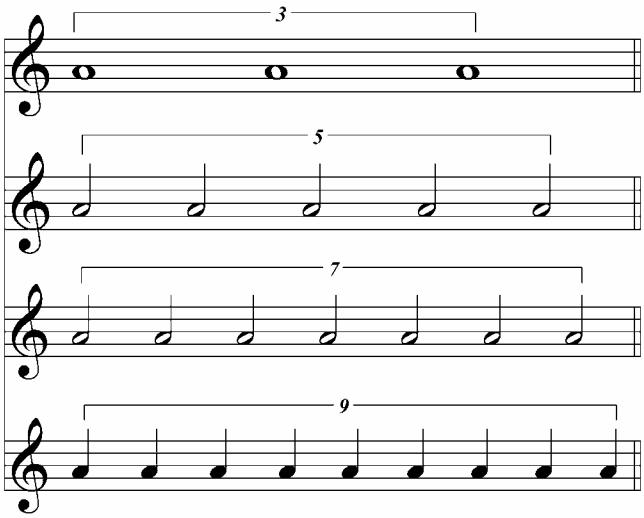
İki zamanlı nota değerinin sekiz eşit parça yerine dokuz eşit parçaya bölünerek seslendirilmesine dokuzlama denir. Sekizli değerin, dokuzlama ile alt alta gelişi aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Şekil 5. 148.: Dokuzlama kalıbı

Üçleme, beşleme, yedileme ve dokuzlama alt alta gelişleri aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

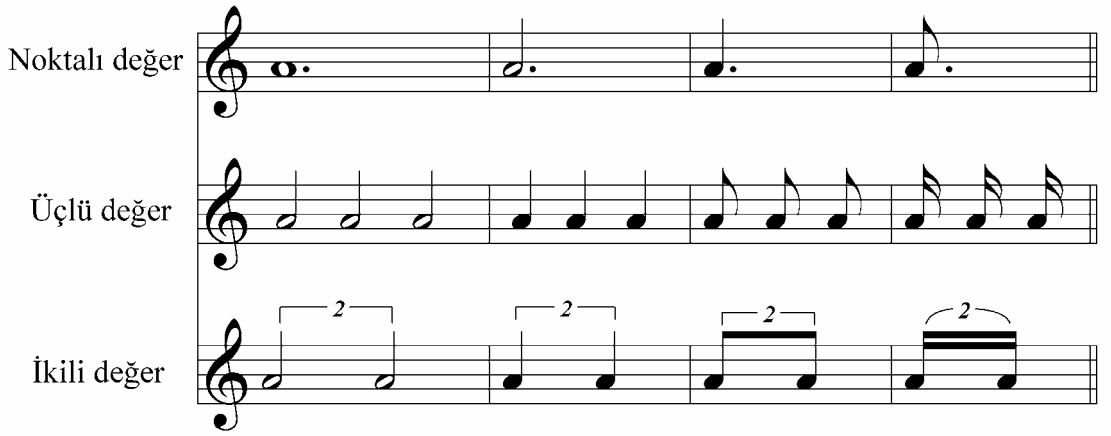
Şekil 5. 149.: Alt alta gelişler

5. 3. ÜÇ ZAMANLI NOTA DEĞERLERİNİN DÜZENLİ VE DÜZENSİZ BÖLÜNÜMLERİ

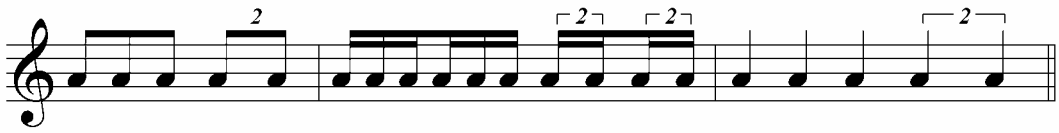
İkileme: Üç eşit parçaya bölünmüş (noktalı) nota değerinin, iki eşit parçaya bölünerek seslendirilmesine ikileme (Duole) denir. Üçlü bölümün noktalı notası yerine iki nota konularak gösterilir ve eğik olarak *"2"* rakamı yazılır. İkilemelerde yazılan *2* rakamı genel olarak değer çizgilerinin olduğu kısma yazılır, bazen notaların durumlarına göre değişkenlik gösterebilir. *2* rakamı ikilemenin başlayıp bittiği yeri gösteren braket veya bağ çizgisi ile gösterilir. Bazı yazımlarda değer çizgilerinin olduğu yerde sadece *2* rakamı da kullanılmaktadır.

Şekil 5. 150.: İkileme kalıbı

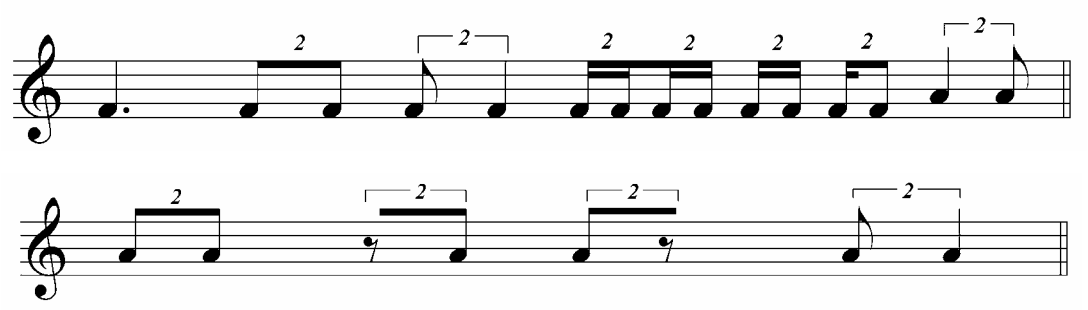
Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi ikilemelerde, üçlü bir zamandaki üç notanın yerine iki nota yazılmaktadır. Müzik eserinde ikilemeler hangi değerlerde yazılı olursa olsunlar, notaların arasındaki uzaklık, ikilemeli olmadıkları zamandaki kadar olmalıdır. Örneğin, üç sekizlik arasında ne kadar uzaklık varsa, sekizlik ikilemelerin notaları arasındaki uzaklık da o kadar olmalıdır. Diğer değerde yapılan ikilemelerde de aynı kurala uyulacaktır.

Şekil 5. 151.: İkileme örnekleri

İkilemeyi oluşturan ikiye bölünmüş notalar genel yapısı dışında başka değerde notalarla ve eslerle değişik şekillerde gösterilebilir.

Şekil 5. 152.: Farklı değerlerde ikilemeler

Şekil 5. 153.: İkilemeye örnek nota

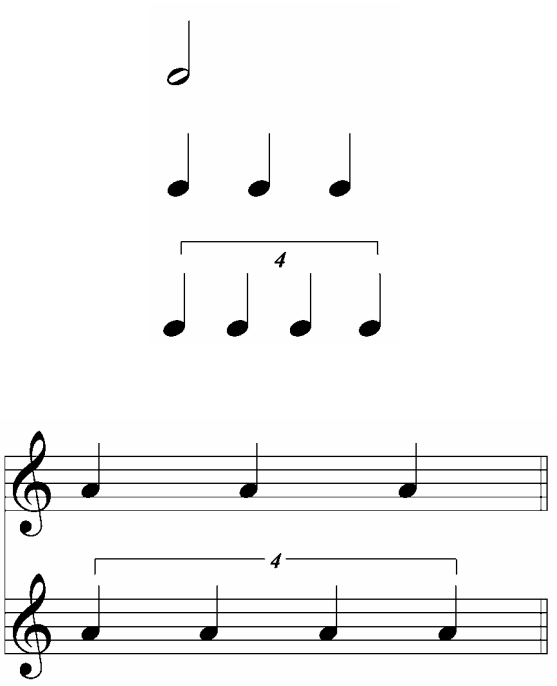

Kaynak: DEMİRİŞ, s. 42

Dörtleme

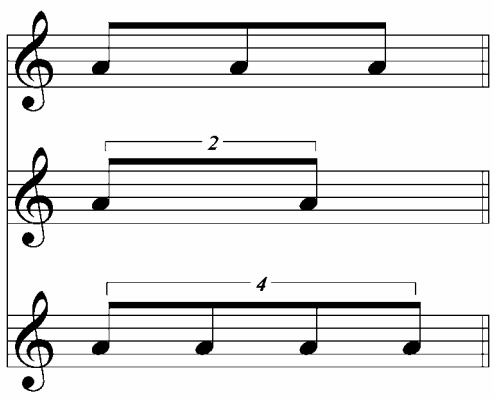
Üç zamanlı nota değerinin üç eşit parça yerine dört eşit parçaya bölünerek seslendirilmesine dörtleme denir. Eğik olarak *"4"* rakamı ile gösterilir. Üçlü değerin, dörtleme ile alt alta gelişi aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Şekil 5. 154.: Dörtleme kalıbı

Üçlü değerin, ikileme ve dörtleme ile alt alta gelişi aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Şekil 5. 155.: Alt alta gelişler

Beşleme ve Üstü Değerler

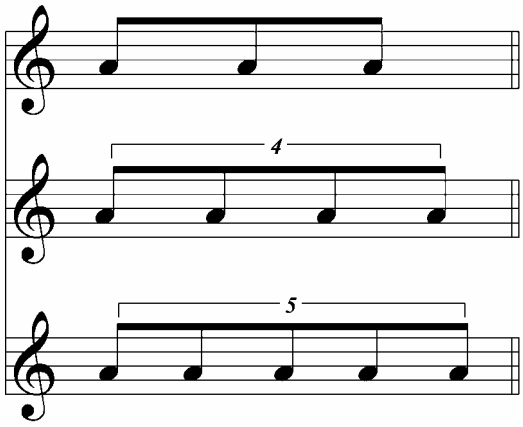
Üç zamanlı nota değerinin üç eşit parça yerine beş eşit parçaya bölünerek seslendirilmesine beşleme denir. Eğik olarak *"5"* rakamı ile gösterilir. Üçlü değerin, beşleme ile alt alta gelişi aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Şekil 5. 156.: Beşleme kalıbı

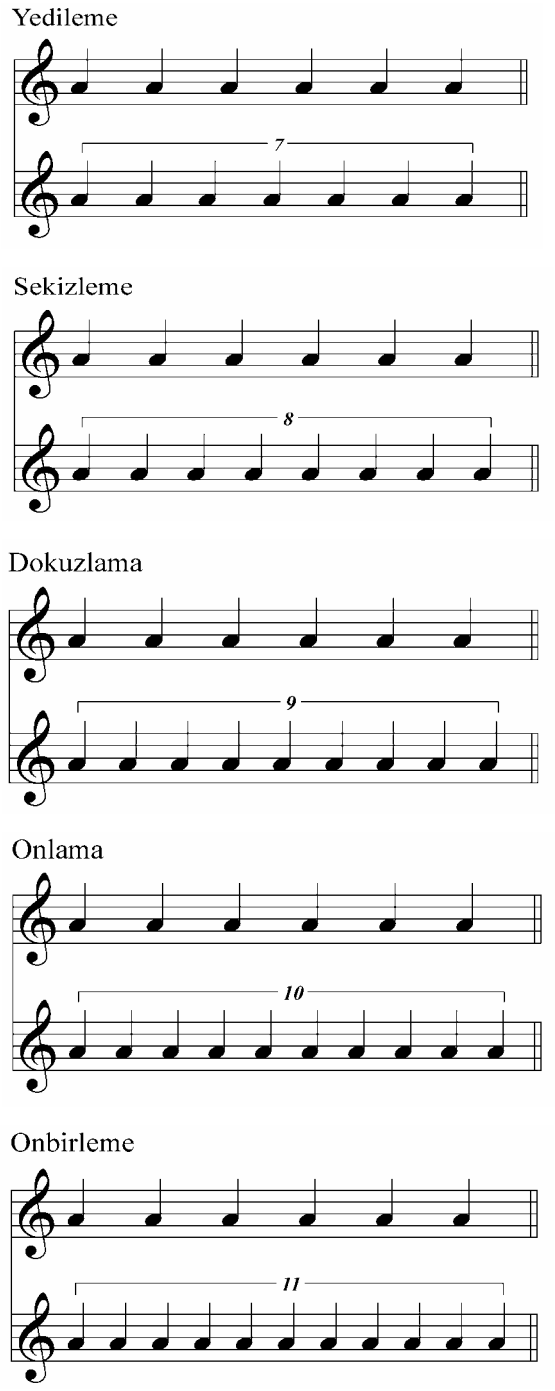
Üçlü değerin, dörtleme ve beşleme ile alt alta gelişi aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Şekil 5. 157.: Alt alta gelişler

Üç zamanlı nota değerleri aynı yolla altı eşit parça yerine yedi, sekiz, dokuz, on, on bir ve daha büyük değerlerde de bölünebilirler, alt alta geliş örnekleri aşağıda verilmiştir:

Şekil 5. 158.: Beşelemeden büyük değerlerin alt alta gelişleri

Tek dizekli müzik eserlerinin dışındaki tüm eserlerin doğru seslendirilebilmesi için nota yazımlarında alt alta gelişlerin önemine çok dikkat edilmesi gerekmektedir.

Şekil 5. 159.: Alt alta gelişlere örnek nota

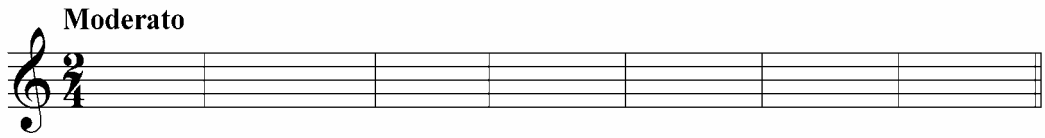
Kaynak: Taviloğlu, 1996, s. 1

5. 4. HIZ (TEMPO) TERİMLERİ

Hız, bir müzik eserinin yapısına uygun bir çabuklukta veya bir ağırlıkta seslendirme derecesini kapsayan bir sözcüktür. Hız terimleri de müzik yazımında kullanılan diğer terimler gibi kendine özgü bir şekilde ifade edilir. Tüm hız terimleri müzik eserinin baş tarafında dizeğin üzerine ölçü rakamının tam hizasından başlayacak şekilde yazılır. Yazılan hız terimi herhangi bir hız değişikliği olana kadar aynı şekilde devam eder. Müzik eserinin bir kısmında hız değişikliği varsa orada yine dizeğin üzerine yeni hız terimi yazılır. Müzik eserinin içerisinde hız değişikliği olduğu zaman iki ince ölçü (ölçü ayırma) çizgisi kullanılır.

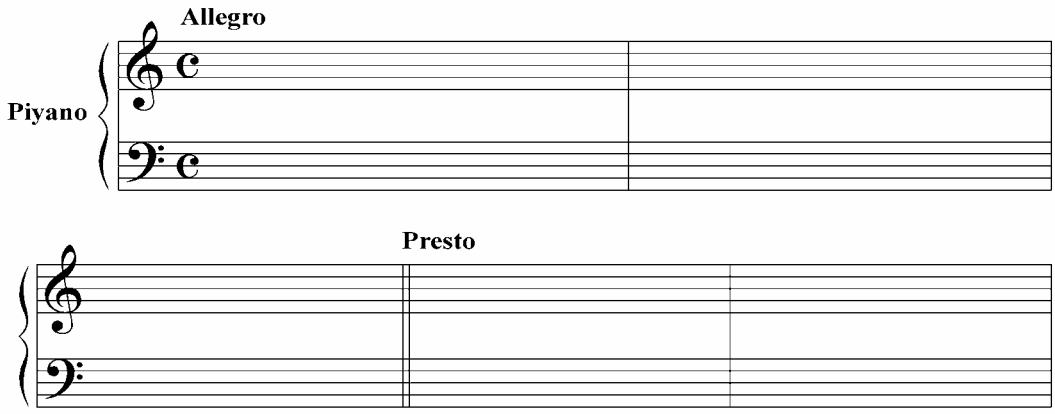
Hız terimleri genelde İtalyan'ca terimlerdir ve ister dizeğin başında olsun isterse müzik eserinin içinde kullanılsın büyük harfle başlar dik ve kalın yazı ile yazılır.

Şekil 5. 160.: Hız terimi 1

Hız terimleri, piyano yazımlarında sadece üst dizeğe, trio, kuartet vb gibi grup müziklerinde üst dizeğe, sololu grup müziklerinde solo ve grubun üst dizeğine yazılır. Senfonik orkestra yazımlarında tahta, bakır, vurma ve yaylı çalgılar olmak üzere tüm çalgı gruplarının ilk dizeğinin üzerine yazılır.

Şekil 5. 161.: Hız terimi 2

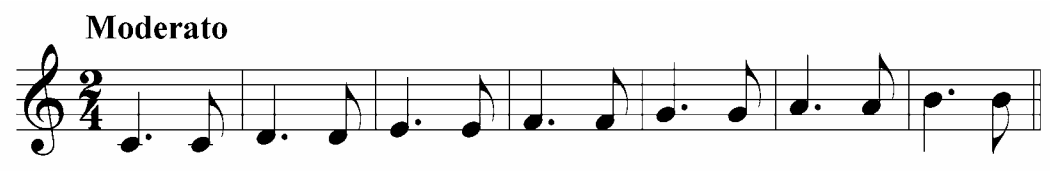
Hız terimleri; değişmeyen bir hızı gösteren terimler ve değişen bir hızı gösteren terimler olarak iki ana başlık altında toplanabilir.

5. 4. 1. Değişmeyen Bir Hızı Gösteren Terimler

Çok çeşitli olarak kullanılan hız terimlerinin en çok kullanılanları aşağıda ağırdan çabuğa doğru açıklamalarıyla verilmiştir:

Hız terimi	***Anlamı***
Grave	Çok ağır
Largo	Geniş, çok ağır
Larghetto	Oldukça geniş
Lento	Ağır, uzatarak
Adagio	Ağır
Andantino	Ağırca, yavaşçacık
Andante	Ağırca, sakin, yürüme hızında
Moderato	Orta hızda
Sostenuto	Tutarak, sabırlıca
Comodo	Rahat
Allegretto	Hızlıca neşeli
Allegro	Çabuk
Vivo	Canlı
Vivace	Canlı
Presto	Çok çabuk
Prestissimo	Son derece çabuk

Şekil 5. 162.: Hız terimi örnek nota

5. 4. 2. Değişen Bir Hızı Gösteren Terimler

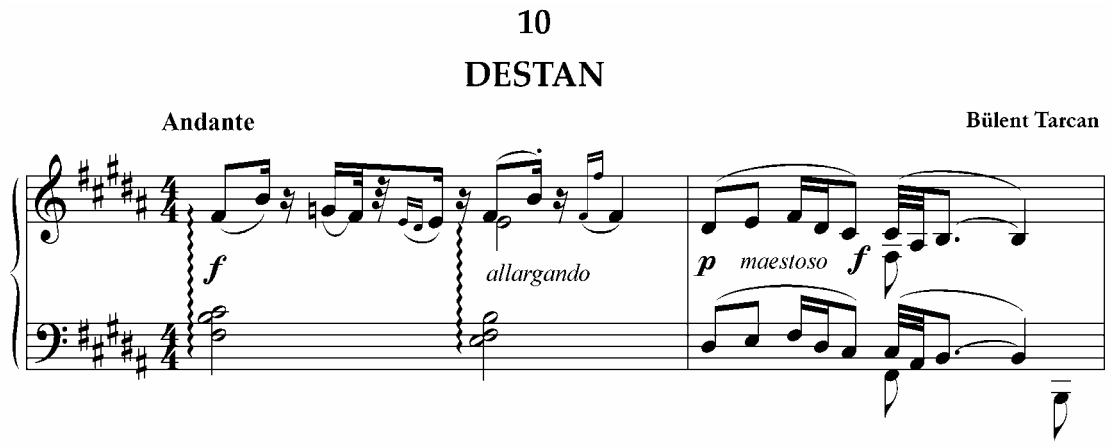
Değişen bir hızı gösteren terimler değişmeyen hız terimlerinden farklı olarak eğik olarak yazılırlar ve küçük harfle başlarlar. Çok çeşitli olarak kullanılan bu hız terimlerinin en çok kullanılanları açıklamalarıyla verilmiştir. Değişen bir hızı gösteren bu terimler dizeğin üstüne ve altına yazılabilirler.

Şekil 5. 163.: Değişen hız terimlerin gösterimi

Hız terimi	***Anlamı***
accelerando	giderek çabuklaşarak
animando	giderek canlanma
stretto	daha hızlı bir şekilde, sıkışık
stringendo	hızlanaraktan
piu mosso	daha çabuk
ritenuto	tutarak
ritardando	gecikerek
rallentando	ağırlaşarak
allentando	ağırlaşarak
allargando	genişleterek
meno mosso	daha ağır
ad libitum	istenildiği gibi, serbest
a piacere	isteğe göre
tempo rubato	serbest tempo
senza tempo	özgürlükle

Şekil 5. 164.: Hız terimleri örnek şarkı 1

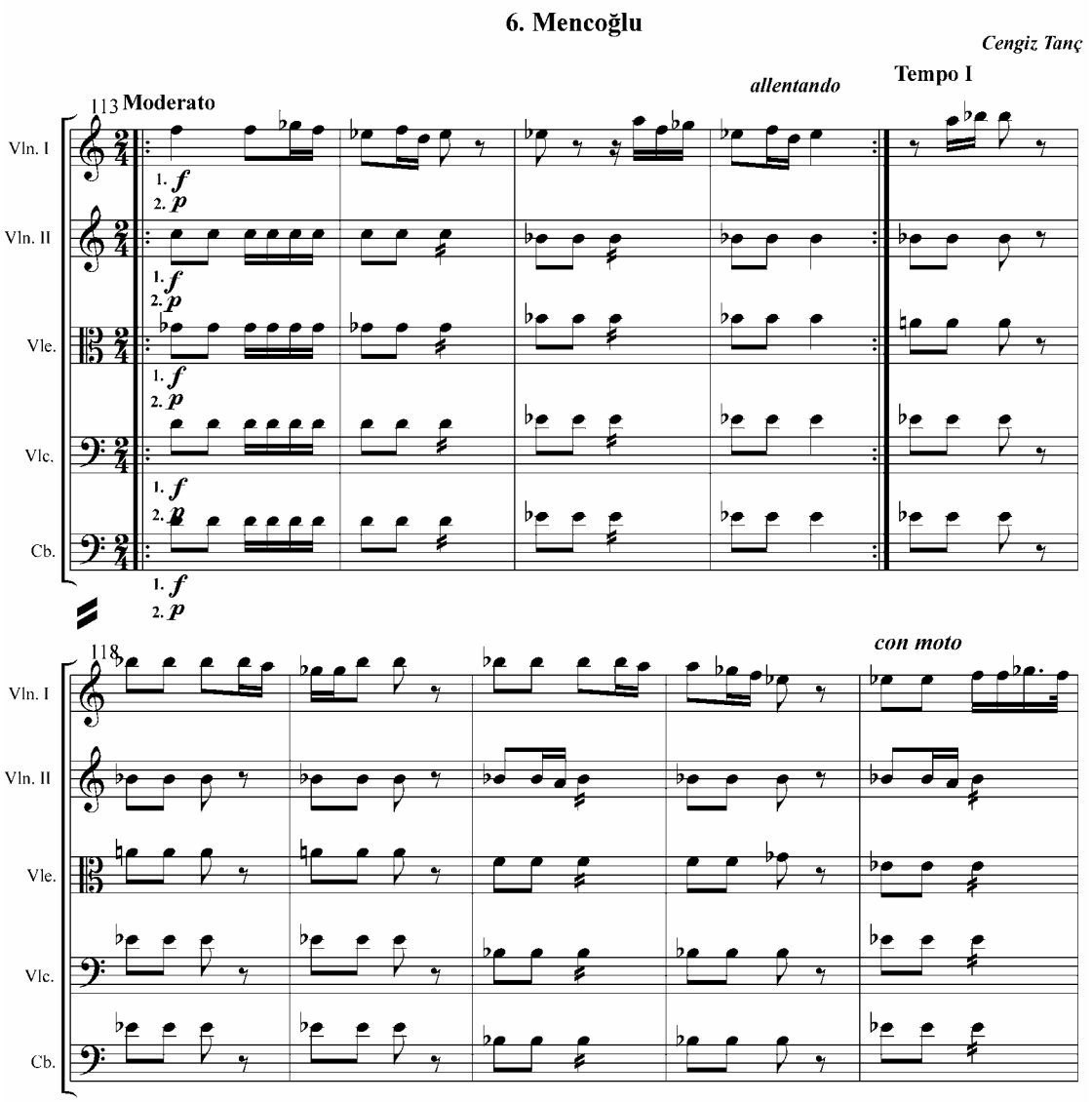

Kaynak: Tarcan, 1973, s. 28

Müzikte kullanılan ve yardımcı terim olarak hız terimlerindeki değişikliği ve hız dönüşlerini belirten diğer hız belirten terimlerde aşağıda yazım şekillerine göre verilmiştir:

Terim	**Anlamı**
Tempo I	baştaki, birinci tempo
a tempo	değişimden önceki tempoya dönüş
tempo giusto	doğru tempo
come prima	önceki gibi
l'istesso tempo	aynı tempo
molto	çok
assai	oldukça, epey
possibile	mümkün
con moto	hareketli

Şekil 5. 165.: Hız terimleri örnek şarkı 2

Kaynak: Tanç, s. 34

5. 5. GÜRLÜK (NÜANS) TERİMLERİ VE İŞARETLERİ

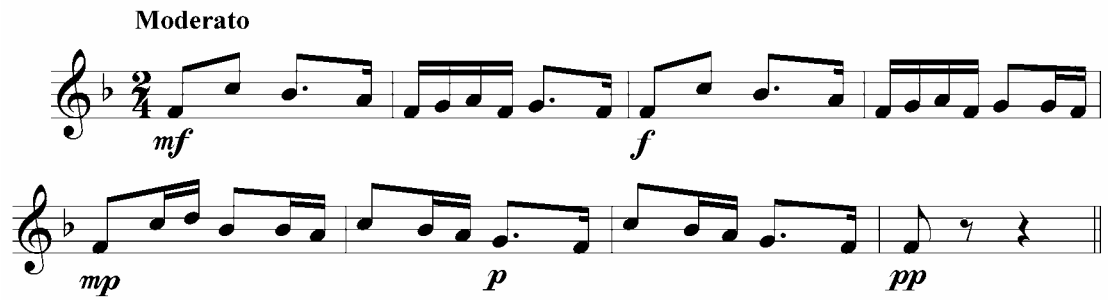
Sesin kulağımızda meydana getirdiği hafiflik veya kuvvetlilik etkisine gürlük denir. Gürlükler bir takım harfler, kısaltmalar ve işaretler yoluyla belirtilir. Müzik eserleri içinde anlatılmak istenilen duyguların ifade edilmesinde kullanılan çok sayıda gürlük terimleri ve işaretleri vardır. Gürlük terimleri müzikte kullanılan diğer terimler gibi genelde İtalyanca terimlerdir.

Gürlük, sesin hafif veya kuvvetli işitilmesi ile ilgili olup, sesin inceleşmesi veya kalınlaşmasına etki etmez. Gürlük terimleri ve işaretleri, parti yazımlarında dizeğin alt tarafına yazılır. Piyano ve arp notaları gibi çift dizeğe yazılan notalarda ise bu terim ve işaretler iki dizek arasında bulunur. Koro yazımlarında dizeğin altına sözler yazıldığı için gürlük terim ve işaretleri dizeğin üzerine yazılır.

Aşağıda temel gürlük terim ve işaretleri en hafiften en kuvvetliye kadar açıklamalarıyla verilmiştir:

Gürlük terimi	**Anlamı**	**İşareti**
Molto pianissimo	Son derece hafif	*ppp*
Pianissimo	Çok hafif	*pp*
Piano	Hafif	*p*
Mezzopiano	Orta hafiflikte	*mp*
Mezzoforte	Orta gürlükte	*mf*
Forte	Gür	*f*
Fortissimo	Çok gür	*ff*
Molto fortissimo	En gür	*fff*

Şekil 5. 166.: Gürlük örnek nota

Kaynak: Erdoğan, 2011, s. 54

Gürlük terimlerinin etki alanları yazıldıkları notadan başlayarak devam eder ve yeni bir gürlük terim, şekil ve işareti gelinceye kadar tüm sesler üzerinde etkisini sürdürür.

Müzik eserlerinde yaygın olarak kullanılmamakla beraber dört piano ve dört forte de teorik olarak bilinmelidir.

estinto ..... olabildiğince hafif ..... ***pppp***

con tutta forza ..... olabildiğince gür ..... ***ffff***

5. 5. 1. Sesleri Kademeli Azaltan ve Çoğaltan Gürlük Terimleri

Müzik eserlerinde ses gürlüğü yavaş yavaş artırılmak istenildiğinde, bunu anlatmak için kullanılan terim *crescendo* dur. Küçük harfle başlar ve eğik olarak yazılır. Bu kelime yazılacağı yere bütünüyle yazılacağı gibi kısaltılarak *cresc.* diye de yazılabilir.

"*crescendo"* kelimesi yerine aynı nüansı anlatan işarette kullanılır. Bu işarete *crescendo* işareti veya sadece *crescendo* da denir.

Crescendo ya gürlük derecelerinin herhangi birinden başlamak mümkündür. İşaretin veya yazının konulduğu yerde hangi gürlük derecesi bulunuyorsa oradan itibaren gürlüğün artırılması gerekir.

Şekil 5. 167.: Gürlük crescendo

Crescendo' da dikkat edilmesi gereken nokta gürlük derecesinin birden değil, yavaş yavaş artmasının önemidir. *Crescendo* işaretinin açık olan çizgilerin birbirine mesafesi ne çok fazla ne de çok az olmalı yaklaşık dizeğin iki çizgisinin arası kadar açık olmasına dikkat edilmelidir. Bu çift çizginin kapalı ucunun bulunduğu yer çok önemlidir, çünkü gürlüğün nerden artmaya başlayacağını bu uç gösterir.

Crescendo dizek sonuna geldiğinde alttaki dizeğe geçmesi gerekebilir. Müzik hareketinin kesintisiz olması gerektiğinden, *crescendo* alt dizeğe geçerken üstte *crescendo'nun* uçları dizeğin sonuna kadar devam eder alt dizekte başlangıç uçları ise birleşik değildir.

Şekil 5. 168.: Gürlük crescendo örnek nota

Kaynak: Erdoğan, 2011, s. 55

Müzik eserinin ses gürlüğü kademeli azaltılmak istenildiğinde, bunu anlatmak için kullanılan terim *decrescendo* dur. Bu kelime yazılacağı yere bütünüyle yazılacağı gibi kısaltılarak *decresc.* diye de yazılabilir. *decrescendo* kelimesi yerine aynı nüansı anlatan işarette kullanılır. Bu işarete *decrescendo* işareti veya sadece *decrescendo* da denir. Küçük harfle başlar ve eğik olarak yazılır.

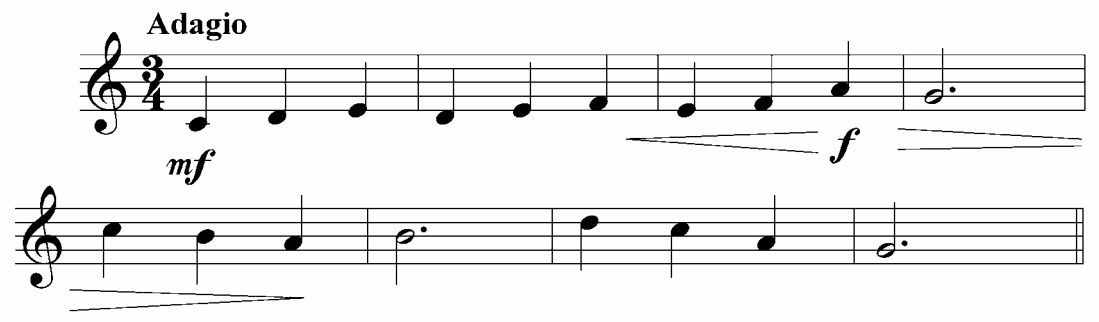
Şekil 5. 169.: Gürlük decrescendo

Crescendo işaretinin tam tersi olan bu çift çizginin açık tarafının, sesin tam hafifletilmeye başlanacağı yere gelmesi şarttır. Kapalı taraftaki ucun, yeni bir işarete veya terime kadar etkisi devam eder.

Decrescendo dizek sonuna geldiğinde alttaki dizeğe geçmesi gerekebilir. Müzik hareketinin kesintisiz olması gerektiğinden, *decrescendo* alt dizeğe geçerken üstte uçları kapanmadan alt dizeğe geçer, alt dizekte başlangıç uçlarıda çok açık değildir.

Şekil 5. 170.: Gürlük decrescendo örnek nota

Decrescendo kelimesi yerine birçok defa aynı anlama gelen *diminuendo* terimi de kullanılır. Kısaltılmış şekli ise *dim.* olarak gösterilir.

Aşağıda verilen terimlerde; zaman akışı içinde kademeli olarak sese hareket kazandıran gürlükterimleridir:

Terim	**Anlamı**
morendo	gittikçe kaybolarak, yok olana dek
smorzando	gittikçe kısarak, sönüp giderek
calando	gürlüğü ve temposu azalarak
estintino	gittikçe sönükleşerek

Şekil 5. 171.: Gürlük örnek şarkı

Kaynak: IŞIKÖZLÜ, 2008, s.27

5. 5. 2. Seslere Aniden Değişim Bildiren Gürlük Terimleri

Gürlük terim ve işaretlerinden herhangi birinden birdenbire başka bir gürlüğe geçmek için kullanılan terim ve işaretlerdir.

Gürlük terimi	Anlamı	İşareti
Sforzando	Birdenbire kuvvetlenerek	*sfz* , *sffz*
Forte piano	Kuvvetli bir sesten, hemen zayıf bir sese geçiş	*fp*
Piano forte	Hafif bir sesten, hemen kuvvetli bir sese geçiş	*pf*

5. 5. 3. Gürlüğün Aşamalı Değişiminde Yardımcı Terimler

Gürlük teriminin anlamını kuvvetendirmek için kullanılan yardımcı terimlerdir

Terim	Anlamı
poco a poco	azar azar
sempre piu	gitgide
non troppo	çok değil
sempre	hep, devamlı
poco	az

Örnek;

poco a poco crescendo ..... azar azar gürleşerek

sempre piu forte ..... gitgide daha gür

poco a poco decrescendo ..... gürlüğün azar azar kaybolması

5. 5. 4. Gürlük Derecelerindeki Değişiklikleri Gösteren Terimler

Gürlük derecesinin değişikiğini bildiren terimlerdir.

meno p ..... *daha az hafif*

meno f ..... *daha az gür*

piu p ..... *biraz daha hafif*

piu f ..... *biraz daha gür*

subito (sub.) p ..... *aniden (birdenbire) hafif*

subito (sub.) f ..... *aniden (birdenbire) gür*

5. 5. 5. İfade (Anlam) Bildiren Terimler

Sesin veya ses gruplarının icrasında nasıl seslendirilmesi gerektiğini bildiren terimlerdir.

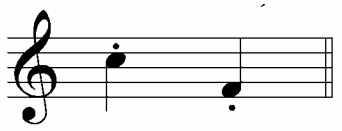
Terim	**Kısaltması**	**Anlamı**
Legato	Leg.	Bağlı çalma
Staccato	Stacc.	Kısa, kesik çalma
Portato	Port.	Yarı kesik çalma
Marcato	Marc.	Ayırt ederek çalma
Spiccato	Spicc.	Kopuk çalma
Satenuto	Saten.	Bağlı ve devamlı çalma
Leggiero	Legg.	Hafif ve zarif
Leggierisimo	Leggier.	Çok hafif
Pesanta	Pes.	Ağır ve sıkıntılı çalma

5. 5. 6. Vurgulama, İfade Bildiren Terimler

Nokta (Staccato)

Nota başı tarafına konulan nokta, üzerine konulduğu notayı arkasından gelen notadan ayırmak için kullanılır. Bu ayırmayı yapmak için staccato notasının süresi kısalır, notanın kısa ve kesik çalınacağını belirtir.

Şekil 5. 172.: Nokta

Çizgi (Detache)

Nota başı tarafına konulan çizgi, üzerine konulduğu notanın yumuşak ataklı çalınıp tam değeri kadar tutulmasını, uzun ve kesintisiz çalınacağını belirtir.

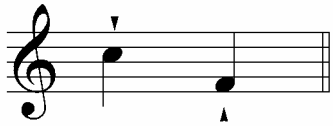
Şekil 5. 173.: Çizgi

Kopuk Çalış (Spiccato)

Nota başı tarafına konulan işaret üst kısmı geniş alt kısmı dar uzun bir noktadır, notanın sert ve kesik çalınacağını belirtir.

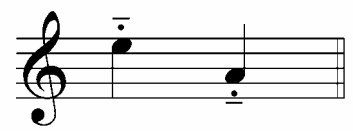
Şekil 5. 174.: Spiccato

Noktalı Çizgi

Nota başı tarafına konulan noktalı çizgi, Noktalı notaya göre daha az kesintili çalmayı belirtir.

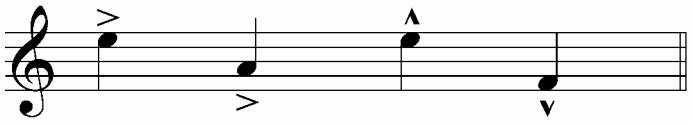
Şekil 5. 175.: Noktalı çizgi

Aksan, Vurgu (Marcato)

Nota başı tarafına konulan işaret (yatay veya dikey) olarak kullanılabilir, bulunduğu yerdeki notaların diğer notalara göre daha kuvvetli çalınacağını belirtir.

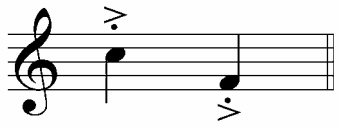
Şekil 5. 176.: Aksan

Noktalı Aksan

Nota başı tarafına konulan noktalı aksan, bulunduğu notaların vurgulu ve ayrık çalınmasını belirtir.

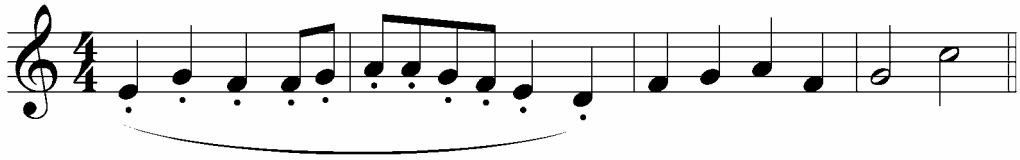
Şekil 5. 177.: Noktalı aksan

Yarı Belirgin (Portato)

Yayı kaldırmaksızın bağlı-kesik arası notaların belirtilerek çalınmasıdır. İlgili tüm notalara nokta konularak, bağ çizgisiyle bağlanır.

Şekil 5. 178.: Portato

Şekil 5. 179.: Örnek şarkı

Kaynak: CAN, 2010, s.43

3. 5. 7. İfade ve Karakter Bildiren Terimler

Müzik eserlerinde anlam, ifade ve karakter bildiren terimler; müziği seslendirirken yardımcı işaretler olarak bilinir ve bu terimler müziğin duygusunu aktarmakta en büyük yardımcılardır.

Anlam ifade ve karakter belirten terimler genelde eğik yazı ile yazılır. Aşağıdaki tabloda sık kullanılan anlam ve ifade belirten terimler verilmiştir.

Terim	**Anlamı**
Animato	Diri, heyecanlı
Cantabile	Şarkı söyler gibi
Dolce	Tatlı
Dolcissimo	Çok tatlı
Energico	Canlı
Maestoso	Görkemli
Giocoso	Sevinçli, şen
Mesto	Üzüntülü, acılı
Affetuoso	Müşfik, içten
Delicatamenta	İnce ve zarif
Espressivo	Duygulu, etkili
İmpetuoso	Şiddetli, kararlı
Con passione	Heyecanlı
Amoroso	Aşıkane, aşık gibi
Lieto	Neşeli
Decico	Kararlı
Doloroso	Elemli, kederli
Brillante	Parlak
Grazioso	Tatlı ve şakacı
Semplice	Saf ve sade
Teneramente	Okşayıcı
Regilioso	Ağır, dindar bir tavırla

5. 6. SÜSLEMELER

Müzik eserlerinde, herhangi bir sesi temel alarak o sesi farklı seslerle süsleyerek seslendirilmesine yarayan ve bu şekilde müziği notalamaya süsleme adı verilir. Süslemeler; süslenen sesten önce kullanılabilir, süslenen sesin tınısı içinde kullanılabilir ya da süslenen sesten sonra kullanılabilir.

Süslemeler farklı kullanım şekilleri ve müziğe katkı ve çeşitlilikleri bakımından gruplandırılmak istenildiğinde buna göre aşağıda gösterildiği gibi gruplara ayrılırlar:

- Vuruş öncesi süslemeler (çarpma ve basamak notalar)
- Vuruş sonrası süslemeler (çarpma ve basamak notalar)
- Tril
- Mordan
- Grupetto
- Arpej
- Glisando
- Puandorg (Durgu, Fermate)

Süsleme notalar standart notalardan biraz daha küçük yazılır. Nota kuyrukları, veya değer çizgileri genelde yukarı doğru çekilir. Çarpma notaların kuyruk çizgisinin üzerine küçük bir çizgi çizilir.

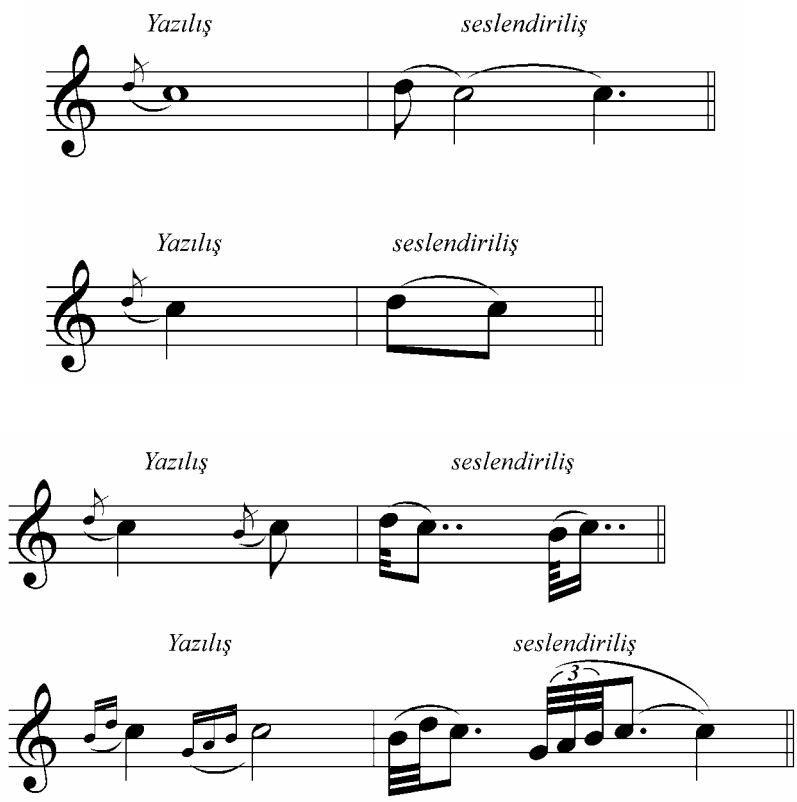
5. 6. 1. Vuruş Öncesi Süslemeler (Çarpma ve Basamak Notalar)

Çarpma notalar süslenen sesten önce seslendirilen kısa notalardır. Çarpma notalar basamak (apojiyatür) anlamına da gelir. Süslenen notadan bir tam veya yarım ses yukarısında veya aşağısında bulunursa basamak, esas notaya bir tam sesten fazla uzakta bulunursa çarpma olarak adlandırılır. Çarpmalar gösterildiği süre değeri kadar esas notanın süre değerinden alır.

Çarpma notalar, süre değeri olmayan notalardır. Çarpma notalar genelde tek süslemelerde bir sekizli notayla, ikili süslemelerde onaltılık notayla, üçlü süslemelerde otuzikilik notayla yazılır. Genelde çarpma notalar süslenen notaya bağ çizgisiyle bağlanır.

Çarpma notalar süslenen notaya okumayı zorlaştırmayacak ve karışıklık yaratmayacak şekilde mümkün olduğu kadar yakın yazılır.

Şekil 5. 180.: Vuruş öncesi çarpma notalar

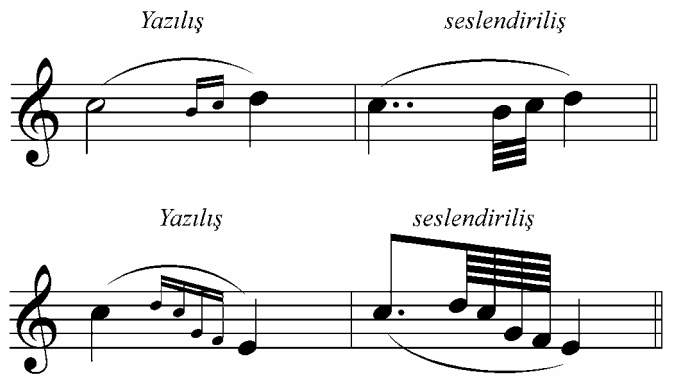

5. 6. 2. Vuruş Sonrası Süslemeler (Çarpma ve Basamak Notalar)

Vuruş sonrası çarpma notalar süslenen sesten sonra seslendirilen kısa notalardır.

Vuruş sonrası çarpma notalar vuruş öncesi çarpma notaların yazım kurallarının tamamını aynen taşır.

Şekil 5. 181.: Vuruş sonrası çarpma notalar

Şekil 5. 182.: Çarpma notalara örnek

Çetin Işıközlü/Dağlar Dağımdır Benim/Piyano

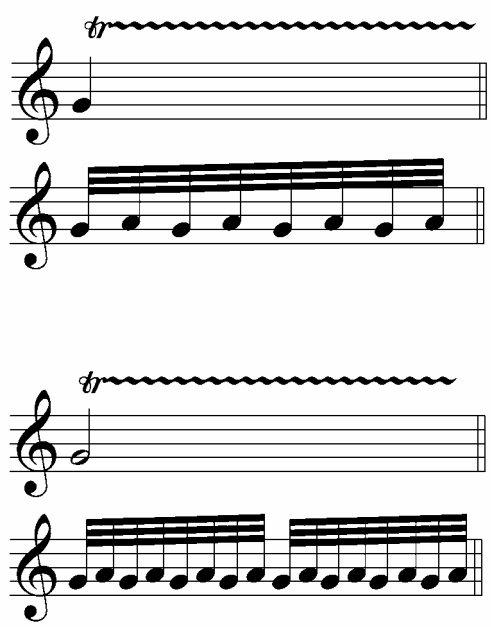
Kaynak: IŞIKÖZLÜ, Yukarı Fırat, 2011, s.37

5. 6. 3. Tril

Müzik eserlerinde herhangi bir sesi temel alarak o notanın kendisinden sonra gelen tam ses veya yarım ses uzakta bulunan komşu notasıyla sıralı çok hızlı tekrarıdır. Tril, bir tür titretimdir ve dizeğin üzerine yazılır.

Tril'in başladığı sesin üzerinden *"tr"* harfleri eğik olarak yazılır. Trilin süresinin ve uygulamasının uzaması durumunda *tr* ile başlayıp ve kırık çizgilerle devam edilerek gösterilir. Süslenen sesin üst komşu sesle çok defa hızlı değiştirilmesine basit tril denir. Bu trilin süresi süslenen sesin süresine eşittir.

Şekil 5. 183.: Basit tril örneği

Kaynak: CASTÉRÈDE, s.181

Basit trilin dışında, esas sesin alt ve üst sesleriyle ses değiştirici işaretler kullanılarak yapılan trilerde vardır. Bu triller kromatik seslerle yapılan triller olarakta bilinir ve bu trillerde işaretinin üzerine ♭ ve ♯ ses değiştirici işaretleri kullanılır.

Şekil 5. 184.: Kromatik tril örnekleri

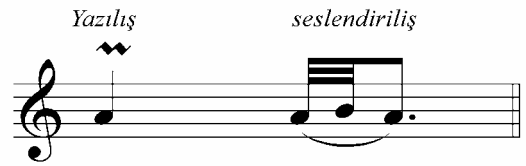
Kaynak: CASTÉRÈDE, s.182

5. 6. 4. Mordan

Müzik eserinde temel alınan bir notanın bitişik nota ile hızlı çalınarak esas notaya bağlanan süslemeye mordan denir. Mordanın yukarı mordan ve aşağı mordan olmak üzere iki çeşiti vardır. Mordan dizeğin üzerine paralel olarak ilgili notanın tam ortasına yazılır.

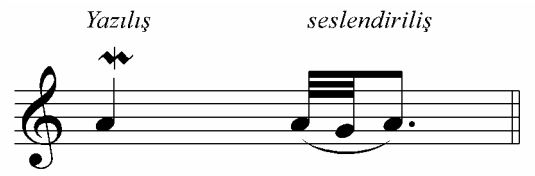
Mordanı oluşturan notalardan biri esas notadan yarım veya bir tam ses üstte ise bu çeşit olan mordana yukarı mordan denir.

Şekil 5. 185.: Yukarı mordan

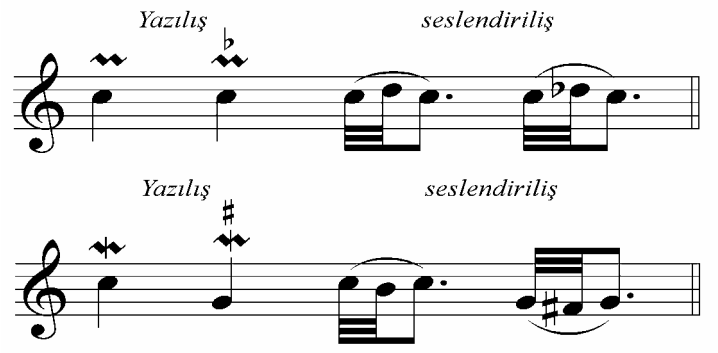
Mordanı oluşturan notalardan biri esas notadan yarım veya bir tam ses altta ise aşağı mordan denir. Şekil olarak yukarı mordanın ortasından dikey çizgi çekilir ise aşağı mordan işareti olur.

Şekil 5. 186.: Aşağı mordan

Kromatik seslerle yapılması istenilen mordanlarda mordan işaretinin üzerine diyez yada bemol işareti yazılarak yapılması istenilen mordan gösterilmiş olur.

Şekil 5. 187.: Kromatik mordan örnekleri

3. 6. 5. Grupetto

Temel alınan esas sesin bir üst ve ya bir alt komşu sesiyle başlayarak üç veya dört notadan oluşan ezgisel süslemeye grupetto denir. Grupettolarda genelde esas sesin süre değerinin yarısı kadar süre kullanılır. Grupettolar dizeğin üzerine yazılır.

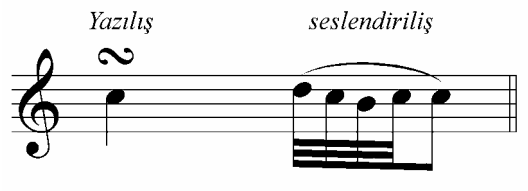
Grupettolar üst notayla başlarken "∾ " işaretiyle gösterilir.

Grupettolar alt notayla başlarken " ∽ " işaretiyle gösterilir.

Grupettolar notanın üzerine veya notadan sonra yazılış biçimlerine göre farklı şekilde seslendirilir.

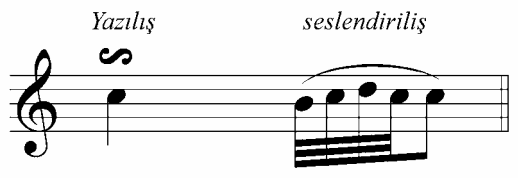
Üst notayla başlayan grupetto örneği:

Şekil 5. 188.: Üst grupetto

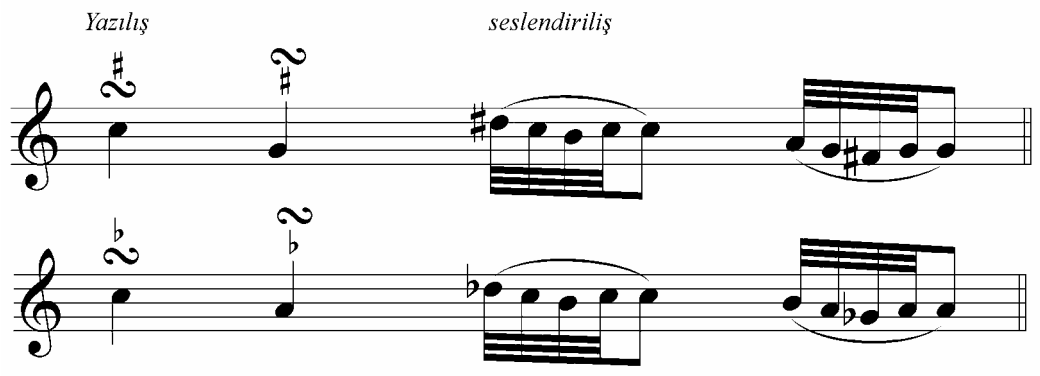
Alt notayla başlayan grupetto örneği:

Şekil 5. 189.: Alt grupetto

Ses değiştirci işaretlerle kullanıldığında grupetto örnekleri:

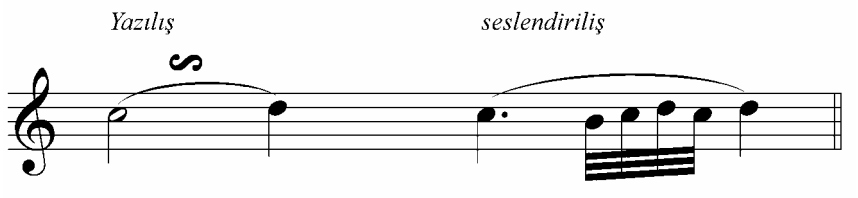
Şekil 5. 190.: Grupetto örneği 1

Kaynak: ZIEGENRUCKER, 1997, s.201

İki ses arasında kullanılan grupetto örneği:

Şekil 5. 191.: Grupetto örneği 2

Aşağıda grupettonun değişik yazım örnekleri verilmiştir:

Şekil 5. 192.: Grupetto örneği 3

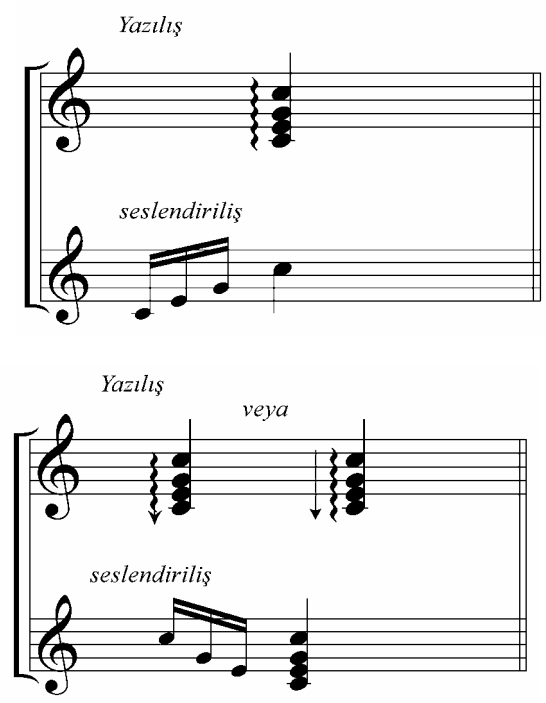
Kaynak: ZIEGENRUCKER, 1997, s.201-202

5. 6. 6. Arpej

Dikey akorları oluşturan notaların seslendirilişinde, aynı anda çalınmayarak bir biri ardına çok hızlı bir şekilde sıralı çalınmasına arpej denir.

Piyano, klavsen, gitar ve arp gibi çalgılarda kullanılan arpej süslemeleri genelde en kalın (pes) notadan başlayarak seslendirilir. Arpej ters olarak en ince (tiz) notadan da başlayabilir, bu durum arpej işaretinin yanına inici ok işaretiyle gösterilir.

Şekil 5. 193.: Arpej

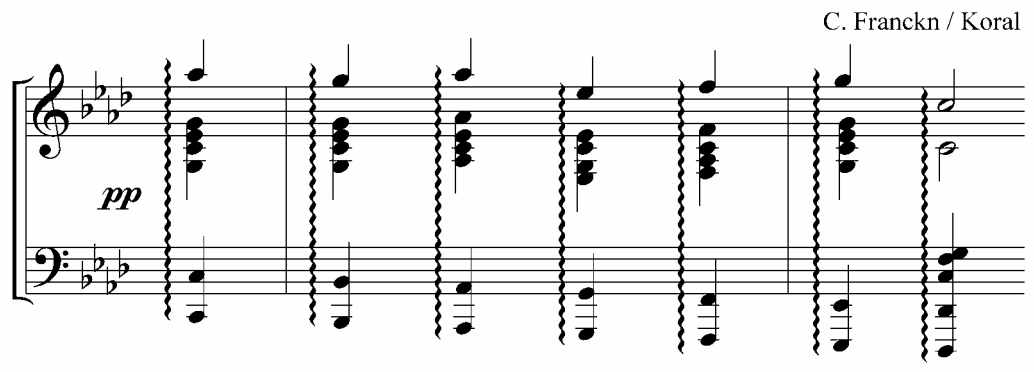
Şekil 5. 194.: Arpej örnekleri 1

Kaynak: CASTÉRÈDE, s.189

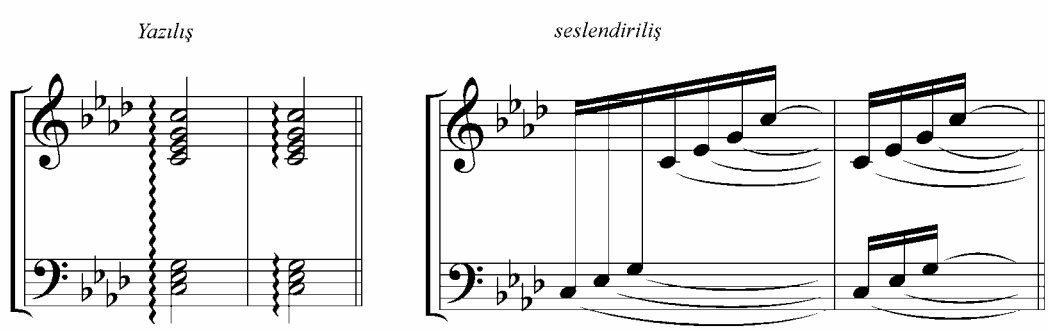
İki dizek üzerindeki akorlar bağlı arpejlenecekse aşağıdaki örnek gibi notalanması gerekir.

Şekil 5. 195.: Arpej örnekleri 2

Kaynak: CASTÉRÈDE, s.190

Şekil 5. 196.: Arpej örnekleri 3

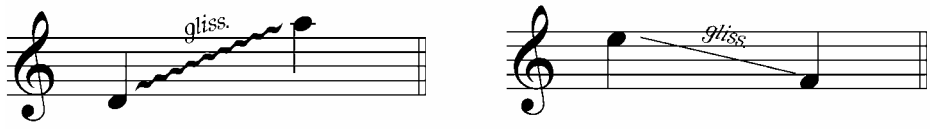
Kaynak: CASTÉRÈDE, s.190

5. 6. 7. Glissando

Müzik eserinde bir sesten farklı bir sese kaydırarak elde edilen ses hareketliliğine glissando denir. Kaydırmak anlamındadır. Başlangıç notasıyla bitiş notası arasına eğik düz veya kırık çizgi ve eğik yazı ile *"glissando"* yazılarak gösterilir. Başlangıç notasının değeri *glissando*'nun süresini gösterir.

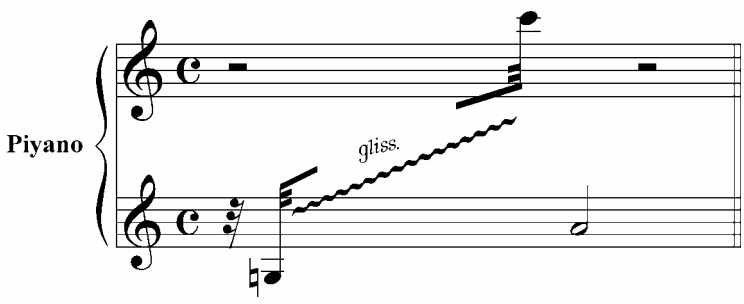
Glissando genelde *gliss.* olarak kısaltılmış şekliyle de kullanılır.

Şekil 5. 197.: Glisando

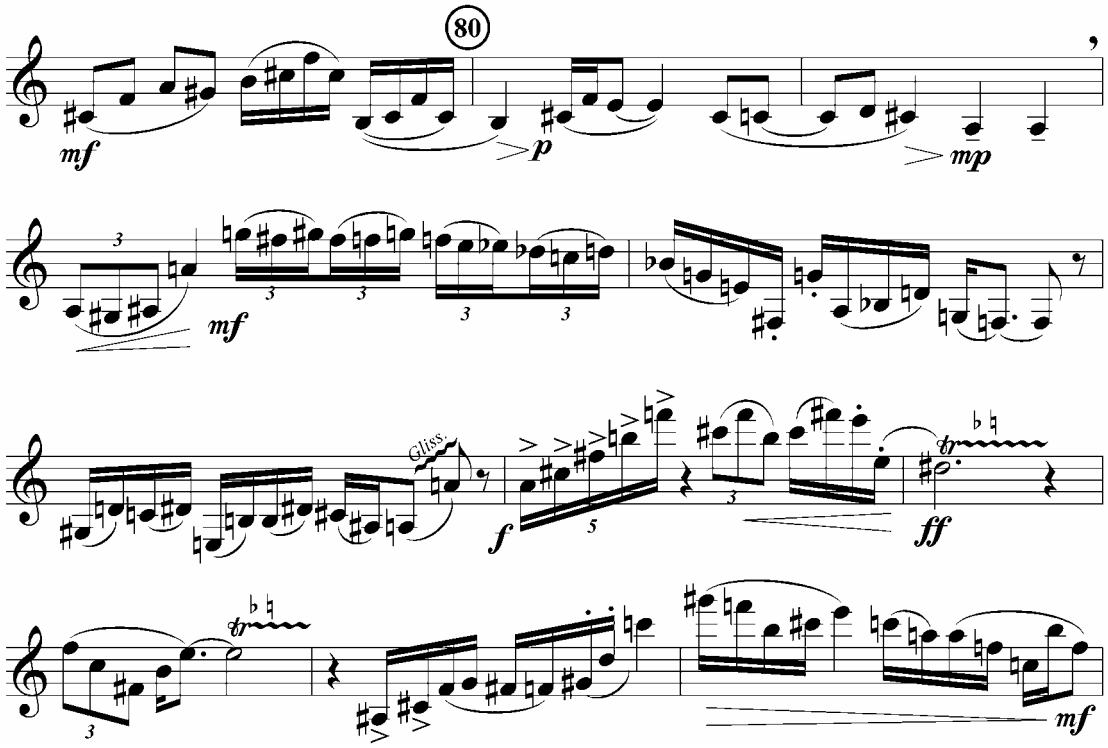
Aşağıdaki glisando örneğinde, otuz ikilik değer göstergesi hareketin süratle yapılacağını belirtmesi amacıyla yazılmaktadır.

Şekil 5. 198.: Glisando örneği

Şekil 5. 199.: Glisando örnek nota

Klarinet ve piyano için üç parça/Ertuğrul Oğuz Fırat

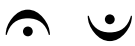

Kaynak: FIRAT, s. 4

3. 6. 8. Puandorg (Durgu, Fermate)

Puandorg işareti üzerine veya altına konulduğu notanın (ya da susun) süre değerinin uzatılmasını gerektirir. Durgulu notalar, genellikle normal uzunluklarının yarısı kadar veya iki katı uzatılır, ama müzik eserinin yapısından kaynaklı daha uzun ya da daha kısa da kullanılabilir. Puandorg işaretinde süre kesin olarak belirlenmemiştir. Puandorgların nota süresini uzatmasının yanında notaların sürelerini kısaltma özelliği olarakta kullanıldığı farklı uygulamaları vardır.

Puandorglar yazılırken genellikle öncelikle nota başı tarafına bu yerin uygun olmaması durumunda dizeğin üst tarafına konulmasına dikkat edilir.

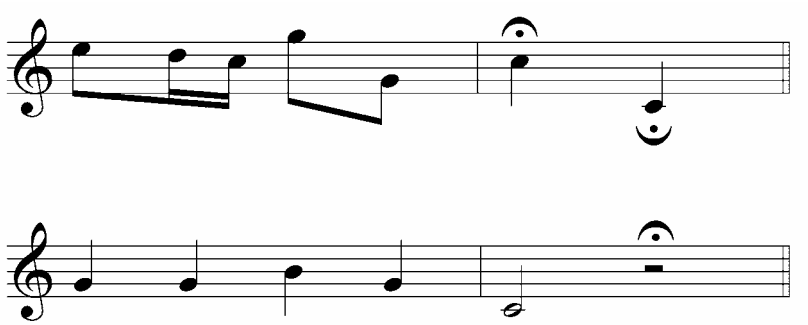
Puandorg işareti: Müzik eserlerinde genelde kullanılan işarettir.

Kısa puandorg işareti: Müzik eserlerinde az da olsa karşılaşılan notanın süresini uzatmayıp kısaltmaya yarayan puandorg işaretidir.

Uzun puandorg işareti: Notanın süresini normal puandorgtan daha fazla uzatmaya yarayan işarettir.

Kaynak: ZIEGENRUCKER, 1997, s.67

Şekil 5. 200.: Puandorg

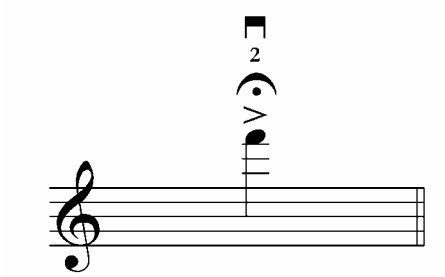
Şekil 5. 201.: Puandorg örnek nota

Kaynak: IŞIKÖZLÜ, Yukarı Fırat, 2011, s.21

Puandorg kullanıldığı notanın üzerinde tek başına değilde farklı ve birden çok yardımcı işaretlerle birlikte yazılıyorsa aşağıda doğru örnek kullanım şekline dikkat edilmelidir.

Şekil 5. 202.: Puandorg ve yardımcı işaretlerin birlikte gösterimi

Kaynak: ZIEGENRUCKER, 1997, s.84

Müzik eserlerinde notaların seslendirilmesinde kullanılan yardımcı işaretlerin kolay okunabilmesi için ilgili notanın üstüne veya altına yazılırken yakınlıklarına dikkat edilmelidir. Notaya yakınlık açısından ilk yazılması gerekenler noktalar, çizgiler, aksanlar, üçlemeler, bağ işaret ve şekilleridir. Daha sonra puandorglar, nüans terimleri konulmalıdır. Çalgı parmak numaraları ve çalgının özelliklerine göre yay ve nefes (iterek, çekerek, sürdün vb.) teknik işaretleri en üste yazılmalıdır.

Şekil 5. 203.: Örnek nota

Kaynak: IŞIKÖZLÜ, 2008, s.23

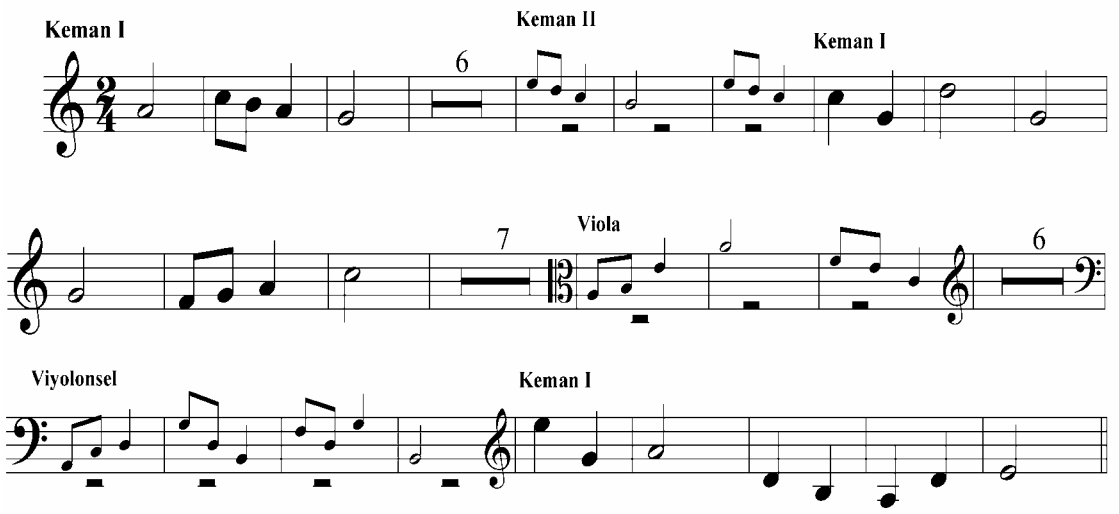
5. 7. PARTİTÜRDE YAZIM TEKNİKLERİ (ŞEKİLLERİ)

Replik

Bir müzik eserinde, uzun süren suslardan sonra diğer çalgıların durumunu gösterir hatırlatma notalarıdır. Replik notaları küçük notalar şeklinde ve replik verilen çalgının anahtarından yazılır.

Replikte dikkat edilmesi gerekenler; orkestra partitüründe herhangi bir çalgı uzun süreli susmalar yapıyor ve daha sonra tekrar çalması gerekiyor ise o çalgının giriş notalarından önce müzik eserinin ezgi cümlesi (tema) hangi çalgıda ise o notalar küçük notalar şeklinde yazılır ve icracının doğru yerde girmesini sağlar. Replik verilen yerlerde ilgili çalgının durumu suslarla gösterilir. Replik notaların kuyrukları ezginin iniş çıkışına göre değişkenlik gösterse de genelde yukarı çekilir.

Şekil 5. 204.: Replik örneği

Tacet

Bir müzik eserinde orkestra çalgılarından biri veya birkaçı müzik eserinin bölümlerinden bazılarında çalmayabilir ya da bir bölümün baş kısmında çalıp sonunda çalmayabilir. Bu durumda o çalgının partisinde çalmadığı kısımlar TACET olarak

gösterilir. Tacet eserin bölümlerinin tamamı ya da son kısımlar için kullanılır, eserin baş kısmında çalmayan çalgı son kısımlarda çalıyorsa eslerle gösterilir, tacet yazılmaz.

Şekil 5. 205.: Tacet örneği

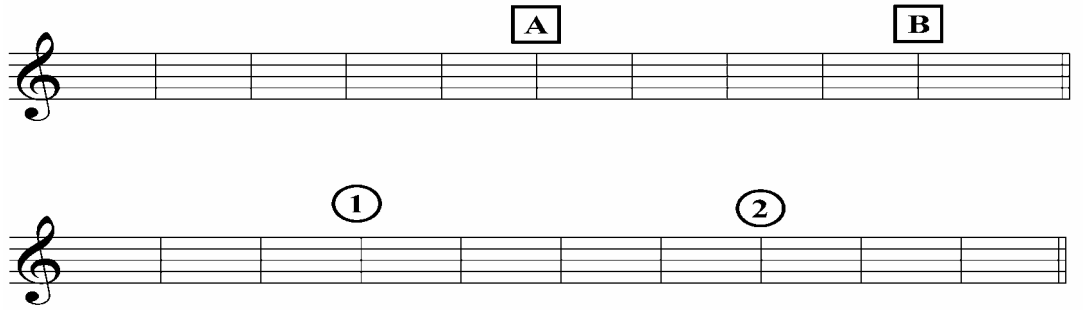
Ölçü numaraları (Şifreler)

Müzik eserlerinde takip kolaylığını sağlayan eşlikli müzikler, oda müziği grupları, senfoniler, operalar gibi büyük ölçekli eserlerin prova çalışmalarında orkestra şefinin ve icracıların müzik eserine nereden devam edeceklerini gösterir işaretler, rakamlar veya harflere ölçü numaraları denir. Ölçü numaraları, partitürlerde çalgı gruplarının (Tahta, Bakır, Vurmalılar, Yaylılar) üstüne solistlik çalgının dizeğine yazılır. Parti yazımlarının hepsinde ölçü numarası konur. Gösterim şekilleri A,B,C veya 1,2,3 veya 5,10,15 gibi değişik biçimlerde kullanılabilir.

Ölçü numaraları rakamla veya harfle gösterilsin genelde kolay görünmesi açısından biraz irice ve kalın olarak yazılır ve kare veya yuvarlak içine alınır.

Ölçü numaraları genel olarak müzik eserinin yapısı dikkate alınarak, Yeni bir müzik cümlesinin başladığı yerlere, tonalite değişiklerine, ölçü hız değişikliklerine getirilmeye çalışıldığı gibi sadece sıralı beşer veya onar ölçüde de yazılabilir. Ölçüler numaralandırılırken birden fazla bölümlü müzik eserlerinde her bölüm kendi içinde numaralandırılır. Birden fazla bölümlü müzik eserlerinde tüm bölümlere sıralı ölçü numarası verilmez.

Şekil 5. 206.: Ölçü numaraları örneği

Şekil 5. 207.: Ölçü numaraları ve sayfa ayırma örnek nota

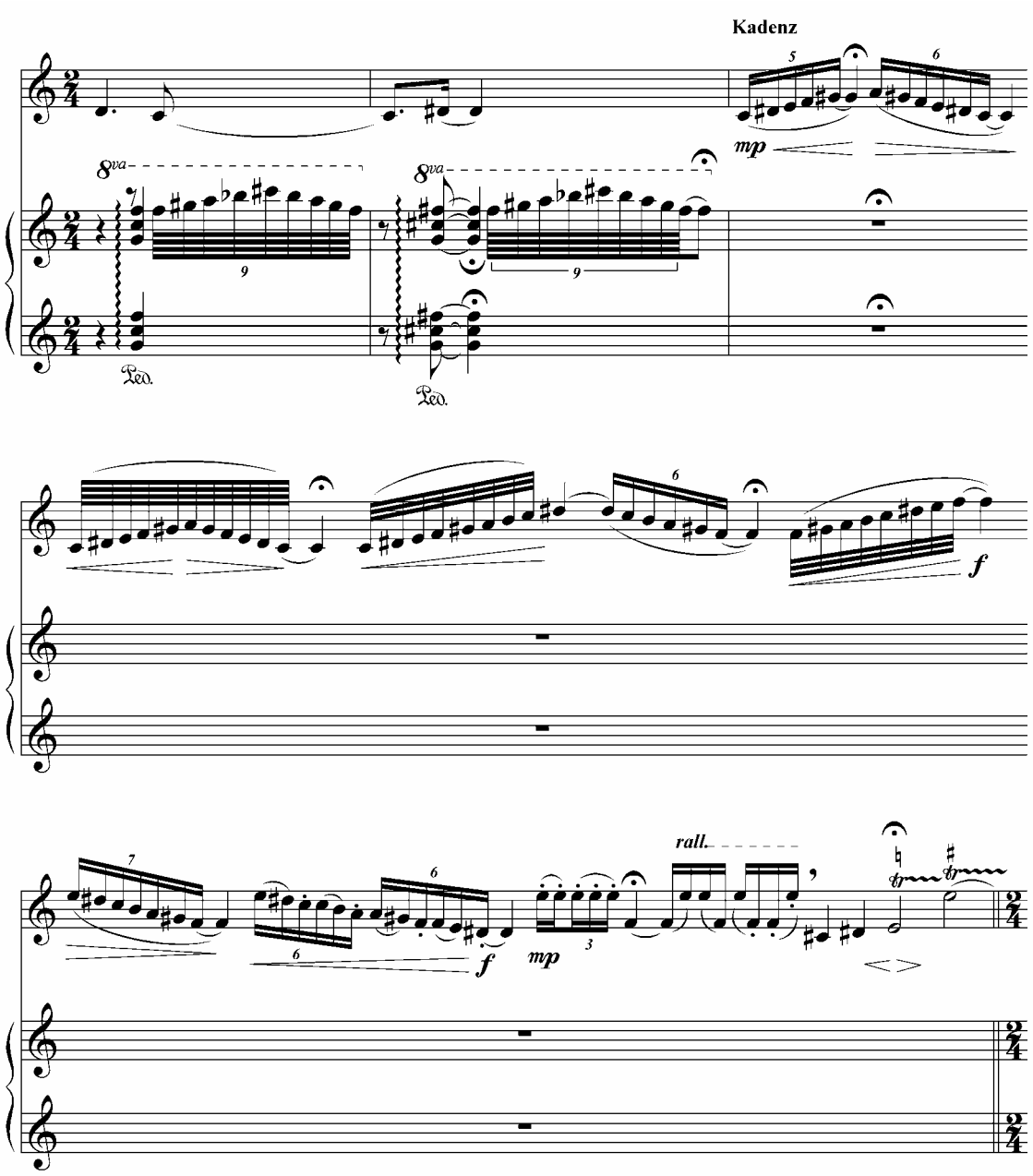
Kaynak: BARTOK, 1929, s.51

Kadans (Kadenz)

Bir müzik eserinde (konçertolarda vb.) solo çalgı veya ses solistinin tek olarak seslendirdiği gösterişli bölümlerdir. Kadanslar solo çalgının ve icracının virtüözlük derecesini göstermek için yazılmış serbest bölümlerdir. Kadans icra edilirken genelde orkestra veya eşlikçi susar notada beklemesi gereken yere hangi solo çalgının kadans yaptığı yazılır.

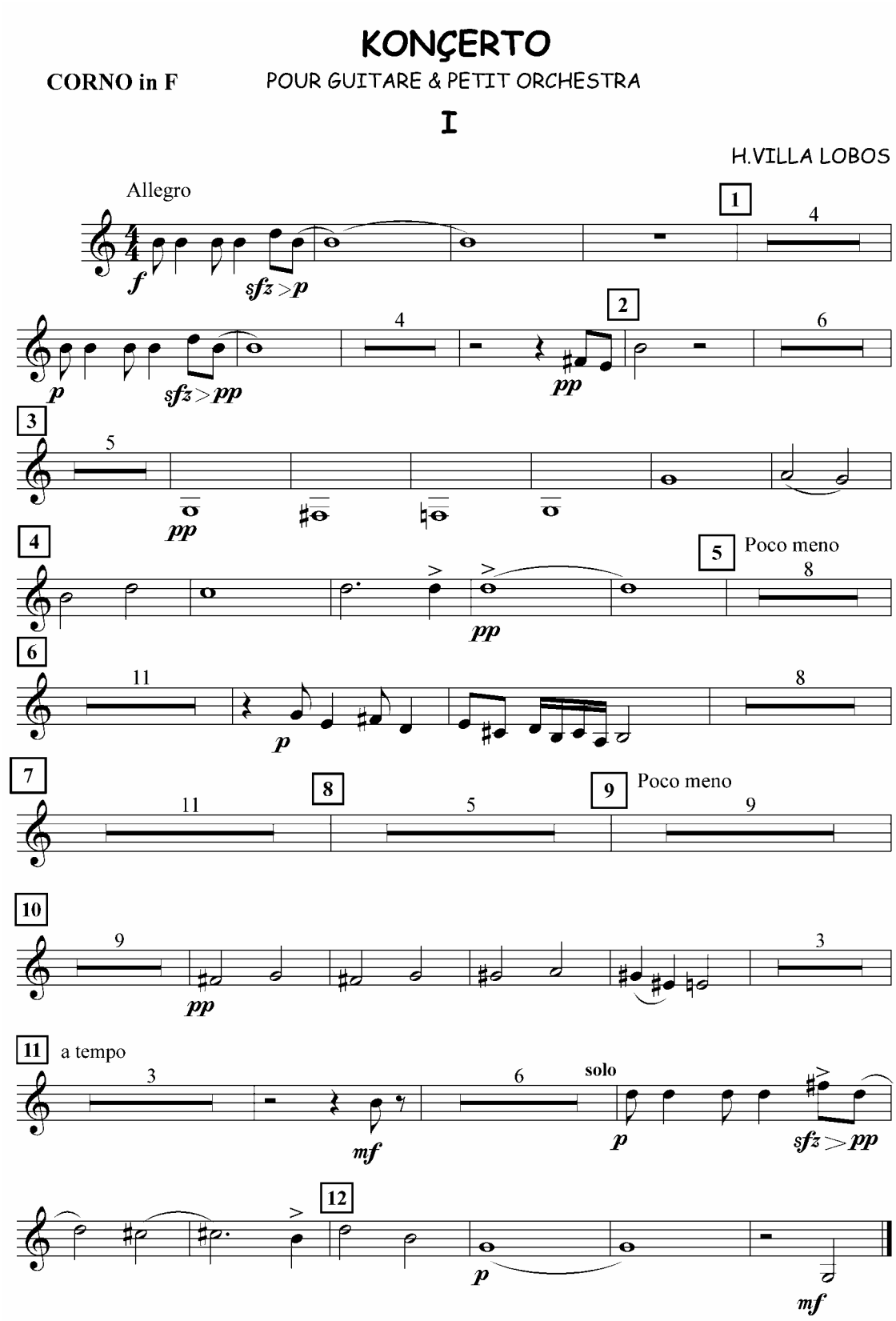
Şekil 5. 208.: Kadans örneği

Erol Erdinç/Obua piyano/ No 1

Kaynak: ERDİNÇ, 2004, s.16

Şekil 5. 209.: Ölçü numarası örnek nota

Kaynak: LOBOS, 1997, s.1

Sayfa Ayırma İşareti

Genelde oda müziği grupları, senfoniler, operalar gibi orta ve büyük ölçekli eserlerin yazımında kullanılan sayfa ayırma işareti nota yazımı yapılmış eserin bir sayfada iki veya daha fazla sayfanın gösterilmesinde kullanılır. Sayfanın sol tarafına eğik ve kalın iki çizgi ile gösterilir.

Şekil 5. 210.: Sayfa ayırma işareti

Kaynak: DEFNE, 2006, s.1

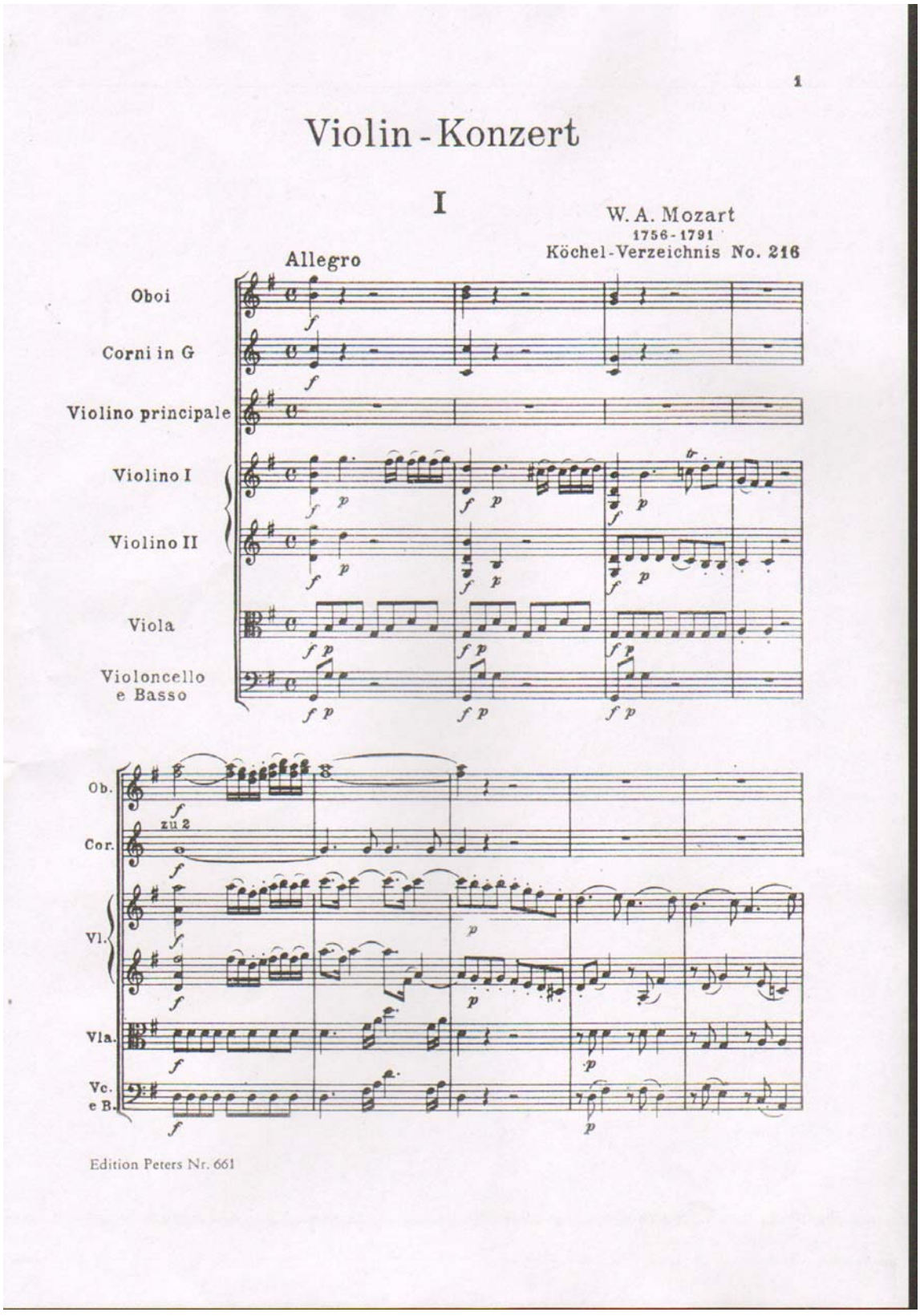
5. 8. PARTİTÜR VE ÇALGILAR

Müzik eseri yazılırken kullanılan çalgılar partitürde iki yerde gösterilir. Bunlardan ilki eserin künye sayfası olarak adlandırılan ve eserin adı ile birlikte bölümleri ve çalgı listesinin bulunduğu yerdir. Ancak bu uygulamaya her zaman rastlamak mümkün değildir. İkinci bakılması gereken yer eserin ilk sayfasıdır. Bugün yayınevlerinde yazılıp basılan partitürler çok büyük çoğunlukla, eserin ilk ölçülerinde çalmasalar bile bestecinin o eserde kullandığı bütün çalgıların yer aldığı ilk sayfa hazırlarlar. Bu sayfada ilk ölçünün hemen sol tarafında çalgı gruplarını belirleyen grup bağları ve her gruptaki çalgıların isimleri yazılıdır. Çalgıların aynı gruba ait olduğunu gösteren bu parantezler tahta üflemeli, bakır üflemeli, vurmalı ve yaylı çalgılar için ayrı ayrı kullanılır. Böylece eğer bir müzisyen, partitür üzerinde çalgı ve çalgı gruplarının normal şartlar altında bulunduğu konumları belirlemekte yeterince deneyim sahibi ise herhangi bir eserin herhangi bir sayfasını rastgele açtığında sol tarafta çalgı isimleri yazılı olmasa bile bu çalgıların önce gruplarını belirleyebilir, ardından da grup içerisinde bulundukları yerleri inceleyerek hangi çalgılar olduklarını tespit edebilir. **(TÜZÜN, 2011, s.12)**

Çalgılar genel olarak ortak bir özelliğe sahip olan çalgıların bir arada yazıldığı gruplar halinde gösterilir. Örneğin tahta üflemeli çalgılar grubunda flüt ve klarinetlerin aynı ailenin farklı türleri ile bir arada gösterilmesi oldukça yaygın bir uygulamadır. Tahta üflemeli çalgılarda dikkat edilmesi gereken önemli bir ayrıntı büyük ve küçük flütlerin (Piccolo) yeridir. Bu çalgıların partitür üzerindeki yerleri çoğunlukla farklılık gösterir. Klasik dönem bestecileri küçük flütü en tiz sesli çalgı olduğu için partitürün en üstüne yazarken romantik dönem ve günümüz bestecileri bu çalgıyı flütün hemen altına yerleştirir. **(TÜZÜN, 2011, s.12-13)**

Çoğunlukla tahta üflemeli çalgılara ait partiler iki müzisyen tarafından icra edilir. Korangle, bas klarinet ve kontrafagot gibi çalgılar çoğunlukla tek bir müzisyen tarafından çalınır. Ayrıca transpozeli çalgıların eserin tonalitesi göz önünde bulundurularak yazılması ve gerekiyorsa ilgili çalgının tonalitesine göre donanımın değiştirilmesi gerekir. **(TÜZÜN, 2011, s. 13)**

Şekil 5. 211.: Çalgı isimlerinin partitürde gösterimi

Kaynak: MOZART, Vioin Konzert, s.1

5. 8. 1. Tahta Üflemeli Çalgılar

Tahta üflemeli çalgılar ailesinin transpozeli çalgıları arasında küçük flüt, korangle, klarinet ve kontrafagot bulunur. Küçük flüt, yazıldığı yere göre bir oktav üstten duyulur. Klarinet grubu, bu aile içerisinde en zengin transpozisyon özellikleri gösteren gruptur ve transpozisyon tablosu şu şekildedir:

Klarinet	**Transpozisyon**
Mi Bemol (Alto) Klarinet	Büyük altılı aşağıdan duyulur
Do Klarinet	Yazıldığı yerden duyulur
Si Bemol Klarinet	Büyük ikili aşağıdan duyulur
Si Bemol Bas Klarinet	Bir oktav ve büyük ikili aşağıdan duyulur
Si Bemol Kontrabas Klarinet	İki oktav ve büyük ikili aşağıdan duyulur
La Klarinet	Küçük üçlü aşağıdan duyulur
Re (Küçük) Klarinet	Büyük ikili yukarıdan duyulur
Mi Bemol (Soprano) Klarinet	Küçük üçlü yukarıdan duyulur

Tahta üflemeli çalgılar ailesinin diğer transpozeli çalgıları ve transpozisyon özellikleri şöyledir:

Çalgı	**Transpozisyon**
Küçük Flüt	Bir oktav yukarıdan duyulur
Mi Bemol Flüt	Küçük üçlü yukarıdan duyulur
Sol (Alto) Flüt	Tam dörtlü aşağıdan duyulur
Bas Flüt	Bir oktav aşağıdan duyulur
Korangle	Tam beşli aşağıdan duyulur
Kontrafagot	Bir oktav aşağıdan duyulur

5. 8. 2. Bakır Üflemeli Çalgılar

Bakır üflemeli çalgıların yazımı partitürde en dikkat edilmesi gereken çalgı ailelerinden birisidir. Birbirinden farklı transpozisyonlu çalgılardan oluşur. Günümüzün herhangi bir büyük senfoni orkestrasında dört adet korno, üç adet trompet, üç adet trombon ve bir adet tuba bulunur. Bakır üflemeli çalgı ailesinde yer alan her bir grup bestecinin arzusu, eserin gereklilikleri veya icra edileceği akustik ortamın şartlarına bağlı olarak genişletilebilir ve sayıları arttırılabilir. Bunların yanı sıra askeri ve sivil bandolar ile belirli durumlarda bestecinin ihtiyaç duyması halinde kornet, flügel, bariton gibi ek çalgılara da senfonik orkestra veya opera orkestrasyonu içerisinde yer verilir. Bu çalgılar arasında trombon ve tubaların bazı türleri hariç olmak üzere özellikle korno ve trompet grupları çok çeşitli transpozeli türler içerir.

Korno çeşitlerinin de bulunduğu korno ailesinin transpozisyon tablosu şöyledir:

Korno	**Transpozisyon (Duyulduğu yer)**
Si Bemol (Alto) Korno	Büyük ikili aşağıdan duyulur
La Korno	Küçük üçlü aşağıdan duyulur
La Bemol Korno	Büyük üçlü aşağıdan duyulur
Sol Korno	Tam dörtlü aşağıdan duyulur
Fa Korno	Tam beşli aşağıdan duyulur
Mi Korno	Küçük altılı aşağıdan duyulur
Mi Bemol Korno	Büyük altılı aşağıdan duyulur
Re Korno	Küçük yedili aşağıdan duyulur
Do Korno	Yazıldığı yerde duyulur
Si Bemol (Bas) Korno	Büyük dokuzlu aşağıdan duyulur

Yukarıdaki tabloda yer alan korno çeşitlerinin tamamı yazıldıkları yere göre aşağıdan duyulur. Ancak günümüz orkestralarında artık standart olarak kullanılan ve Sol anahtarında yazılması gelenek olan Fa korno, geniş ses alanı nedeniyle ihtiyaç duyulan yerlerde bazen Fa anahtarında yazılır. Bu durumda çalgının tam beşli aşağıdan değil tam dörtlü yukarıdan duyulduğu unutulmamalıdır.

Günümüz senfoni orkestralarında standart olarak dört müzisyenin bulunduğu korno grubuyla ilgili olarak partitür ve parti yazımlarında karşılaşılabilecek iki farklı uygulama vardır. Bunlardan biri çalgıların I-II ve III-IV, diğeri ise I-III ve II-IV olarak dizilmesidir. Kendi içerisinde ikili gruplanarak yazılan korno partilerinde birinci ve üçüncü korno partinin üst seslerini çalarken ikinci ve dördüncü korno da alt seslerini çalar. Bestecilerin orkestrasyonda bu iki yazımdan hangisini tercih edecekleri kendi kararlarına ya da eserin basıldığı edisyonun geleneğine bağlı olarak farklılık gösterebilir.

Bakır nefeslilerin diğer grubu ise trompetlerdir ve transpozisyon tablosu şu şekildedir:

Trompet	**Transpozisyon**
Fa Trompet	Tam dörtlü yukarıdan duyulur
Mi Trompet	Büyük üçlü yukarıdan duyulur
Mi Bemol Trompet	Küçük üçlü yukarıdan duyulur
Re Trompet	Büyük ikili yukarıdan duyulur
Do Trompet	Yazıldığı yerde duyulur
Si Trompet	Küçük ikili aşağıdan duyulur
Si Bemol Trompet	Büyük ikili aşağıdan duyulur
La Trompet	Küçük üçlü aşağıdan duyulur

Trombon ve Tuba da ise tablo daha sadedir. Bu ailenin en kalın sesli çalgılarını tuba grubu oluşturur. Günümüz orkestralarında en sık olarak kullanılan tubalar Do ve Si Bemol Tuba, gerek genel olarak bestecilerin arzu ettikleri ses alanına hakimiyetleri gerekse icra kolaylıkları bakımından orkestra müzisyenleri tarafından sıklıkla tercih edilir.

5. 8. 3. Yaylı Çalgılar

Orkestranın yaylı çalgıları iki farklı keman grubu, viyola, viyolonsel ve kontrabaslardan oluşur. Kontrabas, bu grubun tek transpozeli çalgısıdır ve yazıldığı yere göre bir oktav aşağıdan duyulur.

5. 8. 4. Transpozeli Çalgılar ve Transpozisyonlar

Geçmişte ve günümüzde sıkça kullanılan transpozeli çalgıların listesi, transpozisyon durumuna göre aşağıda verilmiştir:

5. 8. 4. 1. Yukarı Transpoze Edilen Çalgılar

İki Oktav Do Transpozeli Çalgılar
(*İki oktav yukarıdan duyulur*)
Glockenspiel

Oktav Re Bemol Transpozeli Çalgılar
(*Küçük dokuzlu yukarıdan duyulur*)
Re Bemol Küçük Flüt (Piccolo in Db)

Oktav Do Transpozeli Çalgılar
(*Bir oktav yukarıdan duyulur*)
Küçük Flüt (Piccolo)
Çelesta
Soprano
Ksilofon

Si Bemol Transpozeli Çalgılar
(*Küçük yedili yukarıdan duyulur*)
Küçük Trompet
Soprillo (Sopranissimo Saksofon)

La Bemol Transpozeli Çalgılar

(*Küçük altılı yukarıdan duyulur*)

La Bemol Küçük Klarinet

Sol Transpozeli Çalgılar

(*Tam beşli yukarıdan duyulur*)

Soprano Büğlü

Fa Transpozeli Çalgılar

(*Tam dörtlü yukarıdan duyulur*)

Fa Trompet

Fa Küçük Obua (Musette)

Mi Bemol Transpozeli Çalgılar

(*Küçük üçlü yukarıdan duyulur*)

Mi Bemol Soprano Klarinet

Mi Bemol Trompet

Sopranino Saksofon

Re Transpozeli Çalgılar

(*Büyük ikili yukarıdan duyulur*)

Re Soprano Klarinet

Re Trompet

Re Korno

5. 8. 4. 2. Aşağı Transpoze Edilen Çalgılar

Si Bemol Transpozeli Çalgılar

(*Büyük ikili aşağıdan duyulur*)

Si Bemol Soprano Klarinet

Soprano Saksofon

Wagner Tubası

Si Bemol Trompet

Kornet

Büğlü

Si Bemol Bas Klarinet

La Transpozeli Çalgılar

(*Küçük üçlü aşağıdan duyulur*)

Obua d'amore

La Soprano Klarinet

La Klarinet (Basset)

La Trompet

Sol Transpozeli Çalgılar

(*Tam dörtlü aşağıdan duyulur*)

Alto Flüt

Sol Soprano Klarinet

Sol Korno (Basset)

Melofon Büğlü

Sol Fransız Büğlü

Fa Transpozeli Çalgılar

(*Tam beşli aşağıdan duyulur*)

Korangle

Fa Korno

Wagner Tubası (Bas)

Fa Alto Saksofon

Mi Bemol Transpozeli Çalgılar

(*Büyük altılı aşağıdan duyulur*)

Alto Klarinet

Alto Saksofon

Mi Bemol Tenor Korno

Oktav Do Transpozeli Çalgılar

(*Oktav aşağıdan duyulur*)

Gitar

Bas Gitar

Kontrabas

Bas Flüt

Do Korno

Do Bas Klarinet

Kontrafagot

Bariton Obua

Oktav Si Bemol Transpozeli Çalgılar

(Büyük dokuzlu aşağıdan duyulur)

Si Bemol Bas Klarinet

Tenor Saksofon

Bariton

Bariton Korno

Tenor Trombon

Oktav La Transpozeli Çalgılar

(*Küçük dokuzlu aşağıdan duyulur*)

La Bas Klarinet

Oktav Sol Transpozeli Çalgılar

(Tam on birli aşağıdan duyulur)

Kontra-Alto Flüt

Bariton Büğlü

Bariton

Oktav Fa Transpozeli Çalgılar

(Tam on ikili aşağıdan duyulur)

Wagner Tubası (Bas)

Oktav Mi Bemol Transpozeli Çalgılar

(Büyük on üçlü aşağıdan duyulur)

Kontra-Alto Klarinet

Bariton Saksofon

Mi Bemol Tuba

İki Oktav Do Transpozeli Çalgılar

(*İki oktav aşağıdan duyulur*)

Kontrabas Flüt

İki Oktav Si Bemol Transpozeli Çalgılar

(*İki oktav + büyük ikili aşağıdan duyulur*)

Si Bemol Tuba

Si Bemol Kontrabas Klarinet

Bas Saksofon

İki Oktav Sol Transpozeli Çalgılar

(*İki oktav + tam dörtlü aşağıdan duyulur*)

Sol Sub-Kontrabas Flüt

Kontra Büğlü

İki Oktav Mi Bemol Transpozeli Çalgılar

(*İki oktav + büyük altılı aşağıdan duyulur*)

Kontrabas Saksofon

5. 8. 5. Transpozesiz Çalgılar

Yukarıda transpozisyonları verilen çalgılar haricinde geçmişte ve günümüzde kullanılan çeşitli transpozesiz çalgılardan en yaygın olanların listesi aşağıda verilmiştir:

Flüt
Obua
Do Soprano Klarinet
Do Soprano Saksofon
Do Trompet
Fagot
Alto Trombon
Tenor Trombon
Bas Trombon
Bariton Tuba
Timpani
Marimba
Piyano
Vibrafon
Keman
Viyola
Viyolonsel

5. 8. 6. Günümüz Senfonik Orkestra Çalgıları ve Tablosu

Günümüz senfoni orkestrasına eşlik eden solo çalgı veya çalgılar olduğunda (Konçertolar) solo çalgı veya çalgılar yaylı çalgıların üzerinde yazılır. Senfonik orkestra ile koronun olduğu partitürlerde ise (Oratoryolar) genelde koro yaylı çalgıların üzerinde yazılır fakat bazı partitürlerde yaylı çalgıların altında yazıldığı da görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda genel olarak günümüz senfonik orkestralarında kullanılan çalgılar gruplandırılarak verilmiş ve her çalgının kaçar kişi tarafından orkestrada yer aldığı belirtilmiştir.

Senfonik Orkestra	Çalgılar
Tahta Üflemeli Çalgılar	1 Küçük Flüt (Piccolo)
	2 Flüt
	2 Obua
	1 Korangle
	2 Klarinet Sib, A, Eb
	1 Bas Klarinet
	2 Fagot
	1 Kontrafagot
Bakır Üflemeli Çalgılar	4 Fa Korno
	3 Trompet Do, Sib
	3 Trombon (2 Tenor, 1 Bas)
	1 Bariton
	1 Tuba
Vurmalı Çalgılar	Timpani
	Tambur
	Küçük Davul
	Büyük Davul
	Ziller
	Gong
	Çelik Üçgen
	Tahta Blok
	Tamburin
	Kampanalar (Çan)
	Ksilofon
	Vibrafon vb.
Klavyeli Çalgılar	Çelesta
	Piyano
	Org
Telli ve Yaylı Çalgılar	Arp
	I. Keman 16-18 (kişi)
	II. Keman 14-16
	Viyola 10-12
	Viyolonsel 10-12
	Kontrabas 8-10

Kaynak: TÜZÜN, 2010, s.112

5. 8. 7. Çalgıların Çeşitli Dillerdeki Karşılıkları ve Kısaltmaları

İngilizce	İtalyanca
Woodwinds	***Legni/Fiati***
Piccolo	Flauto piccolo
Flute	Flauto
Oboe	Oboe
English Horn	Corno Anglese
Clarinet	Clarinetto
Bass Clarinet	Clarinetto basso
Saxophone	Sassofono
Bassoon	Fagotto
Contrabassoon	Contrafagotta
Brass	***Ottoni***
French Horn	Corno
Trumpet	Tromba
Cornet	Cornetto
Flugelhorn	Flicorno
Trombone	Trombone
Euphonium	Baritone saxhorn
Tuba	Tuba di basso
Percussion	***Percussione***
Kettledrumbs	Timpani
Snare Drums	Tanburo
Bass Drum	Gran cassa
Cymbals	Piatti
Gong	Tam-tam
Triangle	Triangolo
Tambourine	Tamburino
Castanets	Castagnett
Ratchet	Raganella
Wood Block	Cassa di legno
Chimes	Campani
Bells	Campanelli
Celesta	Celesta
Xylophone	Silifono
Marimba	Marimba
Vibraphone	Vibrafono
Piano/Pianoforte	Piano
Harp	Arpa
Strings	***Archi***
Violin	Violino
Viola	Viola
Cello	Violoncello
Double Bass	Contrabasso

Almanca	Fransızca
Holzbldser	***Bois***
Klein Flöte	Petite Flûte
Flöte	Flût
Hoboe	Hautbois
Englisch Horn	Cor Anglais
Klarinette	Clarinette
Bassklarinette	Clarinette basse
Saxophon	Saxophone
Fagott	Basson
Kontrafagot	Contre-basson
Blechinstrumente	***Cuivres***
Horn	Cor
Trumpette	Trompettte
Cornett	Cornet-a-pistons
Bugle	Bugle
Posaune	Trombone
Baryton	Basse à piston
Basstuba	Tuba Basse
Schlagzeug	***Batterie***
Pauken	Timbales
Kleine Trommel	Caisse claire
Grosse Trommel	Grosse caisse
Becken	Cymbales
Tam-tam	Tam-tam
Triangel	Triangel
Tamburin	Tambour de Basque
Kastagnetten	Castagnettes
Ratsche	Crécelle
Holzkaste	Bloc de bois
Clocken	Cloches
Clockenspiel	Carillon
Celesta	Célesta
Sylophon	Sylophone
Marimba	Marimba
Vibraphon	Vibraphone
Piano	Piano
Harfe	Harpe
Streichinstrumentei	***Cordess***
Violine	Violon
Bratsche	Alto
Violoncell	Violoncello
Kontrabass	Contrabasse

Türkçe	Kısaltmalar
Tahta Üflemeliler	***WW.***
Küçük Flüt	Pic. Fl.
Büyük Flüt	Fl.
Obua	Ob., Hb.
Korangle/İngiliz Kornosu	E.H., C.Ang.
Klarinet	Cl., Kl.
Bas Klarinet	B.Cl., Bkl.
Saksafon	Sax.
Fagot	Fg., Bn.
Kontrafagot	B.Fg., Con.Bn., C.Bsn.
Bakır Üflemeliler	***Brs.***
Korno	Cor., Hn.
Trompet	Tr., Tbe.
Kornet	Crnt., Kor.
Büğlü/Flügel	Flg., Bgl.
Trombon	Trb., Tbn.
Bariton	Bar., Eph., Euph.
Tuba	Tub., Brb.
Vurmalılar	***Per.cuss.***
Timpani	Timp., Pk.
Tambur	S.D., Tbro.
Büyük Davul	B.Dr., C., Gr.Cas.
Ziller	Cymb., Ptti.
Gong	T.T., Gng.
Çelik Üçgen	Trgl.
Tamburin	Tambn., Tamb.
Kastanyet	Cas., Kas.
Çıngırak	Rtl., Crc.
Tahta Blok	W.B., Hz.K.
Küçük Ziller	Chm., Cpni., Glk.
Campanalar/Çan	Glck., Glsp.
Çelesta	Cel.
Ksilofon	Xyl.
Marimba	Mb., Mrb.
Vibrafon	Vib
Piyano	P., Pi.
Arp	Hf., Hpe., Arp.
Yaylılar	***Str., Arch., Cord.***
Keman	V., Vn., Vln.
Viyola	Va., Vla., Br.
Viyolonsel	Vlc., Vc.
Kontrabas	Cb., Kb., Db.

Kaynak: TÜZÜN, 2010, s.127-129

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6. 1. Sonuç

Çalışmada, ulusal ve uluslararası kaynaklar incelenmiş ve müzik yazısında kullanılan işaret, şekil ve terimlerin doğru kullanımları belirlenmeye çalışılmıştır.

Tüm çalgıların nota yazımlarında dizek genişliklerinin tespiti yapılarak parti yazımından orkestra yazımına kadar çalgılar arasındaki ilişkiler oluşturularak dizek bağlarıyla ortak kullanımlarının nasıl olması gerektiği ortaya konmuştur.

- Müzik tarihi boyunca, müziğin alfabesi olan notalama ile birlikte kullanılmış birçok müzik yazım sistemi vardır. Kullanılmış tüm müzik yazım sistemleri içinde müzik yazılarının en gelişmişi, günümüzün uluslararası müzik yazısı olarak kullanılan ve genel kabul görmüş bugünkü nota yazım sistemidir. Bugün kullanılan uluslararası yazım sistemi, 17. Yüzyılın başlarından itibaren müziği yazmaya ve notalamaya yarayan nota yazım sistemi olduğu anlaşılmıştır.

- Kullanılan bu uluslararası müzik yazısı içerdiği anahtarlar, notalar, çizgiler, noktalar, bağlar, rakamlar, ses değiştirici işaretler, şekillerle hız ve gürlük terimlerine ek olarak anlatım terimleri ve kullanılan birçok işaretlerle müzik eserlerinin her türlü anlatımsal özelliğini yüksek düzeyde ortaya koyduğu incelenen ulusal ve uluslararası müzik yazım merkezlerinde yazımı yapılmış eserlerden anlaşılmıştır.

- 1., 2., 3. Alt problemlere yönelik çalışmanın tamamında yetmiş dört adet konu başlığında tespitler yapılarak yurtiçi ve yurtdışı müzik yazım merkezlerinden notalar incelenmiş eserlerin yazımında kullanılan işaret, şekil ve terimler arasında önemli farklılıkların olmadığı müzik yazım kuralları çerçevesinde yazıldığı sonucuna varılmıştır.

- Müzikte geçmişte ve günümüzde orkestralarda kullanılan tüm çalgılar taranmış, aktarımlı çalgıların aktarım durumları belirlenerek bir bütünlük içerisinde verilmiştir. Günümüz senfonik orkestra çalgı grupları tespiti yapılarak orkestralarda genel olarak çalgı adetleri listesi oluşturulmuştur. Orkestralarda kullanılan tüm çalgıların çeşitli dillerde listeleri oluşturularak kısaltmalarıyla birlikte verilmiştir.

- İnsan yaşamının gelişimi, hayatı algılamasıyla ve gelişen teknolojiyle müzik yazısı bugün en anlaşılır halde kullanılmaktadır. Müzik dilinin yazısı olan ve herkes tarafından kolaylıkla algılanabilen bu uluslararası müzik yazısı, genel kabul görmüş müzik kültürünün önemli bir boyutu olduğu anlaşılmaktadır.

6. 2. Öneriler

Uluslararası müzik yazım sistemi eksiksiz kullanıldığında, müzik eserlerinin icrası, basılması ve arşivlenebilirliği ile kalıcılığının sağlanacağı dikkate alınarak, söz konusu yazım sisteminin doğru kullanımına daha çok özen gösterilmesine dikkat edilmelidir.

Müzik yazım sistemi diye adlandırdığımız uluslararası müzik yazısının bugün gelişen bilgisayar teknolojileri kullanılarak ve gelişen teknolojiyi genel kurallar çerçevesinde en üst düzeyde kullanmaya özen gösterilmelidir.

Müzik kuruluşlarında uluslararası müzik yazım kurallarının öğretilmesine önem verilmelidir.

KAYNAKLAR

ABADAN, Oğuz; **Notasyon ve Diziler,** Pan Yayıncılık, İstanbul, 1999.

ADLER, Samuel **Orchestration,** W.W. Norton & Company, New York, 1989.

AHMETLİ, Hatıra **Viyola Konçertosu,** Ankara, 2008.

AK, Ş, Ahmet; **Türk Mûsikîsi Tarihi,** Akçağ Yayınları, Ankara, 2009.

AKKAŞ, Salih; **Batı Müziğinde Nota Yazısı,** Gazi Sanat Dergisi, sayı 1 s. 67-78, Ankara, 2000.

AKKAŞ, Salih; **Orf Çalgıları ve Blokflüt ile Müzik Eğitimi,** Bilge Ders Kitapları Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Ş. Ankara, 2007.

AKSES, Necil Kazım; **Minyatürler Piyano İçin,** *Orjinal yazımı.*

AKSES, Necil Kazım; **İkinci Senfoni Yaylı Çalgılar Orkestrası İçin,** *Partitür yazımı.,* Ankara, 2007.

ALANER, A. Bülent; **Osmanlılar'dan Günümüze Belgelerle Müzik Yayıncılığı,** Anadol Yayıncılık, Ankara, 1985.

ALANER, A. Bülent; **Tarihsel Süreçte Müzik,** Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2000.

AREL, Saadettin; **Türk Mûsikîsi Kimindir,** Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 865 Kültür Eserleri Dizisi 112, Ankara, 1988.

ATAMAN, Ahmet Muhtar; **Musiki Tarihi,** Maarif Vekaleti Yayınları, Ankara, 1928.

BACH, J. Sebastian; **Suite inB minör No. 2 (String Orchestra),** Edwin F. Kalmus, U.S.A.

BARAN, İlhan/DANHAUSER, A; **Temel Müzik Kuralları,** Belgi Yayınları, Ankara, 1988.

BARTOK, Bela; **Streich quartett IV,** Universal Edution, Wien, 1929.

BEETHOVEN, V. Ludvig; **Sonaten,** Universal-Edition, Leipzig, 1964.

CAN, Ömer; **Keman Eğitimi 2,** Önder Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara, 2010.

CANSELEN, Faik; **Dans ve Adımlar Senfonik Orkestra İçin,** *Partitür yazımı*, Ankara, 2003.

CASTÉRÈDE, Jasques; **Müzik Kuramı,** Gérand Billaudot, Paris.

CHOPIN, Frederic; **Etüden,** Edition Peters, Frankfurt.

ÇALIŞIR, Feridun; **Müzik Dili Sözlüğü,** Yeni Dağarcık Yayınları, Ankara, 1982.

DEFNE, Argun; **Yaylı Çalgılar Dörtlüsü,** *Partitür yazımı.* Ankara, 2006.

DEMİRİŞ, Okan; **Yusuf ile Züleyha Operası Piyano Uyarlaması,** *Partitür yazımı.* Ankara, 1994.

ERDİNÇ, Erol; **Obua ve Piyano İçin Dört Parça,** *Orjinal yazımı*., Ankara, 2004.

ERDOĞAN, Ercüment; **Müzikal Dikte,** Önder Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara, 2011.

ERKİN, Ulvi Cemal; **Beş Damla Piyano İçin,** *Orjinal yazımı.,* Ankara, 1968.

FIRAT, Ertuğrul Oğuz; **Anadolu Mayası Klarinet ile Piyano İçin,** *Orjinal yazımı*., Ankara, 2003.

GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp; **Musiki Sözlüğü,** Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1961.

GÖKTEPE, Mehmet; **Müzikte Ses, Süre, Hız, Yoğunluk,** Ankara, 2000.

GÖNCÜ, İlknur Özal; Çiğdem AYTEPE; Atilla Çağdaş DEĞER; **Ezgili Bilmece Saymaca ve Tekerlemeler,** Önder Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara, 2010.

GÜNGÖR, Kamer; **Bilgisayarla Nota Yazım Ders Notları,** 1998 – 2012.

IŞIKÖZLÜ, Çetin; **Türk Çocuklarından Dünya Çocuklarına Piyano Albümü,** Önder Matbaa, Ankara, 2008.

IŞIKÖZLÜ, Çetin; **Liedler Piano ve şan için,** *Orjinal yazımı.,* Ankara, 1999.

IŞIKÖZLÜ, Çetin; **Yukarı Fırat Ezgileri Piano için,** *Orjinal yazımı.,* Ankara, 1999.

İLYASOĞLU, Evin; **Zaman İçinde Müzik,** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1994.

KAROLYI, O / NEMUTLU, Mehmet(çev.); **Müziğe Giriş,** Pan Yayıncılık, İstanbul, 2007.

LAVIGNAC; **Des Solfèges,** Editions Henry Lemoine, Paris, 1975.

LOBOS, H. Vılla; **Pour Guitar Petit Orchestra,** *Partitür yazımı*, Ankara, 1997.

MACHABEY, Armand; **La Notation Musicale,** Presses Universitaires de France, Paris, 1952.

MİMAROĞLU, İlhan; **Müzik Tarihi,** Varlık Yayınları, İstanbul, 2009.

MOZART, Wolfgang Amadeus; **"Die Zauberflöte"** Edition Eulenburg Ltd. London-Zürich.

MOZART, Wolfgang Amadeus; **Sonaten,** Edition C. F. Peters, Leipzig.

MOZART, Wolfgang Amadeus; **Violin Konzert,** Edition C. F. Peters, Leipzig.

MUNZUR, Metin; **Gündüz Düşleri Piyano İçin,** Sun Yayınevi, Ankara, 2012.

ÖZTUNA, Yılmaz; **Türk Musikisi Ansiklopedisi I,** Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969.

ÖZTUNA, Yılmaz; **Türk Musikisi Ansiklopedisi II,** Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974.

PARAŞKEV, H / DESTAN, Ahter(çev.); **Temel Müzik Teorisi,** Pan Yayıncılık, İstanbul, 1999.

PEYKOĞLU, Melis; **20. Yüzyıl Müziğinde Grafik Notasyon Kullanımı,** Dokuz Eylül Ünv. Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2007.

POWELL, Stewen; **Music Engraving Today,** 1998.

PROKOFIEV, Sergei; **Concertino For Violoncello and Orchestra,** Musikverlag Hans Sikorski, Hamburg, 1960.

SAY, Ahmet; **Müzik Tarihi,** Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara, 1997.

SAY, Ahmet; **Müzik Öğretimi,** Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara, 2001.

SAYGUN, Ahmed Adnan; **Musiki Temel Bilgisi (I-IV),** Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971.

SCHNEIDER, Willy; **Was man über MUSIK wissen muss,"** Edition Schott, Söhne, Mainz Germany, 1954.

SELANİK, Cavidan; **Müzik Sanataının Tarihsel Serüveni,** Doruk Yayımcılık, Ankara, 1996.

Standart Music Notation Practice, Music Educators National Conferance, 1966-1993.

STEUERWALD, Karl; **Almanca-Türkçe Sözlük,** Otto Harrasowitz, Wiesbaden Germany, 1987.

STONE, Kurt; **Music Notation in the Twentieth Century,** W. W. Norton & Company, New York – London.

TANÇ, Cengiz; **Halk Türküleri Suiti Yaylı Çalgılar Orkestrası İçin,** *Partitür yazımı,.* Ankara, 2006.

TARCAN, Bülent; **On Piyano Parçası,** ADK Yayınları, Ankara, 1973.

TAVİLOĞLU, İstemihan; **Karaşar Zeybeği Senfonik Orkestra ve Bas Solo İçin,** CSO, Ankara, 1996.

TOHUMCU, Z. Gonca Girgin **Müziği Yazmak,** Nota Yayıncılık, İstanbul, 2006.

TRT; **Çocuk Şarkıları Repertuar Kitabı,** Müzik Dairesi Yayınları, Ankara, 2003.

Türk Dil Kurumu, **Büyük Sözlük,** Ankara Mesleki Eğitim Merkezi 4. Sanat Okulu Basımevi, Ankara, 2007.

Türk Dil Kurumu, **Yazım Kılavuzu,** Ankara Mesleki Eğitim Merkezi 4. Sanat Okulu Basımevi, Ankara, 2007.

TÜZÜN, Burak; **Partitür Bilgisi ve Okuma Tekniği,** Önder Matbaa, Ankara, 2010.

TÜZÜN, Burak; **Partitür Okuma Uygulaması ve Çalışma Kitabı,** Önder Matbaa, Ankara, 2011.

ULUÇ, Özden Murat; **Müzik Sözlüğü,** Yurtrenkleri Yayınevi, Ankara, 2006.

USMANBAŞ, İlhan; **Müzikte Biçimler,** Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974.

YÜREĞİR, Yalçın; **Orkestra & Çalgılar,** Teknik Ofset, Adana, 1997.

ZIEGENRUCKER, Wieland; **ABC Musik Allgemeine Misklehre,** Breitkopf & Härtel, Wiesbaden, 1997.

STONE, Kurt; **Music Notation in the Twentieth Century,** W. W. Norton & Company, New York – London.

TANÇ, Cengiz; **Halk Türküleri Suiti Yaylı Çalgılar Orkestrası İçin,** *Partitür yazımı,.* Ankara, 2006.

TARCAN, Bülent; **On Piyano Parçası,** ADK Yayınları, Ankara, 1973.

TAVİLOĞLU, İstemihan; **Karaşar Zeybeği Senfonik Orkestra ve Bas Solo İçin,** CSO, Ankara, 1996.

TOHUMCU, Z. Gonca Girgin **Müziği Yazmak,** Nota Yayıncılık, İstanbul, 2006.

TRT; **Çocuk Şarkıları Repertuar Kitabı,** Müzik Dairesi Yayınları, Ankara, 2003.

Türk Dil Kurumu, **Büyük Sözlük,** Ankara Mesleki Eğitim Merkezi 4. Sanat Okulu Basımevi, Ankara, 2007.

Türk Dil Kurumu, **Yazım Kılavuzu,** Ankara Mesleki Eğitim Merkezi 4. Sanat Okulu Basımevi, Ankara, 2007.

TÜZÜN, Burak; **Partitür Bilgisi ve Okuma Tekniği,** Önder Matbaa, Ankara, 2010.

TÜZÜN, Burak; **Partitür Okuma Uygulaması ve Çalışma Kitabı,** Önder Matbaa, Ankara, 2011.

ULUÇ, Özden Murat; **Müzik Sözlüğü,** Yurtrenkleri Yayınevi, Ankara, 2006.

USMANBAŞ, İlhan; **Müzikte Biçimler,** Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974.

YÜREĞİR, Yalçın; **Orkestra & Çalgılar,** Teknik Ofset, Adana, 1997.

ZIEGENRUCKER, Wieland; **ABC Musik Allgemeine Misklehre,** Breitkopf & Härtel, Wiesbaden, 1997.

EK . . . ÖZGEÇMİŞ

Kamer GÜNGÖR 1970 yılında Ankara' da doğdu. İlk ve ortaokul eğitiminden sonra, 1984 yılında Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvar Kompozisyon ve Orkestra Şefliği Anasanat Dalı Nota Yazım Sanat Dalı'na girerek 1991 yılında lisans devresinden mezun oldu. 1992 yılından 1995 yılına kadar aynı okulda çalıştıktan sonra 1995 yılında iki yıl süreyle Almanya 'da Lubeck Konservatuarı' nda müzik teori ve müzik notasyon derslerine katılmak üzere kabul edildi. Almanya' daki çalışmalarından sonra 1997 yılından itibaren Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuarı' nda sanatçı öğretim elemanı olarak çalışmaktadır.